

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

VII 3 35347 e

j Karlin

Zgodovina razodetja božjega
v stari zavezi

Cena v platno vezani knjigi 2 K

V Ljubljani.

ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Miner. v. l. leta obhodu pridelave

G. V. 1913

Wocko Mici

Zgodovina razodetja božjega v stari zavezi.

Za nižje razrede srednjih šol

priredil

Andrej Karlin,

katehet na c. kr. nižji gimnaziji v Ljubljani.

Kot učna knjiga pripuščena po vis. ukazu c. kr. ministerstva za bogočastje
in pouk z dne 5. junija 1896, št. 15.427.

Knezoškofjski ordinarijat ljubljanski je odobril knjigo z dopisom
dne 13. septembra 1895, št. 2061.

Cena v platnu vezani knjigi 2 kroni.

V Ljubljani.

Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

1896.

35347

vii Be

Vii Be
35347

F7C:5689/1953

1W=395395689

Kazalo.

Uvod.

	Stran		Stran
I. Razodetje božje	1	IV. Kako delimo zgodovino razodetja božjega v stari zavezi?	3
II. Zgodovina razodetja božjega	1	V. Zgodovinski viri razodetja božjega v stari zavezi	3
III. Kako delimo zgodovino razodetja božjega?	2		

Prva doba.

Splošno ali prvotno razodetje. Od stvarjenja sveta do Abrahama (4000—2000 pr. Kr.).

§ 1. Stvarjenje sveta	5	§ 6. Adamovi bližnji potomci	10
§ 2. Šesteri dnevi	5	§ 7. Noe	12
§ 3. Stvarjenje prvega človeka. Raj. Prva zapoved. Eva	7	§ 8. Vesoljni potop	13
§ 4. Angeli. Greh prvih starišev	8	§ 9. Noe daruje. Bog sklene ž njim zavezo	14
§ 5. Nasledki in kazen prvega greha. Odrešenik obljubljen	9	§ 10. Babilonski stolp. Bog zmeša ljudem jezik. Splošno malikovanje	14

Druga doba.

Posebno razodetje. Od Abrahama (2000 pr. Kr.) do Kristusa.

Prvi oddelek.

Patrijarhalno ali očaško razodetje. Od Abrahama do Mozeša (2000—1500 pr. Kr.).

§ 11. Patrijarhi ali očaki	16	§ 16. Gospodova prikazen v dolini Mambrejski. Abraham prosi za Sodomljane	21
§ 12. Bog pokliče Abrama	17	§ 17. Kazen Sodome in Gomore	22
§ 13. Opis svete dežele	18	§ 18. Izakovo rojstvo in darovanje	23
§ 14. Abram in Lot. Melkizedek	19		
§ 15. Bog stori zavezo z Abramom	20		

	Stran		Stran
§ 19. Sara umrje. Izak se zaroči z Rebeko. Abrahamova smrt	23	§ 24. Jožef in njegovi bratje	29
§ 20. Izak in njegova sinova	24	§ 25. Jožef v Egiptu	30
§ 21. Očetov blagoslov	25	§ 26. Jakop se preseli z vso družino v Egipt	33
§ 22. Jakop potuje v Mezopotamijo in biva pri Labanu	26	§ 27. Jakopova in Jožefova smrt	33
§ 23. Jakop se vrne domov in se sprijazni z Ezavom. Izak umrje	28	§ 28. Zgodovina potrpežljivega Joba	34

Drugi oddelek.

Samostalnost izraelskega ljudstva. (Okrog 1500—588 pr. Kr.)

I. Mozes vodi izraelsko ljudstvo (1500—1451 pr. Kr.).

§ 29. Izraelsko ljudstvo se v Egiptu silno razmnoži. Egipčani je zatirajo	36	§ 38. Sveti šotor	47
§ 30. Bog pokliče Mozesa, da osvobodi Izraelce egiptovske sužnosti	36	§ 39. Duhovniki in leviti	49
§ 31. Mozes pri Faraonu. Božje kazni	38	§ 40. Daritve	50
§ 32. Velikonočno jagnje. Izhod iz Egipta	39	§ 41. Sveti časi	52
§ 33. V puščavi	41	§ 42. Svete šege in navade pri Izraelcih	53
§ 34. Mana	42	§ 43. Izraelci malikujejo pred zlatim teletom	54
§ 35. Nadaljnje potovanje po puščavi	43	§ 44. Ljudsko štetje. Grobovi poželjivosti. Ogledniki	55
§ 36. Bog da deset zapovedij in stori zavezo z izraelskim ljudstvom	44	§ 45. Kaznovani uporniki. Aro-nova palica ozeleni	57
§ 37. Mozesova postava	46	§ 46. Zadnje leto v puščavi	57
		§ 47. Izraelci si priboré ozemlje na levem Jordanovem bregu. Balaamovo proročanje	59
		§ 48. Mozesovi poslednji opomini. Njegova smrt	60

II. Jozve vodi izraelsko ljudstvo (1451—1434 pr. Kr.).

§ 49. Izraelci gredó v obljubljeno deželo	62	§ 51. Razdelitev dežele. Jozve-tova smrt	64
§ 50. Izraelci si osvojé vso Kana-ansko deželo	64		

III. Sodniki vodijo izraelsko ljudstvo (1434—1095 pr. Kr.).

§ 52. Pomen sodnikov za izra-elsko ljudstvo	66	§ 55. Samson	69
§ 53. Gedeon	67	§ 56. Heli in Samuel	70
§ 54. Jefte	68	§ 57. Ruta	71

IV. Izraelsko ljudstvo vladajo prvi trije kralji (1095—975 pr. Kr.).

	Stran		Stran
§ 58. V Izraelu se ustanovi kraljestvo	72	§ 66. Davidova pregreha in kazen	82
§ 59. Savel, prvi kralj izraelski (1095—1055 pr. Kr.) . .	73	§ 67. Absalomov upor	83
§ 60. Savel zavržen	74	§ 68. Davidovi poslednji opomini in smrt	84
§ 61. David za kralja izbran in maziljen	75	§ 69. Davidovi psalmi	85
§ 62. David se bojuje z Golijatom	76	§ 70. Salomon, tretji kralj izraelski (1015—975 pr. Kr.) .	87
§ 63. Savel sovraži in preganja Davida	77	§ 71. Zidanje in posvečevanje templja	88
§ 64. Savlova smrt	79	§ 72. Salomonovo veličastvo. Njegova smrt	91
§ 65. David, drugi kralj izraelski (1055—1015 pr. Kr.) . .	80	§ 73. Svete knjige Salomonove .	92

V. Izraelsko kraljestvo se razcepi in polagoma razpada (975—722 in 588 pr. Kr.).

§ 74. Kraljestvo se razdeli	93	§ 83. Izraelsko kraljestvo popolnoma razpade. Samarijani	105
§ 75. Proroki	94		
A. Izraelsko kraljestvo.		B. Judovo kraljestvo.	
§ 76. Jeroboam in njegovi nasledniki	95	§ 84. Roboam in njegovi nasledniki	106
§ 77. Prorok Elija	97	§ 85. Proroki Judovega kraljestva	107
§ 78. Ahabova in Jezabelina pregreha in kazen	98	§ 86. Prorok Izaija (759—696 pr. Kr.) in kralji njegove dobe	108
§ 79. Prorok Elija se loči od sveta	99	§ 87. Prorokbe Izaijeve	110
§ 80. Prorok Elizej	100	§ 88. Judovo kraljestvo razpade	111
§ 81. Prorok Jona	103	§ 89. Prorok Jeremija	113
§ 82. Proroka Ozej in Amos	105	§ 90. Judita	115

Tretji oddelek.

Izraelsko ljudstvo v zvezi z drugimi poganskimi narodi. (722 in 588 do Kristusa.)

I. Izraelsko ljudstvo v sužnosti (722 in 588—536 pr. Kr.).

§ 91. Pomen sužnosti	117	§ 96. Proroki v babilonski sužnosti	121
A. Asirska sužnost (722 pr. Kr.).		B. Babilonska sužnost (606—536 pr. Kr.).	
§ 92. Tobija v asirski sužnosti	117	§ 95. Usoda Judov v sužnosti .	121
§ 93. Tobija opominja svojega sina	118	§ 96. Proroki v babilonski sužnosti	121
§ 94. Mladi Tobija in nadangel Rafael	119	§ 97. Danijel in kralj Nabuhodonozor	122
		§ 98. Danijel in kralj Baltazar	124
		§ 99. Danijel in kralj Darij .	125
		§ 100. Danijel in kralj Cir . .	126
		§ 101. Danijelova prorokba o prihodu Odrešenikomem	128

II. Izraelsko ljudstvo po babilonski sužnosti (536 pr. Kr. do rojstva Kristusovega).

	Stran		Stran
1. Judje podložni perziškemu kralju (536—330 pr. Kr.).		3. Judje podložni egiptovskemu kralju, Ptole- meju (320—203 pr. Kr.).	
§ 102. Prva vrnitev v domovino. Sezidanje templja . . .	129	§ 107. Ptolemeji Judom naklo- njeni vladarji. Knjiga Jezusa Siraha. Mo- drostna knjiga . . .	136
§ 103. Druga vrnitev v domovino. Ezdra. Nehemija. Mesto Jeruzalem se zopet ob- zida	130	4. Judje podložni sirskemu kralju, Selevko- viču (203—166 pr. Kr.).	
§ 104. Proroki po babilonski sužnosti	131	§ 108. Judje zatirani. Mučeniška smrt Eleazarja in matere s sedmerimi sinovi . .	137
§ 105. Estera	132	§ 109. Makabeji vodniki judov- skega ljudstva . . .	140
2. Judje podložni macedonskemu kralju (330—320 pr. Kr.).		5. Judje podložni Rimljanom (od l. 64 pr. Kr.).	
§ 106. Aleksander Veliki in nje- govi nasledniki . . .	134	§ 110. Rimljani si prisvojé nad- vlado v Palestini . .	142
		§ 111. Splošno pričakovanje ob- ljubljenega Mesije . .	142

O. A. M. D. G.

Uvod.

I. Razodetje božje.

Namen človekov na zemlji je, da Boga spoznava, ga ljubi, mu služi in se tako večno izveliča. Toda sam po sebi človek ne more doseči tega namena; treba mu je pomoči božje. Da človek more Boga spoznati, potrebno je, da se mu Bog razodene, t. j. da mu naznani, kdo je in kaj hoče od njega. To se je tudi zgodilo. Bog se je razodel človeku po naravni in nadnaravni poti. Po naravni poti se mu je razodel *a)* v stvarjenih rečeh, ki so zunaj nas, tako da spoznamo že iz stvarstva, ako je opazujemo, vsemogočnega, neskončno modrega in dobrotljivega stvarnika, ohranjevalca in vladarja sveta. Razodel se je *b)* po vesti, ki je v nas. Vest nas uči ločiti dobro od hudega ter nam kaže Boga kot najsvetejšega postavodajnika, neskončno pravičnega sodnika in povračevalca. To oboje imenujemo naravno razodetje božje. Ali to človeku še ne zadostuje. Da spozna vse, kar mu je potrebno v dosego poslednjega namena, treba je, da se mu razodene Bog sam, naravnost in neposredno. Tudi to se je zgodilo. In kar je človek spoznal po tem — nadnaravnem — potu, imenujemo nadnaravno razodetje božje.

Kedar govorimo v veronauku o razodetju božjem brez pristavka, razumevamo vselej nadnaravno razodetje božje.

II. Zgodovina razodetja božjega.

Bog se človeškemu rodu ni razodel v trenutju ali po jednom samem dogodku, marveč razodeval se mu je polagoma, po raznih osebah in rečeh, po raznih dogodkih, ki so med seboj v tesni zvezi. Zato nam bode naloga, da opišemo razodetje božje, kakor se je

polagoma javljalo, množilo in razvijalo. Vsega tega nas bode učila zgodovina razodetja božjega, ki kaže v določenem redu vse one dogodke, po katerih nam je Bog razodeval samega sebe in svojo voljo.

III. Kako delimo zgodovino razodetja božjega?

Zgodovino razodetja božjega delimo v dva glavna dela: v zgodovino razodetja božjega v stari zavezi in v zgodovino razodetja božjega v novi zavezi. (Stari — novi zakon; *vetus — novum testamentum*.)

Zgodovina razodetja božjega v stari zavezi nam pripoveduje, kaj je Bog storil in razodel človeštvu od stvarjenja sveta do Kristusa. Obsega torej dobo kakih štiri tisoč let.

Zgodovina razodetja božjega v novi zavezi pa nam kaže Jezusa Kristusa, Sina božjega, in njegovo delovanje v odrešenje in izveličanje človeškega rodu in razširjanje njegove svete Cerkve po apostolih. Obsega dobo prvega stoletja po rojstvu Kristusovem.

Jezus Kristus je središče in solnce, okrog katerega se suče vsa zgodovina razodetja božjega. Vendar pa se nam kaže v stari zavezi drugače nego v novi. V stari zavezi je Bog obljubil človeškemu rodu odrešenje — pripravljaj je narode na odrešenje. V novi zavezi pa je Sin božji, Jezus Kristus, človeštvo odrešil in tako izpolnil, kar je Bog obetal v stari zavezi. Stari zakon se torej imenuje doba obljube, novi pa doba izpolnitve.

Vse, kar nam javlja zgodovina stare zaveze, nanaša se na prihodnjega Odrešenika Jezusa Kristusa. Kakor zarja vzhajajoče solnce, tako napoveduje razodetje božje Odrešenika v stari zavezi, in sicer:

1.) Po predpodobah. Predpodebe so osebe, reči ali dogodki, ki naznanjajo kaj prihodnjega in je tako rekoč napovedujejo in zaznamujejo že od daleč, n. pr. senca kako stvar ali osebo, jutranja zarja solnce, načrt hiše hišo samo. Z mnogimi predpodobami je Bog naznanjal v stari zavezi prihodnjega Odrešenika n. pr. po Abelu, bronasti kači itd.

2.) Po obljubah. Obetal je Bog Odrešenika Adamu, Abrahamu, Izaku itd.

3.) Po prorokbah. Bog je obujal od časa do časa može, ki so budili med narodi upanje v bodočega Odrešenika ter jih opominjali k pokori in poboljšanju. Da so bili ti možje zares poslanci božji, izpričevali so sami s čudeži, katere so delali na povelje božje.

Ker je bilo razodetje božje v stari zavezi priprava na razodetje nove zaveze, zato je potrebno, da pregledamo najprej zgodovino razodetja božjega v stari zavezi.

IV. Kako delimo zgodovino razodetja božjega v stari zavezi?

Zgodovino razodetja božjega v stari zavezi delimo v dve dobi:

Prva doba obsega razodetje, katero je Bog dal vesoljnemu človeštvu. Zato se to razodetje imenuje splošno ali prvotno razodetje. Začenja se s stvarjenjem sveta in sega do očaka Abrahama (4000 — 2000 pred Kristusom).

V drugi dobi Bog ni več govoril vsemu človeštvu, temveč izbiral si je posebne može, katerim je razodeval svojo voljo. Imenujemo jih očake (patrijarhe). Potomci teh mož so se razvili sčasoma po previdnosti božji v velik narod: izraelsko ljudstvo. To ljudstvo je bilo od Boga izvoljeno, da hrani predpodebe, obljube in prorokbe gledé na bodočega Odrešenika.

Druga doba obsega torej posebno razodetje božje; pričenja se z očakom Abrahamom in sega do Kristusa. Zaradi lažjega pregleda jo razdeljujemo v tri oddelke:

1.) Od Abrahama do Mozesa (2000 — 1500 pr. Kr.). Uči nas, kako se je Bog razodeval očakom.

2.) Od Mozesa do babilonske sužnosti (1500 — 588 pr. Kr.). Kaže nam izraelsko ljudstvo v njegovi samostalnosti.

3.) Od babilonske sužnosti do Kristusa. V tem oddelku opazujemo izraelsko ljudstvo v zvezi z drugimi poganskimi narodi.

V. Zgodovinski viri razodetja božjega v stari zavezi.

Glavni vir zgodovini razodetja božjega v stari zavezi so knjige svetega pisma stare zaveze. Delimo jih po vsebini:

1.) V 21 zgodovinskih knjig. Te so: Petero Mozesovih knjig (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium) ali Pentatevh (peteroknjižje), knjiga Jozvetova, knjiga Sodnikov, knjiga Rutina, štiri knjige Kraljev (izmed katerih se prvi dve imenujeta tudi knjigi Samuelovi), Kroniški knjigi ali Paralipomenon, knjigi Eздра in Nehemijeva, knjiga Tobijeva, knjiga Juditina, knjiga Esterina in knjigi Makabejcev.

2.) V 7 poučnih knjig, in te so: knjiga Jobova, Psalmi, Pregovori, Pridigar (Ecclesiastes), Visoka pesen, knjiga Modrosti in knjiga Jezusa Siraha (Ecclesiasticus). *Knjiga 18. pogl.*

Sirahovo knjigo

3.) V 17 proroških knjig, in te so:

- a) knjige štirih velikih prorokov, ki se imenujejo:
Izaija, Jeremija z Baruhom, Ecehijel, Danijel.
- b) Knjige dvanajsterih malih prorokov, ki so: Ozej,
Joel, Amos; Abdija, Jona, Mihej; Nahum, Habakuk, Sofonija; Agej, Caharija in Malahija.

Vse našete knjige sv. pisma stare zaveze so inspirirane, t. j. spisane po navdihnjenju svetega Duha; tako je izrekla sveta katoliška Cerkev ob raznih prilikah. (Cerkveni zbor tridentski). Zato je katoliški kristijan dolžan verovati, kar nam pripovedujejo.

Se knjige so pisane v hebrejskem, aramejskem in grškem jeziku. [LXX = Septuaginta] je pristanek v Grški Italiji - Italija - Italija, Latinska Vulgata je prevajena in vse knjige so inspirirane. (po načrtu sv. duha)

Prva doba.

Splošno ali prvotno razodetje. Od stvarjenja sveta do Abrahama. (4000—2000 pr. Kr.)

§ 1. Stvarjenje sveta.

O stvarjenju sveta pripoveduje prva knjiga Mozesova (Genesis). Ker ni bilo človeške priče, ko je Bog ustvaril svet, zato nam nihče drug ne more kaj gotovega povedati o stvarjenju, nego Bog sam. Od Boga navdihnjen nam torej pripoveduje Mozes to, kar se je ustno poročalo od roda do roda. Ker so ljudje najstarejše dobe živeli dolgo časa, ohranila in razširila so se taka ustna poročila lahko od stoletja do stoletja. — Sploh velja o pripovedovanju Mozesovem to pravilo, da nam ne razklada učeno, kako se je razvilo vesoljstvo, marveč Mozes ima pred očmi le čast božjo in izveličanje ljudij. Zato omenja, pripovedujoč o stvarjenju sveta, le to, kar nam je potreba vedeti, da se izveličamo, namreč: Bog je prvi vzrok vseh stvari — Bog je ustvaril vse, samo od sebe ni nastalo nič. Kakšno pa je bilo solnce in zvezde in naša zemlja od začetka, to naj raziskuje natančneje posvetna veda.

Mozes pripoveduje stvarjenje sveta splošno s temi besedami: «V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo. Zemlja pa je bila pusta in prazna, in tema je bila nad brezdnom, in Duh božji se je razprostiral nad vodami».

To svetopisemsko poročilo je tako-le umevati: Svet ni večn, ampak je enkrat nastal, in Bog je takrat ustvaril ono prvo snov, iz katere so se razvila vsa nebesna telesa in tudi zemlja.

§ 2. Šesteri dnevi.

Naša zemlja ni bila takoj pripravna človeku za prebivanje. Le polagoma se je po volji stvarnikovi tako presnovala in razvila, da je naposled mogel človek na njej prebivati. Tudi to nam pripoveduje še nadalje prva knjiga Mozesova, opisujoč, kako je Bog v šesterih dnevih uredil zemljo primerno človeku. Kako dolgi so bili ti dnevi, o tem sodijo razlagavci jako različno. Lahko si jih mislimo kot daljše ali krajše časovne dobe; tak pomen ima beseda «dan» večkrat v svetem pismu.

hebr. yom

Uredbo in razvoj sveta nam pripoveduje sveto pismo tako-le:

I. «Bog je rekel: Bodi svetloba! In bila je svetloba. In Bog je videl svetlobo, da je bila dobra; in ločil je svetlobo od teme. In je imenoval svetlobo dan in temo noč; in bil je večer in bilo je jutro, prvi dan.»

II. «Tudi je Bog rekel: Bodi trdina sredi vodâ in lóči vode od vodâ! In Bog je storil trdino in ločil vode, ki so bile pod trdino, od vodâ, ki so bile nad trdino. In zgodilo se je tako. Imenoval pa je Bog trdino nebo; in bil je večer in bilo je jutro, drugi dan.»

III. «Bog pa je rekel: Zberó naj se vode, ki so pod nebom, v jeden kraj, in prikaži se sušina! In zgodilo se je tako. In sušino je imenoval Bog zemljo, stoke vodâ pa je imenoval morja. In videl je Bog, da je bilo dobro. In je rekel: Zemlja poženi zelišče, ki zeleni in dela seme, in rodovitno drevje, ki dela sad po svojem plemenu, čegar seme bodi v njem na zemlji! In tako se je zgodilo In Bog je videl, da je bilo dobro. In bil je večer in bilo je jutro, tretji dan.»

IV. «Rekel pa je Bog: Naj bodo luči na trdini neba in naj ločijo dan in noč in naj bodo v znamenja in čase, in dneve in leta, in naj svetijo na trdini neba in razsvetljujejo zemljo! In zgodilo se je tako. Bog je naredil dve veliki luči: večjo luč, da gospoduj dnevu, in manjšo luč, da gospoduj noči, in zvezde. In postavil jih je na trdino neba, da bi svetile na zemljo in gospodovale dnevu in noči in ločile svetlobo in temo. In Bog je videl, da je bilo dobro. In bil je večer in bilo je jutro, četrti dan.»

V. «Tudi je Bog rekel: Naj rodé vodé laznino živočó, in perutnino nad zemljo pod trdino neba! In Bog je ustvaril velike some in vsako živo in gibajoče se bitje, katero so bile rodile vode po njih vrstah, in vse ptice po njih plemenih. In videl je Bog, da je bilo dobro. In blagoslovil jih je, rekoč: Rastite in množite se in napolnite vodé morja, in ptice naj se namnožé nad zemljo! In bil je večer in bilo je jutro, peti dan.»

VI. «Tudi je Bog rekel: Rôdi zemlja živo bitje po njegovem plemenu: živino in laznino in zverine zemeljske po njih vrstah. In zgodilo se je tako» (Slednjič je

stvarjave
ustvaril še človeka.) «In Bog je pogledal vse, kar je bil naredil, in bilo je prav dobro.»

Besede: «bilo je dobro» pomenjajo, da se je vse zgodilo, kakor je Bog ukazal; vse je namreč dobro, kar se zgodi po volji božji.

Sedmi dan pa je Bog počival od svojega dela. In ta dan je blagoslovil in posvetil.

Te besede pomenjajo, da je Bog jenjal ustvarjati nova bitja. Vsled blagoslova božjega pa naj bi se ohranile ustvarjene reči po naravnih postavah, katere jim je odmenil. Sedmi dan naj bi človek počival in ta dan obračal v čast božjo. †

§ 3. Stvarjenje prvega človeka. Raj. Prva zapoved. Eva.

Ko je Bog uredil zemljo, ustvaril je šesti dan še človeka. Rekel je: «Naredimo človeka po svoji podobi in sličnosti: in gospoduj ribam morja in pticam neba, in zverinam, in vsej zemlji in vsej laznini, ki se giblje na zemlji!» In ustvaril je Bog človeka po svoji podobi; po podobi božji ga je ustvaril, moža in ženo ju je ustvaril. — Stvaritev prvega človeka nam pripoveduje Mozes s temi-le besedami: «Izdelal je Gospod Bog človeka iz ila zemlje in je vdihnil v njegovo obličje duha življenja, in človek je bil živa stvar.» — Bog ga je imenoval Adama, t. j. moža iz prsti.

Človek je podoba božja, a ne po telesu, ampak po duši. Po duši je Bogu podoben zato, ker je človeška duša duh, t. j. bitje, ki ima um in prosto voljo. To podobnost božjo ima človek že sam po sebi, po svoji naravi; zato pravimo, da je človek po duši naravna podoba božja. Bog pa je v svoji neskončni dobroti podelil prvemu človeku tudi posvečujočo milost, vsled katere je bil Adam pravičen in svet. Ta podobnost njegova z Bogom je nadnaravna, ker je posvečujoča milost poseben dar božji, ne pa svojstvo naše narave; z naravnimi močmi si je niti ne moremo pridobiti.

Sveto pismo loči stvarjenje telesa od stvarjenja duše. Duša tudi sama za-se živi, telo brez duše razpade.

«Zasadil pa je Gospod Bog vrt veselja in postavil vanj človeka, katerega je bil naredil. In dal je iz zemlje rasti mnogo drevje, lepo za pogled in sladko za jed; tudi drevo življenja sredi raja, in drevo spoznanja dobrega in zlega. In reka je tekla iz kraja veselja, da je namakala raj, in odtod se je delila v štiri glavne reke.»

Imena štirih rek so: Tigrid, Evfrat, Pizon (Araxes) in Gihon (Čorog v Kolhidi). Po tem poročilu bi bila prvotna domovina človeštva Armensko pogorje. Vendar se o tem ne dá določiti nič gotovega, ker se je zemeljsko površje bistveno izpremenilo vsled vesoljnega potopa.

Gospod Bog je vzel človeka in ga postavil v vrt veselja, da bi ga obdeloval in varoval.

Adam se je imel prostovoljno odločiti za Boga; s tem bi bil zaslužil večno izveličanje sebi in vsem svojim zarojencem. Zato je bilo potrebno, da ga je Bog poskusil. Dal mu je namreč zapoved, rekoč: «Od vsega drevja rajskega jej; od drevesa spoznanja dobrega in zlega pa nikar ne jej; zakaj kateri dan koli bodeš jedel od njega, umreš smrti!»

Adama je postavil Bog za gospodarja vsem živalim. Privedel jih je k njemu, da jim je dal imena; Adamu pa ni bilo najti pomočnice njemu podobne. Zato je Bog rekel: «Človeku ni dobro biti samemu. Naredimo mu pomočnico, njemu podobno!» Tedaj je Bog poslal Adamu trdno spanje, in ko je bil zaspal, vzel mu je jedno izmed njegovih rêber in je naredil iz rebra ženo ter jo peljal k Adamu. Adam pa se je razveselil in je ženo imenoval Evo, t. j. mater vseh živih.

Prva človeka sta bila v raju silno srečna zaradi naravnih in nadnaravnih darov, katere sta bila prejela od Boga. Naravni darovi, ki so ju krasili, so: 1.) razsvetljen um, 2.) prosta volja, ki je bila bolj nagnjena k dobremu, nego k hudemu, 3.) neumrljivost duše. Nadnaravni darovi pa so bili: 1.) posvečujoča milost božja, 2.) oblast nad poželjivostjo, 3.) neumrljivost telesa in vsled tega trdno zdravje brez vsake bolezni in slabosti.

§ 4. Angeli. Greh prvih starišev.

Bog je ustvaril razun vidnih stvari in človeka tudi nevidni svet, čiste duhove, katerim pravimo angeli. Obdaril jih je s popolnejšim razumom in z višjo močjo nego človeka. Služili naj bi Bogu in se tako storili vredne večnega izveličanja. Toda mnogi izmed njih so se uprli Bogu. Rekli so: «Najvišjemu hočemo biti jednaki, nad zvezde božje hočemo postaviti svoj sedež.» Vstal je velik prepir v nebesih. Veliki angel Mihael in ž njim vsi angeli, ki so ostali dobri in zvesti, vojskovali so se zoper hudobne angele, katere je vodil Lucifer (satan). Hudobni angeli so bili premagani in pahnjeni iz nebes v peklo. — Satan pa, nevoščljiv človeku za toliko srečo, želel je v greh zapeljati prva človeka. V dosego svojega namena se poslužil zunanjega, vidnega pripomočka — kače.

Mozes nam pripoveduje greh prvih starišev tako-le: «Kača pa je bila bolj prekanjena nego vse zemske živali, katere je bil ustvaril Gospod Bog. Rekla je ženi: Zakaj vama je Bog zapovedal,

da ne bi jedla od vsega drevja v raju? Odgovorila ji je žena: Sad dreves, ki so v raju, jeva; sadu drevesa pa, ki je sredi raja, zapovedal nama je Bog, nikar ne jesti in ne se ga dotakniti, da kje ne umrjeva. Kača pa reče ženi: Ne bodeta umrla smrti ne. Zakaj Bog vé, odpró se vama oči, kateri dan koli bodeta jedla od njega, in bodeta kakor bogova, in spoznala dobro in zlo. In žena je videla, da je drevo dobro za jed in lepo za oči in za pogled prijetno, zatorej je vzela od njegovega sadu in je jedla; in je dala svojemu možu, ki je (tudi) jedel.»

S tem sta prelomila božjo zapoved in storila prvi greh.

Greh prvih starišev se sme po pravici imenovati velik. Prav lahko bi se bila premagala, kajti bila sta pravična in sveta, in njijina volja bolj nagnjena k dobremu nego k hudemu. — Velik greh pa rodi hude nasledke in veliko kazen. †

§ 5. Nasledki in kazen prvega greha. Odrešenik obljubljen.

Komaj je bil storjen prvi greh, že so se pokazali hudi nasledki njegovi. Vzbudila se je poželjivost, um pa je otemnel. Adam in Eva, ki sta se prej prijazno pogovarjala z Bogom, zavesta se, da sta naga, pokrivata se s smokvinim listjem ter se hočeta skriti pred obličjem Gospodovim. Toda Bog je poklical Adama in zahteval od njega, naj spozna odkritosrčno svojo pregreho. Zdajci pa se pokaže, kako se je po grehu volja nagnila k hudemu. Svojo krivdo zvrčata prva človeka na druge stvari božje. Adam odgovori: «Žena, katero si mi dal za tovarišico, dala mi je od drevesa, in sem jedel.» Eva pa pravi: «Kača me je prevarila, in sem jedla.»

Toda neskončno pravični Bog ne more pustiti greha brez kazni. Obrne se torej h kači in jej reče: «Ker si to storila, prokleta si med vsemi živalmi in zvermi na zemlji! Po trebuhu se boš plazila in prst jedla vse dni svojega življenja. Sovraštvo bom postavil med teboj in ženo, med tvojim in njenim zarodom: ona ti bo strla glavo, ti pa boš zalezovala njeno peto.»

Potem reče ženi: «Veliko boš trpela s svojimi otroki.²¹ Pod oblastjo moževo bodeš, on bo tebi gospodoval.» *je ženska misel n. p.*

Adamu pa pravi: «Ker si poslušal glas svoje žene, bodi prokleta zemlja v tvojem delu! Trnje in osat ti bo rodila. V potu svojega obraza boš užival kruh, dokler se ne povrneš v zemljo, iz katere si vzeti; zakaj prah si in v prah se povrneš.» *smetna h.*

Potem je Bog Adamu in njegovi ženi naredil in dal suknji iz kož ter ju je oblekel. Nato ju je pahnul iz raja; predenj pa je postavil keruba z ognjenim in švigajočim mečem, da varuje pot k drevesu življenja.

Greh je prvim starišem škodoval silno veliko. Razdejal jima je nadnaravno podobo božjo, t. j. vse nadnaravne darove in milosti. Naravna podoba božja pa jima je ostala. Vendar pa je um oslabeled, volja se je nagibala bolj k zlemu nego k dobremu, in hudo poželenje ju je nadvladalo.

Greh prvih starišev so z nasledki in kaznimi podedovali vsi ljudje, kajti prva človeka nista grešila le v svojem, marveč v imenu vsega človeštva. Imenuje se torej podedovani greh.

Z besedami, katere je Bog govoril kači, obljubil je prihodnjega Odrešenika. Zato se imenujejo te besede protoevangelij, t. j. prvo veselo oznanilo. Pomenijo pa: Žena, Marija kot mati Jezusova, bo popolnem uničila moč satanovo, dasi jej bo kača želela škodovati. — Ta obljuba je prvo upanje, katero je zasadil Bog človeštvu v srce gledé na prihodnjega Odrešenika. Bolj temna in nedoločna je še ta obljuba, ali čim dalje se je Bog razodeval, tem jasneje in določneje se je glasila obljuba.

Adam je prva predpodoba bodočega Mesije:

- a) Oče je človeškemu rodu po mesu, ker so vsi ljudje po rojstvu njegovi otroci. Kristus je oče vsem ljudem po duhu, ker je vesoljno človeštvo prerodil za nebesa.
- b) Adam je zaspal, in iz njegove strani mu je Bog oživil pomočnico, ki je bila ž njim neločljivo združena v zakonu in je postala mati vseh živih. Kristus je zaspal v smrti na križu in iz njegove prebodene strani je Bog obudil Cerkev, nevesto Kristusovo. V vedni jedinosti s Kristusom je postala Cerkev mati premnóгим vernikom.
- c) Adam je po svoji nepokorščini zapeljal ves človeški rod v pregreho in večno pogubo. Kristus pa je s svojo pokorščino odrešil vesoljno človeštvo greha in večnega pogubljenja. Zato so že prvi cerkveni očetje često Kristusa imenovali drugega, boljšega Adama.

§ 6. Adamovi bližnji potomci.

Slabi nasledki podedovanega greha so se kmalu pokazali pri potomcih Adamovih. Najstarejša med njimi sta bila Kajn in Abel. Močnejši Kajn je bil kmetovalec, šibkejši Abel pa ovčar. Abel je bil pravičen, Kajnova dela pa so bila hudobna. V znak hvaležnosti za blagoslov sta oba nekega dne darovala Bogú: Abel prvencev svoje črede, Kajn svojih pridelkov. Gospod se je ozrl na Abela in

njegov dar; na Kajna in njegove dari ni pogledal. Zato postane Kajn tako nevoščljiv in jezen, da mu upade obraz.

Ljubeznivo posvari Gospod Kajna, rekoč: «Zakaj se jeziš, in zakaj ti je obraz tako upadel? Glej! ljub si mi kakor tvoj brat, če delaš dobro. Ako pa delaš hudo, kmalu ti bo za petami kazen za greh. Premaguj poželenje do greha in brzdaj je!»

Nekega dne reče Kajn Abel: «Pojdiva ven!» Ko sta pa bila na polju, vzdigne se Kajn zoper svojega brata in ga ubije. — Gospod reče Kajnu: «Kje je Abel, tvoj brat?» Kajn odgovori: «Ne vem, ali sem mar varih svojemu bratu?» Bog nadaljuje: «Kaj si storil? Glas krvi bratove kliče k meni od zemlje. Zatorej boš sedaj proklet na zemlji, ki je odprla svoja usta in pila kri tvojega brata iz tvoje roke! Ko jo boš obdeloval, ne bo ti dajala sadov svojih. Potikal se boš in begal po zemlji.» Na to obupno odgovarja Kajn: «Moja pregreha je večja, kakor da bi bil vreden odpuščenja; kdorkoli me dobi, ubil me bo.» Gospod pa mu odvrne: «Nikakor ne bo tako, marveč kdorkoli ubije Kajna, kaznovan bo sedemkrat.» In Gospod je zaznamoval Kajna, da ga ne bi ubil, kdor ga dobi.

Abel je druga predpoda Mesijeve:

- a) Abel in Kristus sta darovala Bogu prijeten dar.
- b) Nedolžnega Abela je rodni brat hinavsko zvabil na polje in ga tam ubil: Kristusa, najnedolžnejšega, so peljali njegovi bratje po rodu, Judje, iz mesta in ga sovražno umorili.
- c) Kri Abelova je klicala z zemlje do nebes na maščevanje: kri Kristusova pa usmiljenje morilcem. Tudi sv. apostol Pavel trdi, da je Abel predpoda Kristusova, pripoznavajoč (v listu do Hebrejcev 12, 24), da govori kri Kristusova bolje nego Abelova. Kajn je strašen vzgled slabe vesti, ki ne najde nikjer pokoja in celo obupa nad božjo milostjo.

Adam je živel 930 let. Mesto umorjenega Abela mu je Bog podaril še drugega sina z imenom Set, t. j. podarjenec, ki je dosegel 912 let. Njegovi potomci so bili dolgo časa Bogu zvesti; zato jih imenuje sveto pismo «otroke božje». Seta je sledil sin Enos, ki je živel 905 let. Njegovi potomci so: Kajnan (živel je 910 let), Malaleel (895 let), Jared (962 let), Henoh (365 let), Matuzala ali Metuzalem (969 let), Lameh (790 let), Noe (950 let). — Od Adama do Noeta štejemo deset rodov.

Ti zarodniki človeškega rodú so živeli nenavadno dolgo. Izvedenci trdijo, da je izredno dolgo življenje pri naših najstarejših dedih povzročila narava, ki dotlej še ni bila oslabela, ampak je bila še mlada in čila.

Hranili so se s preprostimi jedili, kar je izvestno pospeševalo njih trdno zdravje. Ne smemo pa tudi pozabiti prvega vzroka: Bog je hotel, da so prvi ljudje dolgo živeli, zato da se je človeški rod hitreje širil po svetu, in da so se božja izročila mogla ohraniti nepokvarjena od ust do ust. Tako je živel Noetov oče z Adamom še 56 let, in Noe z Abrahamom še 58 let.

Tudi Kajn je imel potomcev. Toda ti so se kmalu odvrnili od Boga in so začeli streči le hudobnemu poželenju. Zato jih imenuje sveto pismo «človeške otroke». Izmed teh omenjamo sina Kajnovega z imenom Henoh; po njem je Kajn imenoval mesto, katero je bil sezidal. Lameh si je privzel — zoper zapoved božjo — dve ženi. Njegov sin Jabel je postal nestanoviten pastir (nomad); drugi sin Jubal je izumnik glasbenega orodja; tretji Tubalkajn pa je prvi koval orodje iz bron in železa.

§ 7. Noe.

Ljudje na zemlji so postajali čim dalje hudobnejši, vse njih misli so bile obrnjene v hudo. «Otroci božji» so se jeli družiti s «človeškimi otroki», in tako so se vsi pokvarili. Ko je Bog to videl, rekel je: «Potrebil bom človeka z zemlje, zakaj žal mi je, da sem ga ustvaril.» Še nadalje je govoril Gospod: «Moj duh ne bo ostal v človeku vekomaj, ker je meso, in njegovih dni bode le stoindvajset let.»

Sredi med hudobneži pa je živel pobožen in pravičen mož, Noe. On je našel usmiljenje pred Bogom, in Bog mu je rekel: «Naredi si ladijo iz obtesanega lesa: predale napravi v ladiji in s smolo jo zamaži znotraj in zunaj. Tristo komolcev bodi dolga, petdeset komolcev široka in trideset komolcev visoka. Zgoraj naredi ladiji okno, na strani vrata, v njej pa spodnje, srednje in zgornje nadstropje. Glej, povodenj pošljem, da pokončam vse, kar je na zemlji. S teboj pa storim prijateljsko zavezo. V ladijo pojdi ti in tvoji sinovi, tvoja žena in žene tvojih sinov s teboj! — In od vseh živalij vzemi v ladijo po dvoje, in vsakega živeža, da bo za hrano tebi in njim!» Noe je storil vse, kar mu je Bog zapovedal.

Besede «žal mi je...» niso umeti v navadnem pomenu, kajti Bog je neizpremenljiv in se nikdar ne more kesati. Mozes tu zopet govori po človeško, da bi pokazal, kako veliko mržnjo ima Bog do grešnega človeštva.

Bog je neskončno usmiljen, pa tudi neskončno pravičen: ne kaznuje takoj grešnika, marveč mu pusti odloga, da se izpreobrne.

§ 8. Vesoljni potop.

Napovedanih stoindvajset let je bilo prešlo. Noe je storil vse, kar mu je bil Gospod zapovedal. Tedaj mu Bog reče: «Pojdi v ladijo ti in vsa tvoja družina!» Noe je imel šeststo let, ko so vodé potopa poplavile zemljo. Vsi studenci vélikega brezdna sedaj prideró, zatvornice nebá se odpro, in dež lije na zemljo štirideset dnij in štirideset nočij. Vode naraščajo in vzdignejo ladijo od tal kvišku. Ladija pa je mirno plavala po vodah.

Vodé so segale čim dalje više na zemlji in pokrile vse visoke goré pod vsem nebom. Petnajst komolcev višja je bila voda, kakor gore, katere je pokrila. Pokončane so bile vse stvari, ki so se gibale na zemlji; pomrlo je vse, kar diha in živi na zemlji, od človeka do živali, od ptice v zraku do črva na zemlji. Ostal je sam Noe in kateri so bili ž njim v ladiji.

Stoinpetdeset dnij so stale vodé nad zemljo. Zdaj pošlje Bog veter na zemljo, in vode jamejo upadati. Vrhovi gorá se prikazujejo iz vode, in 27. dan sedmega meseca (aprila) je obstala ladija na armenskih gorah (Ararat). Po štiridesetih dneh izpusti Noe vrana iz ladije. Ta izleti in se ne vrne, ker je našel dosti hrane. Za njim izpusti tudi goloba. Ker se pa ni imel kam uresti, vrne se v ladijo. Po sedmih dneh Noe zopet izpusti goloba. Ta pa prileti šele zvečer nazaj in prinese v kljunu oljčno vejico z zelenimi peresci. Noe je tako spoznal, da so odtekle vode z zemlje. Vendar je čakal še sedem dnij; naposled izpusti še v tretje goloba, ki se pa ne vrne več. Tedaj zapusti Noe na povelje božje ladijo. Tudi živali so šle ž njim iz ladije.

Noe je tretja predpoda Mesijeva. Iztesal si je ladijo, ki je rešila človeštvo potopa; Kristus pa je ustanovil Cerkev, ki rešuje človeštvo večnega pogubljenja. Ladija je predpoda jedino izveličavne Cerkve. Izven ladije ni bilo rešitve, izven Cerkve ni izveličanja. Na ladijo so bile vzprejete vse živeče stvari, Cerkev je ustanovljena v izveličanje vsem ljudem. Le jeden vhod je bil na ladijo, le po jedni poti se more v Cerkev, po poti sv. krsta. Mirno je plavala ladija po viharjem vodovju; Cerkev, čolnič Petrov, kljubuje neomahljivo vsem sovražnim viharjem. — Potop je predpoda sv. krsta. V vodovju so se utopili hudobneži, v krstni vodi pa se odpuščajo grehi.

O vesoljnem potopu nam pričajo tudi pravljičice raznih narodov; poročajo namreč o velikanski povodnji, ki se je bila dogodila v prastari dobi. Kdo bi v grški pravljici o Devkalijonu ne našel neke sorodnosti z Noetom? — Najnovejša raziskavanja o klinasti pisavi babilonsko-asirskega naroda se prav posebno ujemajo s poročilom sv. pisma.

§ 9. Noe daruje. Bog sklene ž njim zavezo.

Zapustivši ladijo, postavi Noe Gospodu oltar in v zahvalo za rešitev daruje žgavni dar od vseh čistih živalij in ptic. Gospod je milostno prejel dar in je rekel: «Nikdar več ne prekolnem zemlje zaradi človeka; zakaj čut in misel človeškega srca sta nagnjena k zlu od njegove mladosti.» In Bog je blagoslovil Noeta in njegove sinove, rekoč: «Naraščajte in množite se in polnite zemljo! Vse, kar se giblje in živi, bodi vam v živež, samo mesa s krvjó ne jejte! Kdorkoli pa prelije človeško kri, njegova kri se bo prelila, zakaj po božji podobi je ustvarjen človek. Glejte, zavezo naredim z vami; svojo mavrico postavim v oblake, in znamenje bo zaveze med menoj in med zemljo.»

Noe je začel zopet obdelovati zemljo in je zasadil tudi vinograd. Ni pa še poznal moči vina. Upijanil se je bil in je ležal razodet v šotoru. Ko je to videl Kam, Noetov sin, pove svojim bratoma Semu in Jafetu. Ta dva pa gresta, ter zroča v stran, odeneta očeta s plaščem. Ko se Noe prebudi in izvé, kaj mu je storil Kam, reče: «Proklet bodi Kanaan (Kamov sin), suženj bodi sužnjem svojih bratov! Hvaljen Gospod, Bog Semov, Kanaan bodi njegov suženj! Razširi naj Bog Jafeta, prebiva naj v Semovih šotorih, in Kanaan bodi njegov suženj!»

Noe je živel po potopu še 350 let in je umrl star 950 let.

Noetov blagoslov in prokletstvo sta se izpolnila. Sem je zarodnik izvoljenemu ljudstvu izraelskemu, katero je jedino izmed vseh narodov spoznalo in dostojno častilo pravega Boga. Jafeta je Bog blagoslovil z najštevilnejšim potomstvom. Njegov rod je prebival kasneje v Semovih šotorih. Udeležil se je najprej tistega blagoslova, ki je izhajal od Judov, neameč odrešenja. Kanaan pa in Kamovi potomci so bili sužnji obeh. Izraelci so si podjarmili Kanaance, in vsi drugi Kamovi zarojenci so več ali manj prisiljeni nositi jarem krščanskih ljudstev, ki so iz rodú Semovega in Jafetovega. Azijci sploh izhajajo od Sema, Afričani od Kama, Evropei od Jafeta; drugi prebivalci zemlje pa od jednega teh očakov.

Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in se ti bo dobro godilo na zemlji!

§ 10. Babilonski stolp. Bog zmeša ljudem jezik. Splošno malikovanje.

Noetovi potomci so se naselili v deželi Senaarski (med Evfratom in Tigridom). Vsi so govorili še jeden jezik. Ker so se pa hitro množili, in dežela sčasoma vseh ni več mogla živiti, rekli

so v svoji oholosti med seboj: «Nujte, zgradimo mesto in stolp, čegar vrh segaj do neba, in poslavimo svoje ime, predno se razkropimo po vsej zemlji!» A Gospod jim zmeša jezik, tako da drug drugega več ne umejo. Razkropé se po širnej zemlji in nehajo graditi mesto. Ker pa so se jim ondi zmešali jeziki, imenuje se tisti kraj Babel, t. j. zmešnjava.

Spomin na babilonski stolp in na zmedenje jezika se je ohranil pri raznih narodih. Zidanje stolpa je kasneje nadaljeval babilonski kralj Nabuhodonozor (Nebukadnezar), ter vrh okrasil s kipom malika Bela (Baala). Še sedaj štrle navpik njegove razvaline na babilonski planjavi — starodavna priča kazni božje nad prevzetnimi narodi.

Da je bil prvotno le jeden jezik, spričuje nam tudi vednost. Posamni jeziki, kolikor so jih doslej preiskali jezikoslovci, kažejo neko sorodnost med seboj, iz katere sklepamo, da so se razvili iz prvotnega jezika.

Vsled raznih jezikov so nastali tudi razni narodi. Toda kmalu se je med njimi zelo pokvarila vera. Jedino pravega Boga niso več poznali. Niso si ga več mislili kot duhovno, od sveta različno, neskončno popolno bitje. Obožavali so svet in zamenjavali stvarnika s stvarjo. Tako je nastalo poganstvo (das Heidenthum). Naravine sile in posamne dele stvarstva, kakor solnce, mesec, zvezde, vodo, ogenj, zrak, človeka, žival itd., so častili po božje (Polytheismus, mnogoboštvo, Vielgötterei). Da, še celo podobe so si ulivali iz zlata, srebra, brona, ali jih klesali iz kamena in rezali iz lesa ter jih molili (Idololatria, malikovanje, Götzendienst). Pri tem dozdevnem bogoslužju so uganjali brez strahu vsakršne hudobnosti, kakor: goljufijo, ropanje, nečistost, umore itd. Mislili so, da služijo s temi pregrehami svojim malikom, katerim so klali še celo ljudi v dar. Zlasti so radi darovali nedolžne otročiče, ki so morali umirati počasi in v najstrašnejših mukah. A prav s tem počenjanjem so razodevali svoje notranje prepričanje, da mora nekoč priti na svet neko najnedolžnejše dete, ki bo dalo radovoljno svoje življenje za grehe vseh ljudi. Resnice prvotnega razodetja božjega so deloma pozabili, deloma so si jih izpreminjali po svoje. Tako so nastale verske pravljice (Mythos, Sage) pri posamnih narodih. Ujemajo se vsaj deloma s prvotnim razodetjem božjim. *

Druga doba.

Posebno razodetje. Od Abrahama (2000 pr. Kr.) do Kristusa.

Prvi oddelek.

Patrijarhalno ali očaško razodetje. Od Abrahama do
Mozesa (2000—1500 pr. Kr.).

§ 11. Patrijarhi ali očaki.

Do sem je pripovedovalo sveto pismo, kako je Bog vsemu človeškemu rodu ponujal izveličanje. Ker pa se je človeštvo raje udalo malikovanju, izbral si je Bog drugo pot, po kateri bi človeštvo privedel do večne sreče: izvolil si je jedno samo ljudstvo, kateremu je izročil svoje posebno razodetje. To ljudstvo je izraelsko, in zato pripoveduje odslej sveto pismo zgodbe izraelskega ljudstva. Zarodilo se je to ljudstvo iz jedne družine, kateri glava je bil Abraham. Njemu je Bog od časa do časa ponavljal obljubo prihodnjega Odrešenika. On pa naj bi ohranil v svoji rodbini in v celem zarodu: vero v pravega Boga in upanje v bodočega Odrešenika. Abrahama in njegovega sina Izaka, Izakovega sina Jakopa in njegovih dvanajstero sinov imenujemo očake ali patrijarhe.

Beseda «očak» pomenja prvotno poglavarja mnogoštevilni pastirski družini, katerej je bil ob jednom tudi duhovnik in kralj. Opravljal je Bogu daritve za-se in za rodbino; vsi podložniki so mu morali biti pokorni kot svojemu očetu. Očaki so bili «nomadi». Pasli so mnogoštevilne črede od kraja do kraja. Živel so zmerno in trezno ter zelo čislali gostoljubnost.

Očakom sploh prištevamo zarodnike človeškega rodu, kakor so drug drugega nasledovali od Adama do dvanajsternih sinov Jakopovih. Štejemo jih 34 ter jih delimo v tri vrste:

1.) One, ki so živeli pred vesoljnim potopom. Prvi med njimi je Adam, praded človeškega rodu. Njega sledi Set in osmero potomcev njegovega rodú; zadnji je Noe.

2.) Noetov sin Sem in njegovi potomci do Abrahama (deset rodov).

3.) Abrahamov sin Izak, tega sin Jakop in dvanajsteri njegovi sinovi.

Navadno pa štejemo med očake le Abrahama, Izaka, Jakopa in njegove dvanajstere sinove. Ti so zarodniki izraelskega ljudstva in deležniki posebnih božjih obljub. Ž njimi se pričenja zgodovina posebnega razodetja božjega.

Ostale narode je Bog sicer pustil, da so šli po svojih potih, vendar popolnoma se ni odvrnil od njih. Ločeni od Boga naj bi spoznali svojo nesrečo in se zopet vrili v hišo svojega Očeta, kakor izgubljeni sin. Dočim pa so tavali v temi malikovavstva, opominjalo jih je vesoljno stvarstvo, katero so vedno videli, nebo in zemlja, da mora biti le jeden pravi Bog, ki daje dež z neba in živež sleherni stvari; opominjala jih je dalje tudi vest, ki je vsakemu človeku zapisana v srce, da naj se varuje hudega in dela dobro. Kdor je hotel, živel je tudi v poganstvu pošteno in krepostno. Tako vidimo, da so se res nekateri pogani odlikovali po lepih naravnih krepostih, n. pr. Sokrat, Platon, Aristotel, Aristid, Epaminonda, Katon, Ciceron i. dr., in da so nekateri modrijani, kakor Sokrat, učili vero v jednega samega Boga. Gnani od hrepenenja so se naposled vrili, da bi postali deležni izveličanja, katero so našli pri Judih; prišli so, pa ne s praznimi rokami, temveč okrašeni z umetnostmi in vedami, katere naj bi odslej služile v čast božjo.

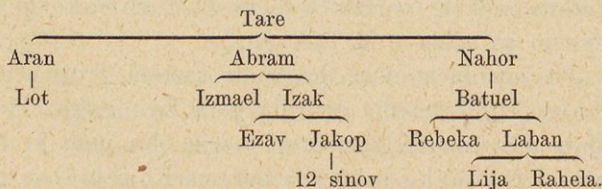
§ 12. Bog pokliče Abrama.

Abram (iz rodu Semovega) je živel v mestu Ur-u na Kaldejskem. Njegovemu očetu je bilo ime Tare,* bratoma pa Nahor in Aran. Abramovi ženi je bilo ime Saraja.

Iz nepoznanega vzroka se je preselil Tare z vso rodbino v Haran. Tod jame celo Tare služiti tujim bogovom. Abram pa je častil le jednega, pravega Boga. Zato mu je Gospod rekel: «Pojdi iz svoje dežele in iz rodbine svoje in iz hiše očetove in idi v deželo, katero ti pokažem. Storil te bom v velik narod in te blagoslovil..., in v tebi bodo blagoslovljeni vsi rodovi zemlje.»

Pokoren povelju Gospodovemu zapusti Abram deželo, kjer je bival. Petinsedemdeset let star se vzdigne s Sarajo, svojo ženo,

* Pregled očaške rodbine:

in z Lotom ter pride v deželo Kanaansko. Pri Sihemu se naseli: Tu se mu je prikazal Gospod in mu rekel: «Tvojemu zarodu bom dal to deželo.»

Odtod je potoval Abram proti Betelu in Haju, kjer postavi oltar Gospodu in na njem daruje. Potem se je obrnil proti jugu. Ko pa se začne lakota v deželi, gre v Egiptet ter ostane tam toliko časa, da zopet mine lakota. Bogat se je vrnil na Kanaansko ter se ušotoril med Betelom in Hajem.

V drugo že Bog obeta Mesijo, sedaj pa določneje in jasneje. Blagoslov božji ima biti dvojen: telesen (časen) in duhoven. Časni blagoslov se bode kazal v mnogobrojnem potomstvu, duhovni pa v tem, da izide obljubljeni Odrešenik iz rodú Abramovega.

§ 13. Opis svete dežele.

prokateri, recedi med in siloto,
A. Ime. Dežela, v katero je dospel Abram na povelje božje, ima več imen. Pravijo jej dežela Hebrejcev, t. j. onostranskih, ker je Abram prišel od onostran Evfrata. Drugi jo imenujejo Kanaan ali Kanaansko deželo, ker so v njej prebivali Kananovi potomci. Obljubljena dežela jej pravimo zato, ker jo je Bog obljubil Abram in njegovemu zarodu. Navadno jej pravimo sveta dežela, ker so se v njej godile svete reči. Judeja so jej rekli osobito izza babilonske sužnosti, iz katere se je večinoma povrnil Judov rod. Rimljani pa so jo nazivali Palestino (hebr. Pelešeth), po Filistejcih (hebr. Pelišitjim), ki so prebivali oddavna ob jugozapadnem delu dežele.

B. Lega. Palestina je v zapadni Aziji; na severu jo obkrožuje Libanon, na zapadu Srednje morje. Na jugu se naslanja na kamenito Arabijo, na vzhodu pa na Sirsko pustinjo. Leži nekako v sredi treh takrat znanih delov sveta; trdne meje jo zapirajo na vse strani. Te kraje je izbrala previdnost božja, da se v njih ohrani živa božja beseda in se odtod razširja v druge dežele.

C. Vodé in gorovja. Reka Jordan deli Palestino v dva dela: v zapadni in vzhodni del. Izvira ob vznožju 2700 m visokega Hermona v treh izvirkih, teče skozi Meromsko in Tiberijsko jezero in se izliva v Mrtvo morje.

Po zapadnem delu dežele se razteza proti severu gorovje Neftalijsko, kateremu pripada gora Taborska. Po Jezrahelski planjavi teče reka Kizon proti morju. Na jugu je dežela precéj gorata; Efrajmsko pogorje z gorama Ebal in Garizim se druží

z Judovskimi gorami, ki se zopet stikajo v pogorju Amorejcev. Zapadnemu delu Palestine pripada tudi velika raván, raztezajoča se ob morski obali od Tira do Gaze. Karmelska rt jo deli v Jezrahelsko (Ezdrelonsko) in Saronsko planjavo.

Vzhodni del palestinski (Perejo) namakajo reke Jarmuk, Jabok in Arnon. Prvi dve se iztekata v Jordan, zadnja pa v Mrtvo morje. Tudi ta del ni brez pogorja. Proti severu je gorovje Bazansko; v sredi Gileadsko, ki se izgublja v Moabsko planjavo (nasproti Jerihi). Na južni strani leži pogorje Abarimsko, v katerem je gora Nebo.

D. Prvotni prebivavci. Izprva so prebivali v sveti deželi Semitje, ki so se pa kasneje morali umakniti Kamitom, prodirajočim od fenicijskega primorja proti jugu. Zato so deželo imenovali Kanaansko, po Kamovem sinu Kanaanu. Kamitje so Semite deloma premagali, deloma pa so se sčasoma ž njimi spojili ter prevzeli tudi njihov jezik. Za očakov so živeli razdeljeni v posamne rodove ali kneževine. Jeden tak rod so Amorejci, ki so se naselili proti vzhodu onostran Jordana ter si ustanovili mogočno kraljestvo, raztezajoče se od reke Arnona do gorovja Hermonskega. Na jugu Kanaanske dežele so živeli Hetejci; Hebron, izmed najstarejših mest na svetu, pripadalo je njihovemu kraljestvu. Na jugozapadu so se naselili Filistejci, prišedši iz Egipta. Bili so močen narod, ki je Izraelcem pogosto ropal in uničeval deželo.

V Palestini je prav za prav le dvoje letnih časov: zima in poletje. Zima traja od meseca oktobra do aprila. Takrat je obilo dežja. Po leti pa pritiska huda vročina in suša.

Zemlja je bila nekdam jako rodovitna. Ali dostikrat so jo vendarle trle nezgode: suša, lakota, kobilice in bolezni (posebno gobe); ž njimi je Bog tepel nepokorne Izraelce.

§ 14. Abram in Lot. Melkizedek.

Abram je bil zelo bogat; imel je mnogo živine, mnogo zlata in srebra; pa tudi Lot je imel obilo čred. In tako nista imela prostora v deželi, da bi bila skupaj prebivala. Zato se je vnel prepir mej pastirji Abramovimi in Lotovimi za boljše pašnike. Miroljubnega Abrama je to zelo bolelo. Reče torej Lotu: «Nikar naj ne bo prepira med menoj in teboj, med mojimi in tvojimi pastirji; brata namreč sva. (Po vzhodnih deželah je navada sorod-

nike imenovati «brate».) Glej, vsa dežela je pred teboj; pojdi od mene, prosim te: če pojdeš na levo, držal se bom jaz desne; če si pa ti izvoliš desno, pojdem jaz na levo.» In ločila sta se. Lot si je izvolil krajino ob Jordanu in prebival v Sodomi. Abram pa se je naselil v Hebronu poleg doline Mambrejske in postavil ondi Gospodu oltar.

Nekoliko pozneje prideró štirje tuji kralji v deželo. Mesti Sodomo in Gomoro opleniijo in odvedô tudi Lota z vso rodbino in imetjem. Ko Abram izvé, da je Lot ujet, udere jo za njimi, plane po noči nanje, premaga jih, vzame jim ves plen in reši tudi Lota.

Kralj sodomski gré Abrammu naproti in mu reče: «Ljudi mi daj, drugo vzemi za-se!» Toda Abram ni hotel ničesar.

Tudi Melkizedek, kralj salemski (saleem pomeni mir), mu pride naproti in daruje v zahvalo za zmago Bogu kruha in vina; bil je namreč duhovnik Najvišjega. Slednjič blagoslovi Abrama, rekoč: «Blagoslovljen bodi Abram od Boga najvišjega, in hvaljen Bog, ki te je varoval, da so sovražniki v tvoji roki!» — Abram mu je dal desetino vsega, kar si je pridobil v vojni.

Melkizedek je četrta predpodoba Kristusova, in sicer po svojem imenu in po službi svoji. Melkizedek pomenja kralja pravice; poleg tega je bil tudi še kralj salemski, t. j. kralj mirú. Oboje je v najvišji meri Kristus. Melkizedek je kralj in duhovnik ob enem, kakor Kristus. Daritev kruha in vina predpodablja sveto mašo.

§ 15. Bog stori zavezo z Abramom.

Obljuba božja, da bode Abram oče velikemu narodu, se še vedno ni izpolnila. Tedaj se mu prikaže Gospod po noči in mu ponovi prejšnjo obljubo, rekoč: «Ozri se v nebo in šteje zvezde, če moreš. Toliko bo tvojega zaroda.» Abram je Bogu verjel, in šteto mu je bilo v pravičnost.

Saraja se je postarala in je menila, da umrje brez otrok. Zato pregovori Abrama, naj si vzame po tedanji navadi za ženo svojo deklo, Egipčanko Hagaro. Rodila mu je sina Izmaela. A Bog ni hotel, da bi Izmael hranil in razširjal obljube božje. Zato je dopustil, da je vsled prepira odpravila Saraja svojo deklo in njenega sina. Dolgo sta tavalala po Beršabejski puščavi. Skoro bi bil deček umrl žeje. Toda Bog ga čudovito ohrani. Angel božji namreč pokaže Hagari studenec, kjer mati zajme vode

in jo dá sinu piti. — Bival je odslej v puščavi Faranski in je postal zarodnik Arabcev.

Ko je bil Abram star devetindevetdeset let, prikaže se mu Gospod in mu reče: «Jaz sem vsemogočni Bog, hodi pred menoj in bodi popoln! ^{medaljena pogodba} Zavezo storim s teboj: ti boš oče mnogim narodom. Tvoje ime ne bodi več Abram (t. j. imenitni oče), marveč Abraham (t. j. oče množice). Tudi svoje žene ne imenuj več Saraje (t. j. moje kneginje), marveč Saro (kneginjo sploh, t. j. mater mnogih družin). Dal jej bom sinú, katerega imenuj Izaka. Tudi ž njim storim zavezo. Znamenje te zaveze pa bodi, da se obreže vsako osem dnij staro dete moškega spola.»

Abraham je zvršil še tisti dan, kar mu je Bog ukazal.

Obrezovanje naj bi spominjalo Abrahama in njegove potomce, da jih je Bog ločil od drugih narodov ter izvolil za svoje ljudstvo. Obreza je predpodoba sv. krsta.

§ 16. Gospodova prikazen v dolini Mambrejski. Abraham prosi za Sodomljane.

Nekega dne sedi Abraham opoldne pred durmi svojega šotora v senci pod drevesom. Kar zagleda ne daleč od sebe idoče tri neznane može. Takoj jim gre naproti, prikloni se jim in reče najimenitnejšemu med njimi: «Gospod, če sem našel milost v tvojih očeh, ne hodi mimo svojega hlapca!»

Nato hiti Abraham v šotor in pogosti tujce. Razsvetljen spozna, da ga je obiskal Bog sam in dva angela v človeški podobi. Ko so odjedli, reče mu Gospod: «K letu osorej zopet pridem, in Sara bo imela sinú.»

Po obedu se vzdignejo od ondod in se obrnejo proti Sodomi. Abraham pa jih spremlja. In Gospod reče: «Bom li zakrival Abrahamu, kar mislim storiti? Vpitje Sodome in Gomore je čimdalje večje, in njiju hudobnost čimdalje groznejša.» Nato razodene Bog Abrahamu, da skoro pokonča omenjeni mesti.

Angela sta šla dalje proti Sodomi. Abraham pa je še stal pred Gospodom.

Sedaj jame Abraham prositi za Sodomljane ter pravi: «Ali pogubiš pravičnika s krivičnikom vred? Ako bo petdeset pravičnih v mestu, ali bodo tudi ti poginili?» Gospod odgovori: «Če najdem v Sodomi le petdeset pravičnikov po mestu, prizanesem vsemu kraju zaradi njih.»

Abraham dalje prosi in vsakokrat imenuje manjše število, tako da pride slednjič do deset pravičnikov. In Gospod mu obljubi: «Mesta ne pokončam tudi zaradi desetih.» Toda niti toliko se jih ni našlo.

In odšel je Gospod, ko je nehal govoriti z Abrahamom; ta pa se je vrnil v svoj kraj.

§ 17. Kazen Sodome in Gomore.

Zvečer sta prišla angela v Sodomo. Lot je sedel pred mestnimi vrati; gostoljubno ju vzprejme v svojo hišo.

Sodomljani izvedevši, da prenočujeta tujca v Lotovi hiši, obsujejo hišo in ju zahtevajo. Lot stopi iz hiše, zaprè duri za seboj in pravi: «Nikar, bratje moji, ne storite hudega tema možema, ker sta prišla pod senco moje strehe» (t. j. ker sta moja gosta). A niso marali odjenjati; že so hoteli ulomiti vrata.

A glej, angela stegneta roke, potegneta Lota k sebi in zakleneta duri. One pa, ki so bili zunaj, oslepita, tako da niso mogli najti vrat.

Zdajci oznanita angela Lotu pogubo mest. «Ali imaš — pravita mu — še katerega svojca tukaj? Vse kar je tvojcev pelji iz tega mesta, kajti pokončala bodeva ta kraj.»

Lot pove te besede možema, ki sta hotela v zakon vzeti njegovi hčeri; toda nočeta mu verjeti. Drugo jutro primeta angela Lota za roko, ker se je obotavljal, prav tako tudi njegovo ženo in obe hčeri in jih peljeta iz mesta. Ondi rečeta Lotu: «Ne oziraj se in ne mudi se nikjer v tem okraju, temveč otmi se v gore, da ob enem tudi ti ne pogineš!»

Solnce je ravno posijalo na zemljo, ko Lot dospè v bližnje mesto Segor. V tem hipu jame deževati žveplo in ogenj na Sodomo in Gomoro in požge v prah in pepel mesti in vse njiju hudobne prebivalce in vso okolico. Lotova žena pa, ki se jo ozrla, izpremenila se je v solnat steber. *ker ji bila navedena na bogastvo*

Jasno se kaže v tej zgodbi pravičnost božja, ki je rešila pobožnega Lota, pogubila pa pregrešne Sodomljane. — Razun Sodome in Gomore sta bili pokončani tudi mesti Adama in Seboim. Kjer so stala hudobna mesta, je zdaj kakih dvanajst milj dolgo in tri milje široko Mrtvo morje, t. j. žvepleno in slano jezero, po čegar površini plavajo kosovi zemeljske smole.

§ 18. Izakovo rojstvo in darovanje.

Ko je imel Abraham sto let, dobil je sina, kakor mu je bil Bog obljubil. Dal mu je ime Izak, t. j. sin veselja.

Da Bog poskusi Abrahama, zapove mu, naj daruje sina Izaka v žgavni dar na kraju, katerega mu pokaže. Abraham se pokori temu povelju brez ugovora. Še tisto noč vstane, obloži osla, vzame seboj dva hlapca in svojega sina Izaka, da gredo ž njim od doma. Tretji dan zagleda Abraham od daleč goro Mórijo in reče hlapcema: «Čakajta tukaj z oslom; jaz in sin pohitiva tje gori, in ko zmoliva, vrneva se k vama.» (Bil je prepričan, da mu Bog lahko zopet oživi umorjenega sina.) Zdaj vzame drva in jih naloži Izaku. On pa nese v rokah ogenj in meč. Potoma reče Izak: «Oče, glej, tukaj so drva in ogenj: kje je pa jagnje za žgavno daritev?» Abraham odgovori: «Bog si bo priskrbel jagnje za žgavno daritev.»

Ko sta dospela na goro, postavi Abraham oltar, naloži nanj drv, zveže svojega sina ter ga položi vrh grmade. Že stegne nož, da bi zaklal sina, kar zakliče angel Gospodov z nebes: «Ne steguj svoje roke na mladeniča in ne stori mu nič žalega! Spoznal sem, da se Boga bojiš, ker nisi prizanesel svojemu jedincu zaradi mene.»

Abraham povzdigne svoje oči in zagleda za seboj ovna, z rogovi med trnjem zapletenega. Tega prime in ga daruje v žgavni dar mesto sina. In angel Gospodov zakliče v drugo z neba: «Ker si to storil in nisi prizanesel svojemu jedincu zaradi mene, blagoslovil te bom in pomnožil tvoj zarod kakor zvezde neba in kakor pesek, ki je na morskem bregu. In blagoslovljeni bodo v tvojem zarodu vsi rodovi zemlje.»

In Abraham se je vrnil in prebival s svojimi v Beršabeji.

Izak je peta predpodoba Mesijevea. Na rami je nesel drva za daritev na goro: Kristus pa leš križa. Na gori Moriji bi bil moral darovan biti Izak: na griču istega gorovja, na Golgoti, je umrl Jezus Kristus.

§ 19. Sara umrje. Izak se zaroči z Rebeko. Abrahamova smrt.

Sara je živela sto in dvajset let in je umrla. Abraham jo pokoplje v dvojni votlini na neki njivi blizu ^{Hebrona} Hebrona. Kupil je bil tisto njivo za štiristo srebrnih siklov.* Ondi je napravil rodbinsko rakev za nekatere očake.

* Sikel ali šekel (15 gr.) srebra je vreden poldrugi goldinar našega denarja. 400 siklov bi bilo torej kakih 600 goldinarjev.

Svojemu sinu Izaku je oskrbel Abraham tudi ženo. Poslal je svojega hišnika Elijezerja k Batuelu, sinu Nahorja, Abrahamovega brata. Batuel je namreč imel pobožno devico Rebeko, katero je snubil Elijezer za sina svojega gospoda. In prišla je in je bila Izakova žena.

Ko je Abraham dosegel starost 175 let, opešal je in umrl in je bil — kakor pristavlja Mozes — «pridružen svojemu ljudstvu», t. j. njegova duša se je pridružila dušam njegovih dedov, ki so bili prej umrli. Telo pa so pokopali poleg Sare v dvojni votlini pri Hebronu.

Besede «je bil pridružen svojemu ljudstvu» razodevajo vero v neumrljivost duše, kajti na kako splošno pokopališče tu ni, da bi mislili, ker so bili dedje Abrahamovi pokopani v Kaldeji in Mezopotamiji.

§ 20. Izak in njegova sinova.

Izak in Rebeka sta bila dvajset let brez otrok. Slednjič usliši Bog njijino molitev in jima da dva sina. Prvorojencu je bilo ime Ezav, drugemu Jakop. Ezav je bil rjav in ves kosmat po životu, Jakop pa gladek. Ko sta bila odrasla, bil je Ezav dober lovec in kmet, Jakop pa tih pastir. Izak je bolj ljubil Ezava in je rad jedel od njegovega lova. Rebeki pa je bil bolj pri srcu Jakop zato, ker ji je bilo razodeto od Boga, da bo kdaj starejši služil mlajšemu.

Nekega dne kuha Jakop lečno jed, ko se vrne Ezav ves truden s polja. «Daj mi» — pravi Ezav — «te rdeče jedi, ker sem jako utrújen.» Jakop mu odgovori: «Prodaj mi svoje prvorojenstvo!» Ezav odvrne: «Glej, lakote ginem, čemu mi bo prvorojenstvo?» Jakop reče: «Prisezi mi tedaj!» Ezav priseže, jé in pije, in ni mu mar, da je prodal prvorojenstvo.

Prvorojenec je imel v očaški dobi imenitne pravice. Podedoval je po očetu še jedenkrat toliko kakor drugi sinovi, in po njegovi smrti je postal poglavar, sodnik in duhovnik vsej rodbini. Tudi blagoslov, katerega je Bog obljubil Abrahamu, podedoval je prvorojenec.

Ezav se imenuje tudi Edom, t. j. rdeči.

Nekaj let kasneje je bila v deželi huđa lakota. Izak se torej napoti v Geraro (v deželo Filistejcev blizu Srednjega morja), odkoder je mislil iti v Egipet. Gospod pa se mu prikaže in mu veli: «Ne hodi doli v Egipet, ampak ostani v deželi! Tebi in tvojemu zarodu bom dal vse te kraje in izpolnil prisego, katero

sem storil Abrahamu, tvojemu očetu. Pomnožil bom tvoj zarod, kakor zvezde na nebu in dal tvojim zarojencem vse te kraje, in blagoslovljeni bodo v tvojem zarodu vsi narodi zemlje.» — Izak je tedaj ostal v deželi Filistejcev. Bog ga je blagoslovil, da je obogatel in postal silno mogočen. Zato so ga zavidali Filistejci in mu škodovali, kjer so mogli. Na božje povelje se torej vrne v Beršabejo, kjer se stalno naseli.

Obljuba, dana Izaku, je tretja izmed mesijanskih.

§ 21. Očetov blagoslov.

Izak se je bil zelo postaral. Otemnele so mu oči, da ni videl. Pokliče torej Ezava in mu reče: «Moj sin! Glej, postaral sem se in ne vem dneva smrti. Vzemi tul in lok in pojdi ven, in ako na lovu kaj dobiš, napravi mi jed, kakor veš, da jo imam rad, in prinesi mi, da jem, in da te blagoslovi moja duša, predno umrjem!»

Rebeka je to slišala. Zato pravi Jakopu: «Pojdi k čredi in izberi mi dva najboljša kozliča, da pripravim tvojemu očetu jed, katero rad jé. In ko mu jo prineseš, bode te blagoslovil.» Jakop to stori, in Rebeka pripravi jedila, s kozličevino pa mu ovije vrat in roke; hotela je s tem prevariti Izaka, ki naj bi blagoslovil Jakopa mesto Ezava.

Jakop vzame jed in jo nese očetu. Izak vpraša: «Kdo si ti, moj sin?» — Jakop odgovori: «Ezav sem, tvoj prvorojenec; storil sem, kakor si mi ukazal.» Izak ga na to potipa in pravi: «Glas je sicer glas Jakopov, roke pa so Ezavove roke.» In ga ni spoznal in je jedel. Potem blagoslovi Jakopa, rekoč: «Bog ti daj od rose neba in od rodovitnosti zemlje, obilico žita in vina! Služijo naj ti narodi, in bodi gospod svojim bratom! Kdor te kolne, bode proklet; in kdor te blagoslavlja, bodi poln blagoslova!»

Komaj odide Jakop, že pride Ezav z divjačino in pravi: «Vstani, oče, in jej!» Izak se zavzame in pravi: «Kdo pa si?» Ezav odgovori: «Jaz sem tvoj prvorojenec Ezav.» Izak se ustraši in pravi: «Onega (Jakopa) sem blagoslovil in on bo blagoslovljen.» Ko Ezav čuje te besede, zavpije na ves glas in pravi: «Oče, blagoslovi tudi mene! Ali nisi prihranil meni nič blagoslova?» In silno je jokal in vpil. Oče je bil v srce ganjen in mu reče: «V rodovitnosti zemlje in v rosi neba od zgoraj bo tvoj blagoslov!

Živel boš z mečem in služil svojemu bratu; in pride čas, ko otreseš in razkleneš njegov jarem s svojega tilnika.»

Prorokba Izakova se je izpolnila. Edomljane (potomce Edomove) si je podjarmil kralj David. Pod kraljem Joramom so se pa znova osvobodili. Kasneje jih je sicer knez makabejski Janez Hirkan zopet podvrget svoji oblasti, ali slednjič so celo gospodovali Judom, kajti Idumejec (Edomljan) Herod je bil njihovega rodú.

Od tedaj je Ezav sovražil Jakopa in je govoril v svojem srcu: «Pridejo dnevi žalovanja po mojem očetu, in tedaj ubijem Jakopa, svojega brata.» Rebeka to izvé in pravi svojemu ljubljencu: «Beži k Labanu, mojemu bratu, v Haran in ostani pri njem toliko časa, da se poleže jeza tvojega brata!» Predno Jakop odide, blagoslovi ga Izak ter mu naroči, naj si ne jemlje žene izmed hčerâ kanaanskih, ampak izmed hčerâ Labanovih. S tem je potrdil blagoslov, katerega mu je poprej dal v zmoti.

Rebeka je vedela, da je po božji volji Jakop izbran za očaka; tudi jej je bilo znano, da je Ezav odstopil pravico prvorojenstva svojemu bratu. Če je torej želela pridobiti Jakopu očetovski blagoslov, to ni bilo nič slabega. Napačno je bilo jedino to, da je dosegla svoj namen z lažjo in zvijačo. Bog, ki tudi slabo obrača v dobro, vendar hudobneža ne pusti brez kazni. Mati in sin sta užila vsled svojih zvijačnostij mnogo britkostij: ločiti se je morala Rebeka od iskreno ljubljenega sina, ne vedoč, če se zopet snideta in kdaj. Jakop pa je moral na tujem iskati si sreče, katero je dosegel šele po mnogih stiskah in po mnogoletnem zatajevanju.

Sveto pismo nam pripoveduje to dogodbo:

1.) Da spoznamo kako si tudi od Boga izvoljeni ljudje v stari zavezi sami po sebi niso mogli ohraniti čednostij, potrebnih v izveličanje. Šele milost Odrešenikova nam je zadobila to moč.

2.) Nam v poduk, da ne izbirajmo slabih sredstev (pripomočkov) v dosego dobrega namena.

3.) Da občudujemo resničnost besedij svetega pisma, ki ne zamolči niti slabostij niti pregreškov očakov.

§ 22. Jakop potuje v Mezopotamijo in biva pri Labanu.

Ko je Jakop prejel iznova blagoslov očetov, napoti se v Haran, kjer je prebival Laban, brat njegove matere. Potujočega prehití na polju noč. Vzame torej jednega izmed kamenov, ki so tam ležali, ter si ga dene pod glavo in zaspi. V spanju vidi lestvico, ki je stala na zemlji in se z vrhom dotikala nebes; angeli božji pa so po njej hodili gor in dol. Na vrhu je slonel Gospod na lestvici in mu je rekel: «Jaz sem Gospod, Bog Abrahamov in Bog

Izakov. 1) Zemljo, na kateri spiš, bom dal tebi in tvojemu zarodu. 2) Tvoj zarod bodi kakor prah zemlje; 3) in blagoslovljeni bodo v tebi in v tvojem zarodu vsi rodovi zemlje. 4) Tvoj varih bom, kamorkoli pojdeš, in nazaj te pripeljem v to deželo.» Ko se Jakop vzbudi iz spanja, zakliče preplašen: «Resnično, Gospod je na tem kraju, in jaz nisem vedel. Kako strašen je ta kraj! Tukaj ni drugega, nego hiša božja in vrata nebeška.» — Ko napoči zarja, vzame Jakop kamen, ki si ga je bil dejal pod glavo, postavi ga v znamenje ter oblije z oljem v spomin, da je posvečen Bogu. Kraju pa je dal ime Betel, t. j. hiša božja.

Besede, katere je čul Jakob v spanju, so četrta obljuba Mesijeve.

Jakop gré dalje in zagleda na polju vodnjak, ki je bil pokrit z velikim kamenom. Poleg njega so ležale tri črede drobnice. Jakop reče pastirjem: «Bratje, odkod ste?» Odgovoré mu: «Iz Harana.» Nato Jakop: «Poznate li Labana, sinu Nahorjevega?» Rekó: «Poznamo ga. Glej! ravno prihaja njegova hči Rahela s svojo čredo.» Jakop, zagledavši deklico, odvali jej kamen, prijazno jo pozdravi in ji napoji črede. S solzami v očeh ji pripoveduje, da je sin Rebekin. Rahela hiti domov očetu praviti. Laban mu teče naproti, objame ga, poljubi in pelje v svojo hišo.

Laban je imel dve hčeri: starejša je bila Lija, mlajša pa Rahela. Mlajšo je obljubil Laban Jakopu v zakon, ako bi mu (po navadi vzhodnih narodov) služil zanjo sedem let. Ko preteče sedem let, pa da Laban Jakopu Lijo za ženo. (Nevesta je bila namreč zagnjena, ko so jo poročili z ženinom.) Ko pa je Jakop spoznal, da je dobil za ženo Lijo, ne pa Rahele, reče Labanu: «Zakaj si me goljufal?» Laban mu odgovori: «V našem kraju ni navada, da bi se mlajša prej možila. Ali tudi Rahelo ti dam, ako mi služiš še drugih sedem let.» In tako se je zgodilo.

Ko je preteklo štirinajst let, hotel se je Jakop vrniti na svoj dom. Laban pa ga je pridrževal, češ «Bog me je blagoslovil zaradi tebe; izgovori si plačilo, katero naj ti dam!» Jakop odgovori: «Poglej vse črede in odloči vse pisane in marogaste ovce in koze v moje plačilo!» Laban v to privoli, in Jakop mu služi še šest let. In dasi mu je Laban obljubljeno plačilo mnogotero utrgoval, vendar je Jakop silno bogatel. Imel je veliko čred, hlapcev in dekel.

Lestvica, dvigajoča se k nebu, je prva predpodoba naših katoliških cerkvâ, katerih vsaka je posvečena hiša božja in lestvica v nebesa. Iz njih nosijo angeli našo molitev k Bogu, k nam pa milost božjo. +

§ 23. **Jakop se vrne domov in se sprijazni z Ezavom. Izak umrje.**

Jakop je vidno bogatel, zato so ga zavidali Labanovi sinovi. Pa tudi Laban mu je bil nevoščljiv. Zato se je Jakob silno oveselil, ko mu je Gospod v spanju rekel: «Vrni se v deželo svojih očakov!» Nekoč ni bilo Labana doma; tedaj vzame Jakop svojo družino, vse svoje črede in imetje ter se napoti v Kanaansko deželo. Ko se Laban vrne in ne najde Jakopa, hiti za njim ter ga dohiti na gorovju Gileadu. Bog pa je Labanu v spanju naročil, naj ne reče Jakopu nič žalega; zato se poslovita prijazno, in Laban se vrne v svoj kraj.

Po dolgem potovanju je dospel Jakop srečno do reke Jordana. Zdaj se spomni svojega brata Ezava; boji se, da se ne bi nad njim maščeval. Zato pošlje pred seboj poročnikov, ki se vrnejo, rekoč: «Glej, Ezav ti hiti naproti s štiristo možmi.»

Jakop zato razdeli svojo družino in čredo v dve tolpi; če jedno Ezav pobije — si misli — ostane mi še druga. Potem moli: «Bog mojih očakov! Nisem vreden velike milosti, ki si jo izpolnil nad svojim služabnikom. S svojo palico sem šel črez Jordan, in sedaj grem nazaj z dvema četama. Reši me iz rok mojega brata Ezava!»

Po noči spravi vse, kar je bilo njegovega, preko reke Jaboka. On pa ostane sam. In glej! neki mož se je ž njim boril do jutra. Ko Jakopa ne more premagati, dotakne se kite njegovega stegna, ki se posuši. Že ga hoče mož zapustiti, ali Jakop pravi: «Ne pustim te, ako me ne blagosloviš.» Mož na to vpraša: «Kako ti je ime?» Odgovori: «Jakop». Oni pa dostavi: «Nikakor ne, odslej se imenuj Izrael, t. j. borivec z Bogom, zakaj če si bil hraber zoper Boga, koliko bolj boš premagal ljudi!» In ga je blagoslovil. Jakop je dal tistemu kraju ime Fanuel, t. j. obličje božje. Odslej je bil hrom na jedni nogi.

Cerkveni učeniki imajo tega moža za Boga-angela, t. j. za samega Sinu božjega. Boril se je v človeški podobi z Jakopom, hoteč ga prepričati, da bo gotovo premagal Ezava in vse svoje sovražnike, tembolj, ker je premagal samega Boga. Suha kita naj bi ga ohranila ponižnega: naj bi mu bila vidna priča, da je prejel svojo moč le od Boga.

Ko Jakop od daleč ugleda Ezava, bliža se mu in prikloni sedemkrat do tal. Ezav pa hiti svojemu bratu naproti, objame ga, poljubi ter se veselja zjoka. Komaj se dá pregovoriti, da vzame od Jakopa ponujena darila. Potem se je vrnil na gorovje Seir.

Jakop pa se naseli pri Salemu; a ondi ne ostane, temveč se vzdigne proti Betelu, kateri kraj imenuje «hišo božjo»; odtod gré v Efrato (Betlehem). Na potu mu je umrla Rahela. Kmalu potem umrè tudi Izak, star stoinosemdeset let. Dočakal je spravo med sinoma. Pokopali so ga poleg Abrahama in Sare v dvojni votlini doline Mambrejske.

Jakop je šesta predpodoba Mesijeve:

- a) Pokoren povelju svojih starišev je šel v ptujo deželo iskat si neveste: Kristus pa je prišel na svet «pokoren svojemu Očetu», da bi si pridobil nevesto, sveto Cerkev.
- b) Jakop je vzprejel blagoslov od očeta in imenitne obljube, vendar ni imel na potu drugega nego kamen za vzglavje: Kristus, Gospod sveta, ni imel niti «kamor bi naslonil svojo glavo» (Mat. 8, 20.)
- c) Jakop je moral dolgo služiti Labanu, da je dobil Rahelo za ženo: Kristus je služil dolgo ljudem, predno je ustanovil Cerkev.
- d) Jakop se je vrnil naposled bogat v domovino k svojemu očetu: Kristus se je vrnil s pravičniki izpred pekla ob vnebohodu v nebesa k svojemu Očetu.

§ 24. Jožef in njegovi bratje.

Jakop je prebival v Kanaanski deželi. Imel je dvanajst sinov; njih imena so: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Dan, Neftali, Gad, Aser, Isahar, Zabulon, Jožef in Benjamin.

Jožef je bil nedolžen in pokoren; zato ga je oče Jakop bolj ljubil kakor vse druge sinove. Bratje so ga pa sovražili, ker jih je zatožil očetu zaradi neke pregrehe. In ko je oče Jožefu napravil pisano suknjo, niso mu iz nevoščljivosti več mogli dati lepe besede.

Nekoč je imel Jožef čudovite sanje. Povedal jih je svojim bratom. «Vezali smo» — jim pravi — «snope na njivi. Moj snop se vzdigne in postavi po koncu; vaši snopje so se pa priklanjali mojemu snopu.» Bratje mu jezno odgovoré: «Ali boš naš kralj?» Odslej so ga še bolj črtili. — Kmalu potem jim pové Jožef druge sanje. «Videl sem v sanjah» — tako pripoveduje — «kakor bi se mi priklanjal solnce, mesec in najst več zvezd.» Oče ga zaradi tega posvari, rekoč: «Ali se bomo mari jaz in tvoja mati in tvoji bratji priklanjali tebi na zemlji?» Vendar pa je oče na tihem premišljal te sanje.

Nekega dne pošlje Jakop Jožefa k bratom, ki so pri Sihemu pasli črede. Bratje, ugledavši ga, pravijo: «Glejte, sanjavec gre! Ubijmo ga, in tedaj se pokaže, kaj mu koristijo njegove sanje!»

Ruben pa jih je pregovarjal, rekoč: «Nikar mu ne jemljite življenja in ne prelivajte krvi; vrzite ga rajši v ta-le vodnjak!» To pa je rekel, ker ga je hotel oteti iz njih rok. Bratje se udajo Rubnovim besedam, slečejo Jožefu pisano suknjo ter ga vržejo v star vodnjak, v katerem ni bilo vode.

Kmalu na to pridejo iz Galaada popotni Izmaelci, ki so tržili z raznim blagom v Egipt. Tedaj reče Juda svojim bratom: «Kaj nam hasne, če umorimo brata? Bolje je, da ga prodamo Izmaelcem.» Trgovci odštejejo za Jožefa dvajset srebrnikov ter ga peljejo v Egipt.

Ruben o vsem tem ni vedel ničesar; oddaljil se je namreč od svojih bratov. Vrnivši se k vodnjaku mladeniča ne najde; bridko žaluje za njim. Bratje pa zakoljejo kozliča, pomočijo v njegovo kri Jožefovo pisano suknjo in jo nesejo k očetu, rekoč: «To smo našli; poglej, ali je suknja tvojega sina, ali ne.» Jakop si v znak žalosti raztrga oblačilo in zakliče: «Suknja je mojega sina; huda zver ga je požrla.» Dolgo ga objokuje in ne dá se utolažiti.

§ 25. Jožef v Egiptu.

Izmaelci so prodali Jožefa v Egiptu Putifarju, poveljniku kraljeve straže. Zaradi njega je Bog blagoslovil vso Putifarjevo hišo. Žena njegovega gospodarja pa ga je hotela zapeljati v ostuden greh; ker jo je odločno zavrnil, zatoži ga iz sovraštva po krivem, in Jožef mora vsled tega celo v ječo. Ondi najde kraljevega velikega točaja in velikega peka. Pregrešila sta se bila namreč zoper svojega gospoda. Imela pa sta nekoč čudne sanje, katere jima Jožef razloži po razsvetljenju božjem. Točaju obljubi, da pride kmalu žopet na svoje mesto, peku pa prorokuje bližnjo smrt. Vse to se je natanko izpolnilo. Toda točaj, ki je bil obljubil, da ne pozabi Jožefa v svoji sreči, ni bil zvest svoji obljubi. Še dve leti ostane Jožef v ječi. Tedaj pa je imel Faraon (ta beseda pomenja sploh vsakega egiptovskega kralja) dvojne sanje; egiptovski modrijani mu jih niso mogli razložiti. Sedaj šele se spomni točaj Jožefa v ječi. Faraon ga dá poklicati pred-se. Jožef razloži kralju sanje o sedmerih pitanih in suhih kravah in sedmerih polnih in snetjavih klasih tako-le: «Prišlo bo sedem jako rodovitnih let po vsej egiptovski deželi, za njimi bo sledilo sedem tako nerodovitnih let, da se bo porabila vsa poprejšnja rodovitnost. Lakota bo razjedala vso deželo in velika potreba bo pokončala vso obilnost. Sedaj torej naj poskrbi kralj

za modrega in pridnega moža, ki naj ukaže v rodovitnih letih spraviti v žitnice peti del pridelkov, da se shrani za sedem let bodoče lakote!» Svèt je bil Faraonu všeč. Uverjen, da ne more dobiti modrejšega in boljšega moža za izvršitev teh nasvetov, pokliče Jožefa iz ječe ter ga postavi za prvega kneza v svojem kraljestvu. Izpremeni mu celo ime ter ga imenuje «Odrešenika sveta».

Jožef napravi žitnic, v katere spravlja žito rodovitnih let. In ko nastopijo nerodovitna leta, prodaja žito Egipčanom in tudi tujcem, ki so prihajali, da bi dobili pomoč v hudi lakoti. Tudi na Kanaanskem je nastala silna lakota. Jakop pošlje torej svoje sinove razun Benjamina v Egipet po žita. Tje dospevši gredo k Jožefu, pa ga ne spoznajo. On pa jih takoj spozna. Vendar jim tega ne pokaže, marveč jih poskuša. Po tolmaču ostro ž njimi govori ter jih dolži celo ogleduštva. Dasi mu vsi zatrjujejo pravi vzrok svojega prihoda, ukaže jih vendar vreči v ječo. Po treh dneh jim dá žita ter jih izpusti domov z naročilom, da privedejo seboj najmlajšega brata Benjamina, ki bo potrdil resnico njih besedij. Simeona pa pridrži pri sebi kot poroka. Sedaj začnó bratje med seboj milo tožiti, rekoč: «Po pravici trpimo to, zakaj grešili smo zoper svojega brata, videč bridkost njegove duše, ko nas je prosil, in ga mi nismo poslušali; zato je prišlo na nas to trpljenje.» In Ruben dostavi: «Ali vam nisem rekel, nikar ne grešite zoper mladeniča, pa me niste poslušali? Glejte, zahteva se njegova kri.» Bratje pač niso slutili, da jih Jožef razume. On pa je bil ginjen, zakaj spoznal je, da se kesajo svoje krivice. Vendar jih je hotel še trše poskusiti.

Dospevši domov, najdejo bratje v vrečah denar, katerega so bili vzeli seboj za žito. Jožef ga je skrivaj dal vtakniti v vreče. Velika pa je bila žalost Jakopova, ko izvé, da mora tudi Benjamin z brati v Egipet. Bratje morajo obljubiti, da bodo posebno skrbeli za Benjamina, Juda dá celo zanj poroštvo, — šele potem dovoli oče, da vzamejo seboj najmlajšega sina. Ko pridejo v Egipet, vzprejme jih Jožef po svojem hišniku. Njemu tožijo, da so našli denarje za žito v vrečah; a ta jih kmalu pomiri. Tudi Simeona pripelje k njim iz ječe. Slednjič pride tudi Jožef sam; prijazno se pogovarja ž njimi in vprašuje po njihovem starem očetu. Ugledavši pa Benjamina, svojega mlajšega brata, ne more se zdržati solz. Nato jim napravi gostí, ter jih posadi po starosti. Prihodnji dan bi bili morali oditi z žitom v domovino, toda Jožef

jih je hotel še jedenkrat poskusiti. Že so bili odšli iz mesta, kar jih doide hišnik ter jih obdolži, da so ukradli srebrno kupo njegovega gospoda. Slovesno zatrjujejo bratje svojo nedolžnost in v trdni zavesti svoje nedolžnosti celo dovolijo, da se smrtno kaznuj oni, pri katerem bi se našla kupa. Najdejo jo v vreči — Benjaminovi; Jožef jo je dal skrivaj vanjo vtakniti. Vse prošnje nič ne pomagajo; morajo se vrniti. Jožef jih navidezno ostro pokara, in ko zahteva, da mora Benjamin za kazen ostati v sužnosti v Egiptu, reče Juda: »Ako pridem brez mladeniča domov, umrli bi nam oče, in mi bi jim sive lase od žalosti spravili pod zemljo. Naj bom raji jaz tvoj suženj, zakaj porok sem za mladeniča.« Videč, da so tudi drugi bratje pripravljeni ostati v sužnosti mesto Benamina, samo da ne bi žalili starega očeta, spozna Jožef, da so se bratje zares poboljšali. Ukaže torej tujcem, naj gredo ven, sam pa na glas zajoče in se dá spoznati svojim bratom. Objame jih in poljubi; a ker se ga še vedno bojé, jim pravi: Nikar se ne bojte in ne bodi vam bridko, da ste me prodali v te kraje, kajti v vašo srečo me je Bog poslal pred vami v Egiptet.» Naroči jim tudi, naj gredo po očeta in naj se vsi ž njim vrnejo in prebivajo v Egiptu v deželi Gesenski, zakaj še pet let bode lakota. Faraon, kateremu je Jožef vse povedal, vzradosti se silno, ter dá bratom mnogo daril, da jih ponesó očetu. Tudi vozov vzamejo seboj, da prepeljejo vse imetje v egiptovsko deželo.

Jožef je sedma predpodoba Mesijeve:

- a) Bil je najljubši sin svojega očeta; bratje pa so ga sovražili, ker jim je očital njih pregrehe in ker jim je napovedoval svojo srečno bodočnost. Kristusa, najljubšega Sina nebeškega Očeta, so sovražili Judje, njegovi bratje, ker jih je svaril in opominjal ter jim naznanjal svoje bodoče poveličanje.
- b) Jožefa so zvezali in prodali za dvajset srebrnikov rodni bratje, ko jih je obiskal na očetovo povelje. Kristusa, ki je poslan od nebeškega Očeta iskat in izveličat, kar je bilo izgubljenega, ujeli so njegovi bratje, in jeden izmed učencev ga je prodal za trideset srebrnikov.
- c) Jožef je bival v ječi mej dvema jetnikoma in napovedal jednemu milost, drugemu smrt. Kristus je visel mej dvema razbojnikoma na križu in obetal jednemu raj, dočim se je drugi pogubil.
- d) Jožef je bil povišan iz ječe v najvišjo službo; kot rešitelja so ga slavili, in lačne je nasitoval. Kristus se je dvignil iz ječe groba v nebesa, kjer sedi na desnici Boga Očeta, odkoder deli nebeške hrane svojim vernikom.

§ 26. Jakop se preseli z vso družino v Egipet.

Jakop je rad vzprejel povabilo Jožefovo in Faraonovo. Z vso rodbino in z vsem svojim imetjem se je napotil v Egipet. Bilo jih je skupaj šestinšestdeset oseb. Na meji Kanaanske dežele daruje Bogu. Po noči pa mu reče Bog v prikazni: «Pojdi doli v Egipet! Tam hočem tvoje otroke namnožiti v velik narod in jih zopet nazaj peljati, in Jožef ti bo zatisnil oči.» Judo pošlje pred seboj Jožefu povedat, da je oče z vso družino na potu v egiptovsko deželo. Jožef hiti naproti svojemu očetu, in ko ga zagleda, objame ga in poljubi in se joka od veselja. Jakop pa pravi: «Sedaj vesel umrjem, ker sem videl še jedenkrat tvoje obličje.»

Jožef pelje nato petero svojih bratov k Faraonu. Ko jih ta vpraša, kaj da delajo, odgovoré mu, da so pastirji. Zato jim odloči kot bivališče deželo Gesensko, ki je imela obilo rodovitnih pašnikov. Tudi svojega očeta pelje Jožef h kralju. Faraon vpraša Jakopa: «Koliko je let tvojega življenja?» Jakop odgovori: «Stointrideset let je mojega potovanja; malo jih je, in huda so in ne dosežajo dnij mojih očetov.» Nato blagoslovi kralja.

Tudi v tem se kaže čudovita modrost božja, da se je preselila očaška rodbina v Egipet in prebivala ondi dolgo časa. Dežela Gesenska, od vseh strani zaprta, jih je varovala, da se niso razselili in porazgubili. Živeč skupno, ohranili so lahko nepokvarjena poročila in oblube božje, dočim bi se bili navzeli malikovanja od sosedov, da so ostali v Kanaanu. Ker so se Egipčani med vsemi narodi takrat najbolj odlikovali v vedah in umetnijah, dana je bila s tem potomcem Jakopovim prilika, da so si pridobili one svetovne omike, katera jih je kasneje usposobila za oznanovanje božjega razodetja tudi med neverniki. X

§ 27. Jakopova in Jožefova smrt.

Jakop je živel v deželi Gesenski še sedemnajst let. Spoznavši pa, da se mu bliža smrt, pošlje po Jožefa in njegova sinova, Efrajima in Manaseta. Blagoslovi ju in posinovi. Jožefu pa pravi: «Glej, jaz umrjem. Bog pa bode z vami in vas popelje v deželo vaših očetov.»

Nato zbere vse sinove okrog svoje smrtne postelje ter nagovori Judo, rekoč: «Juda, tebe bodo hvalili tvoji bratje. Tvoja roka bo nad zatilnikom tvojih sovražnikov; klanjali se ti bodo sinovi tvojega očeta. Ne bo odvzeto žezlo od Jude, in vojvoda od njegovega ledja, dokler ne pride,

ki ima biti poslan, in on bo pričakovanje narodov.» Ko je še vse blagoslovil, naroči jim: «Pokopljite me k mojima očetoma v dvojni votlini!» Nato umrje. Jožef pade na obraz svojega očeta, joka se in ga poljubljuje. Zdravnikom zapové, naj mrliča pomazilijo. Potem pokoplje truplo očetovo, spremljan od bratov in egiptovskih veljakov, v dvojni votlini v dolini Mambrejski, kakor mu je bilo naročeno.

Po očetovi smrti so se bali Jožefovi bratje, češ, Jožef se morda osveti nad njimi zaradi poprejšnjih krivic. Toda on jim pravi: «Nikar se ne bojte! Vi ste sicer hudo namerjali proti meni, a Bog je to obrnil v dobro. Jaz bom preživil vas in vaše otroke.» In dostavil je še to svojim besedam: «Po moji smrti vas bo Bog obiskal in vas preselil iz te dežele v deželo, ki jo je obljubil s prisego Abrahamu, Izaku in Jakopu. Odnosite takrat tudi moje kosti iz tega kraja!»

Jožef je umrl star stoindeset let. Truplo so pomazilili in položili v rakev v Egiptu.

Jakopove besede so peta obljuba prihodnjega Mesije. Ta obljuba nam natančno določa čas Mesijevega prihoda. In res! Ko je Judov rod nehal kraljevati v obljubljeni deželi, rodil se je Odrešenik.

§ 28. Zgodovina potrpežljivega Joba.

Naslednja zgodba je povzeta iz poučne knjige stare zaveze, ki jej pravimo Jobova knjiga. Mej poučne knjige spada zato, ker nas uči, da Bog ne pošilja trpljenja samo v kazen za greh, marveč tudi zato, da poskusi človeka v dobrem. *Knj.*

Takrat, ko so bivali Jakopovi potomci v Egiptu, živel je v Arabiji v deželi Hus mož, Job po imenu. Bog ga je blagoslovil z obilnim imetjem. Imel je tudi sedmero sinov in troje hčerâ.

Hoteč poskusiti Joba v dobrem, pripusti Bog satanu, da ga skuša na razne načine.

Jobovi sinovi in hčere so imeli ob rojstnem dnevu svojega najstarejšega brata v njegovi hiši gosti. Kar pride poročnik k Jobu in pravi: «Sabejci (t. j. prebivavci Sabe v Srečni Arabiji) so prihruli in odgnali vole in oslice, pastirje pa so končali z mečem; le jaz sem utekel.» Kmalu na to pride drugi s poročilom: «Ogenj je padel z neba na ovce in pastirje, in pokončal jih je; le jaz sem ubežal.» Sedaj pride tretji in pravi: «Kaldejci so udarili na velbljode in so jih odgnali, tudi pastirje so končali; le jaz sem

ušel.» Naposled pride še nekdo, rekoč: «Vihar je pribučal iz puščave in pretresel hišo, kjer so bili zbrani tvoji sinovi in hčere; le jaz sem utekel.» Job raztrga svoje oblačilo in vzklikne: «Gospod je dal, Gospod je vzel; kakor je Gospodu všeč, tako se je zgodilo; Gospodovo ime bodi češčeno!»

Toda Joba je čakala še hujša poskušnja. Satan ga udari s hudo oteklino po vsem životu. Job sede na gnojišče v znak svoje žalosti. Sedaj ga zaničuje celo njegova žena, rekoč: «Ali še ostaneš v svoji preprostosti? Le hvali Boga, pa umri!» Job odgovori: «Kakor nespametna ženska govoriš! Če smo prejeli iz roke božje dobro, zakaj ne bi prejeli slabega?»

Trije prijatelji Jobovi (Elifaz, Bildad in Sofar) so slišali o njegovi nesreči in ga pridejo tolažiti. Ugledavši ga, zjokajo se od žalosti, pretrgajo svoja oblačila in si potresejo pepela na glavo. Sedem dnij in sedem nočij sedé ž njim na zemlji; nihče ne izpregovori besede. Vidiijo, da je njegova bolečina silno velika.

Nato izpregovori Job in jame bridko tožiti o svoji nesreči. Prijatelji pa, ne da bi ga tolažili, še očitajo mu, da si je gotovo z grehi zaslužil toliko trpljenje. Job stanovitno zagovarja svojo nedolžnost, dasi spozna, da ni brez greha. Le v Bogu nahaja tolažbo in upanje. «Vem» — pravi — «da živi moj Odrešenik; poslednji dan vstanem iz zemlje, obdan bom zopet s svojo kožo in gledal bom v svojem mesu svojega Boga.»

Naposled izpregovori Bog iz viharja in pokaže, da ljudje nikdar ne bodo popolnoma umeli, kako modra in prečudna so dela božja.

Job spozna, da je govoril v svoji bolezni marsikaj nepremišljenega, in je pripravljen delati pokoro «v prahu in pepelu». Pa tudi prijatelje Jobove pokara Bog, ker so Joba zaničevali, ko bi ga bili morali tolažiti. Zahteva od njih, da opravijo daritev za svojo krivico, Job pa naj prosi zanje. *sini naj pridrejo, hčere*

Bog je Joba za potrpežljivost in zaupanje poplačal že na tem svetu. Odvzel mu je bolezen in podvojil mu je prejšnje imetje. Tudi mu je dal še sedem sinov in tri hčere. Potem je živel še stoinštirideset let ter je videl sinove svojih sinov do četrtega rodú.

Job je osma predpoda Odrešenikova. Z vrhunca sreče pahnjen v nesrečo uboža in oboli; celo prijatelji ga zasmehujejo in zasramujejo. Vendar pa ostane potrpežljiv in udan v voljo božjo. Zato ga je Bog povišal.

Kako se je to izpolnilo nad Mesijo?

Drugi oddelek.

Samostalnost izraelskega ljudstva. (Okrog leta 1500—588 pr. Kr.)

I. Mozes vodi izraelsko ljudstvo (1500—1451 pr. Kr.).

§ 29. Izraelsko ljudstvo se v Egiptu silno razmnoži. Egipčani je zatirajo.

Bog je bil obljubil očakom, da postanejo dedje velikemu narodu. Tako se je tudi zgodilo. Jakopovi zarojenci so se hitro množili v Egiptu. Že ob smrti Jožefovi jih je bilo veliko število. Kasneje pa so se tako narastli, da jih je bilo cel narod. Zvali so jih: izraelsko ljudstvo; imenovali pa so jih tudi Hebrejce. Po smrti Jožefovi se je moral umakniti kralj prejšnje kraljevske rodbine (dinastije). Nastopil je nov kralj, ki ni hotel poznati zaslug Jožefovih. Boječ se, da ne bi kdaj ljudstvo vstalo zoper Egipčane ter jih premagalo, jame Izraelce grozno stiskati in zatirati. Postavi jim tlačanskih priganjačev, ki jih silijo k težkim delom v opekarnicah in na polju. A bolj ko jih zatirajo, bolj se množe. Zatorej zapove kralj svojemu ljudstvu: «Karkoli se narodi pri Izraelcih moškega spola, vrzite v reko!»

Še pred prihodom Jožefovim v Egipt se je naselil v dolenjem Egiptu nomadski narod, kojega pozna zgodovina pod imenom «Hiksos». Egiptovske listine jih zovejo «šasu» (beduini); bilo je združenih več narodov pod tem imenom; vladajoči rod pa se je zval po egiptovski: «hik-šasu» t. j. knezi šasov. Kralji tega naroda so si podjarmili prvotno egiptovsko dinastijo in so tako dobili v svoje roke vse vladarstvo dežele. Radostno so vzprejeli Jožefa in njegove brate. Toda zopet se je polastila vlade prvotna dinastija; ta je bila sovražna Izraelcem. Kolikor je mogla doslej dognati zgodovinska veda, imenoval se je kralj, ki je jel preganjati Izraelce: Ramzes II. Grška zgodovina ga pozna pod imenom «Sesostris».

§ 30. Bog pokliče Mozesa, da osvobodi Izraelce egiptovske sužnosti.

Ob času, ko so Egipčanje tako hudo zatirali izraelsko ljudstvo, dobila dva zakonska iz Levijevega rodu sina (l. 1567 pr. Kr.). Možu je bilo ime Amram, ženi pa Johabed. Mati skriva dete tri mesece. Ker ga pa dalje ne more več prikrivati, vzame jer-

bašček iz bičja, zamaže ga s smolo, dene dete vanj ter je položi v ločje kraj reke. Vedela je namreč, da tjekaj zahaja kraljeva hči. Sestra otrokova, Marija (Mirjam) pa je od daleč stala in čakala, kaj se bo zgodilo.

Ko hči Faraonova pride na tisti kraj, da bi se kopala, ugleda jerbašček, pošlje ponj, odpre ga in zagleda dete, ki je jokalo. Usmili se ga in reče: «To je jedno izmed hebrejskih detet.» Sestra otrokova zdajci srčno stopi h kraljevi hčeri in pravi: «Hočeš li, da ti pokličem hebrejsko mater, da ga bo redila?» Ona jej odgovori: «Le pojdi!» Deklica privéde svojo mater. Faraonova hči jej pravi: «Skrbi za dete, plačala ti bom!» In otrok je ostal pri materi. Ko pa odraste, izroči ga Faraonovi hčeri. Ona ga vzame za sina in mu da ime Mozes, t. j. iz-vode oteti. Na kraljevem dvoru so ga podučevali v egiptovski modrosti.

Mozes je živel v Egiptu do svojega štiridesetega leta. Videl je, kako Egipčani stiskajo njegove rojake. To ga je hudo peklo. Nekoč opazi, kako Egipčan neusmiljeno pretepa Hebrejca. Tako je razkačen, da se vzdigne nad Egipčana in ga ubije. Mrtveca pa zakoplje v pesek.

Kralj, to izvedevši, hoče Mozesa umoriti. Ta pa pobegne v deželo Madijansko ter ostane štirideset let pri Jetru, madijanskem svečeniku, čegar hčer Seforo si vzame za ženo.

Mozes je pasel Jetrove črede. Nekoč pride ž njimi daleč v puščavo do gore Horeba. Tu se mu Bog prikaže v ognjenem plamenu sredi grma. Mozes hoče stopiti bliže, da bi si ogledal čudovito prikazen: grm namreč gori, pa ne zgori. Ali zdajci zasliši glas iz srede grma: «Ne bližaj se le-sem; sezuj črevlje, zakaj mesto, na katerem stojiš, je sveta zemlja. Jaz sem Bog tvojih očetov: Abrahama, Izaka in Jakopa.» Mozes zakrije svoje obličje, ker si ni upal pogledati v Boga. Bog pa mu zapove, naj gre in reši svoje rojake iz egiptovske sužnosti. Mozes odgovori: «Ako vprašajo, kdo me je poslal, kaj porečem?» Gospod odgovori: «Jaz sem, ki sem. Tako porečeš Izraelovim otrokom: On, kateri je (hebr. Jahve), poslal me je k vam. To je moje ime vekomaj.»

Mozes se izgovarja: «Ne bodo mi verjeli.» Gospod odgovori: a) «Vrzi svojo palico na tla!» Mozes to stori, in glej! palica se izpremeni v kačo, tako da Mozes beži. Gospod pa reče: «Stegni svojo roko in primi jo!» Mozes uboga, in kača postane zopet palica. Nato zapové Gospod: 2) «Deni svojo roko v nedro!» Mozes

to stori, in ko jo potegne nazaj, je gobava. Na povelje božje jo dene zopet v nedro, in ko jo potegne nazaj, je zdrava. Potem pravi Gospod: *«Ako ne bodo verjeli tema čudežema, vzemi vode iz reke, izlij jo na suho, in kolikor je zajameš, izpremeni se v kri.»*

Še dalje se Mozes izgovarja, češ, nisem zgovoren, sem težkega in počasnega jezika. Gospod pa pravi: *«Tvoj brat Aron je zgovoren; on ti pride naproti in bo govoril mesto tebe z ljudstvom.»*

Mozes se posloví z Jetrom in se napoti s svojo ženo in sinovoma v Egipet. Potoma mu na božje povelje pride naproti pri gori Horebu tri leta starejši brat Aron. Mozes mu pové vse Gospodove besede. Oba potem gresta v Egiptu pred izraelske starejšine in pred ljudstvo. Aron pripoveduje vse besede, katere je govoril Gospod z Mozesom. Mozes pa napravi čudeže. In ljudstvo je verjelo in častilo Boga.*

§ 31. Mozes pri Faraonu. Božje kazni.

Mozes in Aron sta stopila pred Faraona in zahtevala, naj izpusti izraelsko ljudstvo. Toda kralj noče o tem nič vedeti. Pač pa zapové tlačanskim priganjačem, naj stiskajo odslej še bolj ljudstvo. Niti slame naj jim ne dajejo, katero so mešali med opeko; sami naj si je iščejo, napraviti pa morajo prav toliko opeke, ko poprej.

Izraelci, uvidevši, da jih zatirajo sedaj še huje ko poprej, pritožijo se pri kralju. On pa jim odgovori: *«Leni ste, leni, zato hočete oditi.»* Izraelci se hudujejo nad Mozesom in Aronom, češ, pri Faraonu in njegovih služabnikih sta nas pripravila v slabo ime. Mozes prosi pomoči od Boga. Bog pa mu zapové, naj gré z Aronom h kralju. Tam naj vrže Aron palico na tla. Aron to stori pred kraljem, in palica se izpremeni v kačo. Vendar to ne omeči Faraona. Zato pošlje Bog onih desetero strašnih kaznij, ki so se dogodile po Egiptu, da bi spoznali Egipčanje vsemogočnost jedino pravega Boga, Izraelci pa, da bi se prepričali, kako so rešeni le po milosti svojega Boga. Kaznoval pa je Bog Egipčane tako: *otiske ali sile,*

- 1.) Voda vseh rek in potokov egiptovskih se je izpremenila v kri.
- 2.) Žabe so pokrile vso deželo.
- 3.) Komarji so se polotili ljudij in živine.
- 4.) Silna množica muh je prišla nad egiptovsko deželo.
- 5.) Kuga je pobrala Egipčanom vso živino.

- 6.) Gnojni mehurji in tvorci so se naredili po ljudeh in po živini.
- 7.) Toča je pobila vse pridelke in zelišča.
- 8.) Kobilice so pokončale vse rastline.
- 9.) Tema je pokrivala tri dni vso egiptovsko deželo.
- 10.) Slednjič so umrli vsi prvorojenci in je poginila vsa prvina izmed živine.

Te kazni so se dogodile na povelje božje. Ne moremo jih razlagati po naravni poti, kajti :

- a) Mozes, poslanec božji, jih je poprej naznanil ;
- b) na njegovo besedo so se začele in nehale ;
- c) mnogo so presegale podobne naravne stiske ;
- d) sledile so druga drugo ;
- e) Gesenske dežele niso kar nič prizadele.

Egiptovski čarodejniki so si pač prizadevali s svojim vražarstvom povzročiti kaj jednakega ; toda po drugem poskusu so morali spoznati, da z Mozesom in Aronom deluje »prst božji«. In še kar so storili, storili so vražarji s pomočjo hudobnega duha, kakor učé cerkveni očetje. — Bog pa je s temi čudeži pokazal tudi ničevost egiptovskega malikovanja, kajti udaril je Egipčane prav s tistimi rečmi, katere so po božje častili, n. pr. usmradil jim je reko Nil, pokončal jim je živali, solncu je vzel svetlobo, pomoril je ljudi.

Ob vsaki stiski je obljubil Faraon Mozesu, da sme ljudstvo oditi iz Egipta, ako stiska jenja. Ali komaj se je to zgodilo, že zopet otrdi ali »zakrkne« srce kraljevo. Jedenkrat je zadovoljen, da odidejo Izraelci tri dni hoda daleč v puščavo. Drugič mu je prav, da odidejo samo možaki (brez družin in čred) ; tretjič jih je voljan izpustiti, toda brez čred. Mozes pa zahteva vselej vse imetje Izraelcev, da bi mogli darovati v puščavi svojemu Bogu. A ker se Faraon noče udati, nastopi še najhujša — zadnja stiska.

§ 32. Velikonočno jagnje. Izhod iz Egipta.

Bog je oznanil Izraelcem po Mozesu in Aronu : »Deseti dan tega meseca (imenoval se je Nizan in je obsezel po našem polovico marcija in polovico aprila) vzemi slehernik letno jagnje brez madeža ter je zakolji štirinajsti dan. Vzemite njegove krvi in pomažite oba podboja in naddurje hiš, v katerih ga bodeite jedli ! Nobene kosti mu ne strite ! Tisto noč jejte njegovo meso, pečeno pri ognju, in opresen kruh z grenkimi zelišči ! Svoja ledja prepašite, črevlje imejte na nogah in držite palice v rokah, ker je Fase (mimohod)

na 14. Nisana je bilo zakletano svetih jagnjc.

Gospodov! Pojdem namreč to noč skozi egiptovsko deželo in pobijem vse prvorojence. Kjer pa ugledam kri, pojdem mimo. V večni spomin praznujte slovesno ta dan od roda do roda! Sedem dnij jejte opresnike, in prvi in sedmi dan vam bodi svet in prazničen!» Izraelci so storili, kar jim je bil Bog zapovedal.

Kri, s katero so poškopili podboja in naddurje, bila je sprava za grehe tiste družine, ki je prebivala v hiši, in opomin morilnemu angelu, da naj ide mimo in prizanese.

O polnoči je Gospod pomoril vse prvorojence po egiptovski deželi. Zato nastane veliko vpitje po vsem Egiptu, kajti ni bilo hiše, v kateri ne bi bilo mrliča. Zdaj prosijo Faraon in Egipčanje in silijo Izraelce na odhod. Kot odškodnino za hiše in polja, ki so jih popustili Egipčanom, in za plačilo, katero so jim bili dolžni za tlako, dobili so Izraelci zlatih in srebrnih posod in dragocenih oblačil. Tako hitro so odhajali, da so vzeli seboj neskvašeno testo, iz katerega so na potu spekli opresnih podpepelnikov.

Štiristointrideset let so bili Izraelci v Egiptu. Silno so se razmnožili: odšlo jih je šeststotisoč moč; vrh tega še žene in otroci. Tudi Jožefove kosti so vzeli seboj.

Bog ni vèdel ljudstva skozi deželo Filistejcev (skozi mesto Gazo), dasi je bila ta pot bližnja. Če bi si bilo namreč ljudstvo v svesti, da je vsprejmó na potu oboroženi sovražniki, skesalo bi se bilo svojega izhoda in se vrnilo nazaj v Egipet. Zato se napote proti puščavi ob Rdečem morju. Gospod hodi pred njimi ter jim kaže pot, po dnevu v oblačnem, po noči pa v ognjenem stebru, da jim je vodnik na potu obojni čas. Ustavijo se v Sukotu. Odtod krenejo proti Rdečemu morju ter postavijo šotore v Etamu.

Zdaj se Faraon skesa, da je izpustil Izraelce. Urno zbere šeststo bojnih vóz, mnogo konjikov in vso vojsko. Udere jo za Izraelci ter jih doide pri Rdečem morju. Silno se prestrašijo, ugledavši za seboj Egipčane. Mozes pa jim pravi: «Ne bojte se, Gospod se bo bojeval za vas!» In res! Oblačni steber, ki je doslej stal pred Izraelci, se vzdigne ter postavi med nje in med Egipčane. Tem je tako teman, da celo noč ne morejo priti do Izraelcev. Izraelcem pa razsvetljuje noč.

Drugo jutro stegne Mozes na božje povelje roko nad morje: morje se razdeli na dve strani, da je voda ko zid na desnici in levici; pekoč veter pa posuši morska tla, in Izraelci gredó po suhem skozi morje.

Zdaj planejo Egipčanje za njimi; toda ko prodirajo, udarijo iz oblačnega stebra viharji, grom in blisk, in polomijo se jim vozovi in kolesa. Egipčanje zavpijejo: «Bežimo pred Izraelci, kajti Gospod se vojskuje zanje zoper nas!» Toda Mozes stegne na povelje božje svojo roko nad morje: voda se vrne na poprejšnje mesto in pokrije vso vojsko Faraonovo.

Izraelci pa zapojejo Bogu hvalno pesem za srečno rešitev.

V spomin srečne rešitve iz egiptovske sužnosti je Bog zapovedal Izraelcem, naj zakoljejo vsako leto jagnje, kateremu pravimo veliko-nočno jagnje. To se je godilo o velikonočnem prazniku.

Velikonočno jagnje je deveta predpodoba Mesijeve:

- a) Brezmadežno je moralo biti, kakor je Kristus brez grešnega madeža;
- b) nobene kosti mu niso strli, — takisto ne Odrešeniku na križu;
- c) kri velikonočnega jagnjeta je obvarovala Izraelce telesne smrti; kri Kristusova pa je rešila človeštvo večne smrti.

Nasprotniki naše vere so hoteli dokazati, da hoja skozi Rdeče morje ni čudež božje vseomogočnosti, marveč da se razlaga čisto po naravnem potu. Po njih trditvi bi bili Izraelci ob času plime prehodili plitve kraje Rdečega morja. Da je hoja skozi Rdeče morje v resnici čudež, razvidimo iz poročila svetega pisma in iz ravnanja Egipčanov. Kdo si bo mislil, da Egipčanje niso poznali posledic plime in oseke? In oni, sosedje Rdečemu morju, bi se bili zagnali za Izraelci, dobro vedoč, da jih skoro doseže naraščajoča oseka? Tako pač ne sodijo razumni ljudje.

Hoja skozi Rdeče morje je lepa predpodoba svetega krsta. Skozi Rdeče morje so dospeli Izraelci iz dežele sužnosti v obljubljeno deželo prostosti; voda svetega krsta pa reši človeka sužnosti greha in ga dovêde v prostost otrôk božjih. Sveti krst nas reši večne smrti, pot skozi Rdeče morje je rešila ljudstvo izraelsko časne smrti. Po svetem krstu pa ostanejo v nas še vedno slaba nagnjenja in izkušnje; zato je podobno naše življenje puščavi, po kateri je hodilo izvoljeno ljudstvo, prehodivši Rdeče morje.

§ 33. V puščavi.

Dospevši na ono stran Rdečega morja, stopili so Izraelci na tla Skalnate Arabije (Arabia petræa). Le-ta dežela meji proti severu na Srednje morje in na Kanaansko deželo. Na vzhodu jo zapira Edomsko pogorje (Seir). Proti jugu je kakor kij usajena v Rdeče morje (v Arabski zaliv) in tvori Sinajski polotok, katerega obdaje proti zapadu Elamski (dandanes Arabski) zaliv, proti vzhodu pa Heroopolitanski (dandanes Sueški) zaliv. Proti zapadu meji Skalnata Arabija na egiptovsko deželo.

Proti jugu Sinajskega polotoka se vzdiguje skoro v krogu Sinajsko gorovje. Divje, navpik segajoče peči je označujejo. Najiminitnejši gori sta: proti severu Horeb (1900 m), proti jugu Sinaj (2500 m).

Od zaliva do zaliva se razteza po Sinajskem polotoku gorovje v obliki polumeseca. To gorovje loči Sinajski polotok od severnega dela Arabije, ki je gola puščava. V starem zakonu so jej rekli: puščava Faranska. Tod so prebivali Amalečani.

Na severozapadni strani Sinajskega polotoka se je raztezala puščava Surska, katera se je spajala proti jugu s puščavo Sinsko. Le-ta pa se je zopet dotikala puščave Rafidimske, blizu Sinajskega pogorja.

zjga Najprej so prišli Izraelci v puščavo Sursko. Tri dni iščejo ondi vode, toda zastonj. Ko dospejo v Maro (grenkoba), najdejo sicer vodo, ali piti je ne morejo, ker je bila grenka. Zaradi te nezgode godrnja ljudstvo zoper Mozes. On prosi Boga pomoči. Bog pa mu da čudovit les, katerega vrže v vodo, in bila je sladka.

Odtod gredó proti Elimu, kjer najdejo dvanajst studencev in sedemdeset palmovih dreves. Tam postavijo šotore. Ali kmalu odrinejo in stopijo v puščavo Sinsko, kjer niso imeli ničesar jesti, zakaj pošlo je, kar so bili seboj prinesli iz Egipta. Zato godrnjajo zoper Mozes in Arona, rekoč: «O da bi bili umrli po roki Gospodovi v egiptovski deželi, ko smo sedeli pri loncih mesa in smo jedli kruha do sitega! Zakaj sta nas pripeljala v to puščavo, da pomorita vso množico z lakoto?» Bog usliši tožbe ljudstva in zapove Mozesu, da jim oznani: «Na večer boste jedli meso in se zjutraj nasitili s kruhom.» Tako se je tudi zgodilo. Zvečer prileti toliko prepelic, da pokrijejo šotorišče. Polové jih in užijejo.

Prepelic sicer niso nenavadna prikazen v Arabiji. Čudovito v naši zgodbi je le to, da so priletele:

- a) ob času, katerega je Mozes napovedal,
- b) v tolikej množini, da se je z njih mesom nasitil ves narod.

§ 34. Mana.

Drugo jutro je ležala rosa okoli šotorišča. Ko se je pa rosa posušila, videlo se je po puščavi nekaj drobnega, kakor v možnarju stolčenega, podobno slani po tleh. Ko Izraelci to ugledajo, vprašujejo drug drugega: Man hu? (Kaj je to?) Mozes jim reče: «To je kruh, katerega vam je Gospod dal jesti.» Odtod se jed imenuje: «mana». Dobivali so jo odslej vsak dan razun sobote. Bog je zapovedal, naj si je naberó za vsakega Izraelca na dan po jeden

«gomor», t. j. kake ^{2 $\frac{2}{3}$ litra} štiri litre. Za prihodnji dan naj je ne hranijo, ker sicer segnije. Nabirajo naj jo pred solnčnim vzhodom, da je solnce ne raztopi. Za soboto pa naj si je naberó dan popred, — praznik naj posvečujejo; ta dan tudi ne bo padala mana. Kar pa je naberó dan poprej, ne izpridi se jim čez noč. Tako se je zgodilo. Slast tega zrna se je prilegla ukusu vsakega posamnika. Štirideset let so se živili Izraelci s to jedjo. Na božje povelje napolni Mozes jeden gomor z mano v spomin prihodnjim rodovom.

Mana, s katero je Bog živil svoje ljudstvo v puščavi, je čudež božje previdnosti. Res, da pridelujejo na Sinajskem polotoku še dandanes na leto 300 — 400 kil nekih zrnec, ki se kakor smola odtekajo iz skorje nekega drevesa (Arabci mu pravijo «tarfa») in strde na tleh. Ker so ta zrnca nekoliko podobna nekdanji mani, imenujejo jih prav tako. Vendar pa ni misliti, da bi se bilo izraelsko ljudstvo živilo s smolo tega drevesa, kajti jako se razlikuje ta pridelek od nekdanje mane. Mana Izraelcev je

- +a) padala ob rosi;
- b) imela je boljši okus mimo današnje mane;
- c) padlo je je vsako noč za kake tri milijone ljudstva;
- d) nikdar ni padla sedmi dan a šesti dan je je bilo še jedenkrat toliko ko navadno;
- e) izpridila se je čez noč razun v soboto, današnjo pa lahko hranijo več let, in
- f) našli so jo povsod v puščavi, ne samo tam, kjer raste drevo «tarfa».

Mana je deseta predpodoba Jezusa Kristusa, pričujočega v zakramentu presvetega rešnjega Telesa, in sicer:

- a) Kristus sam primerja svoje rešnje Telo tej jedi ter dostavlja: Kdor jé od tega kruha, živel bo vekomaj. (Jan. 6, 52.)
- b) Mana je bila iz nebes poslana telesna jed; sveto rešnje Telo je iz nebes poslana dušna jed.
- c) Padala je šele po izhodu preko Rdečega morja; sveto rešnje Telo smemo uživati šele po sv. krstu.

§ 35. Nadaljnje potovanje po puščavi.

Iz puščave Sinske je prišlo izraelsko ljudstvo v puščavo Rafidimsko. Tu jim poide zopet voda. Iznova godrnjajo zoper Mozesa. Očitajo mu: «Zakaj si nas izpeljal iz Egipta, da pomoriš z žejo nas, naše otroke in našo živino?» Mozes vzame na božje povelje palico v roke in udari po skali na gori Horebu. In priteklo je zadosti vode.

Sedaj so bili Izraelci že v pokrajini Amalečanov, vojevitega naroda, ki jim ni hotel odpreti svoje dežele za prehod. Mozes torej pošlje Jozveta z odbranimi junaki v boj proti Amalečanom. On sam pa gre na goro in moli ondi z razpetimi rokami za zmago Izraelcev. Dokler ima vzdignjene roke, zmagujejo Izraelci. Ko pa se utruji, in mu jameta roki omagovati, zmagujejo Amalečani. Njegova spremljevalca opazita to; vzameta torej kamen, položita ga podenj, in Mozes se usede. Ona dva pa mu podpirata roki, da nista omagali do solnčnega zahoda. Jozve je premagal Amalečane z ostrostjo meča. Mozes pa je postavil na onem kraju oltar v spomin in ga je imenoval: «Gospod, moje povišanje.»

Ko je čul Jetro, Mozesov tast, da šotoré v bližini Izraelci, pride obiskat Mozesa in se raduje, izvedevši, kaj vse je storil Gospod svojemu ljudstvu.

Jetro je tudi opazil, da poravnava Mozes vse prepire med ljudstvom. Zato da svojemu zetu dober svèt, naj ne opravlja sam sodniške službe, marveč naj si izvoli za ta posel zmožnih mož, «ki se boje Boga, v katerih je resnica, in ki sovražijo lakomnost». Mozes mu ugotovi ter izbere sedemdeset poštenih mož, ki postanejo starejšine ljudstvu, da razsojujejo manjše prepire; kar pa je bilo težjega, prepuščali so Mozesu.

Jetro se je potem zopet vrnil v svojo deželo.

§ 36. Bog da deset zapovedij in stori zavezo z izraelskim ljudstvom.

Tretji dan tretjega meseca po izhodu iz Egipta dospo Izraelci v Sinajsko puščavo. Pod goro Sinajem se ušotoré. Mozes gre na goro. Tu mu reče Bog: «Povej otrokom Izraelovim: Sami ste videli, kaj sem storil Egipčanom in kako sem vas nosil na orlovih perotih in vas vzprejel za svojce. Ako bodete poslušali moj glas in zvrševali mojo zavezo, bodete mi lastnina izmed vseh narodov: duhovsko kraljestvo in svet narod.»

Mozes pové te besede starejšinam ljudstva. Oni mu odgovoré: «Vse storimo, karkoli je govoril Gospod.»

Zopet gré Mozes na goro. Ondi mu Bog oznani, da mu hoče govoriti v treh dneh iz temnega oblaka na gori Sinajski in tod slovesno razglasiti postavo svoje zaveze. Tudi mu ukaže, kako naj pripravlja ljudstvo za tretji dan, rekoč: «Idi k ljudstvu in posvečuj jih danes in jutri, in operó naj svoja oblačila, in naj

bodo pripravljene na tretji dan! Krog gore naj postavijo mejnike, katerih ne sme nihče prestopiti pod smrtno kaznijo!»

Zjutraj tretjega dne jame grmeti in se bliskati. Silno gost oblak pokrije goro. Vsa gora Sinajska se kadi, ker se je Gospod nanjo spustil v ognju. Ljudstvo v šotorišču prepada strah in groza. Tromba buči in se čimdalje bolj razlega. Mozes pelje ljudstvo iz šotorišča proti vznožju gore. Med gromom in bliskom in glasom trombe oznani Bog postavbo zaveze ali deset zapovedij božjih (Dekalog):

- I. «Jaz sem Gospod tvoj Bog, ki sem te izpeljal iz egiptovske dežele, iz hiše sužnosti. Ne imej drugih bogov zraven mene. Ne narejaj si izrezane podobe, tudi ne nobene podobe tega, kar je zgoraj na nebu in spodaj na zemlji, ne tega, kar je v vodi pod zemljo. Ne moli jih in ne časti jih: Jaz sem Gospod tvoj Bog, močni, goreči, ki obiskujem krivico očetov v sinovih, v tretjem in četrtem rodu onih, ki me sovražijo, in storim usmiljenje v tisoč rodov tistim, ki me ljubijo in držijo moje zapovedi.»
- II. «Ne imenuj po nepotrebnem imena Gospoda svojega Boga: zakaj Gospod ne bo imel za nedolžnega tistega, ki bo imenoval po nepotrebnem ime Gospoda svojega Boga.»
- III. «Spomni se, da posvečuješ sobotni dan. Šest dni delaj in opravi vse svoje delo. Sedmi dan pa je sobota Gospoda, Boga tvojega; nobenega dela ne opravljaj ta dan, ne ti in tvoj sin, ne tvoja hči, ne tvoj hlapec, ne tvoja dekla, ne tvoja živina, ne ptujec, ki je v tvoji hiši. Zakaj Gospod je v šestih dneh ustvaril nebo in zemljo, in morje in vse, kar je v njih, in sedmi dan je počival; zato je blagoslovil sobotni dan in ga posvetil.»
- IV. «Spoštuj svojega očeta in svojo mater, da boš dolgo živel na zemlji, katero ti bo dal Gospod, tvoj Bog.»
- V. «Ne ubijaj.»
- VI. «Ne prešeštvuj.»
- VII. «Ne kradi.»
- VIII. «Ne govori krivega pričevanja zoper svojega bližnjega.»
- IX. in X. «Ne poželi hiše svojega bližnjega, in ne poželi njegove žene, ne hlapca, ne dekle, ne vola, ne osla, ne ničesar, kar je njegovega.»

Prestrašeno ljudstvo od daleč stoji in prosi Mozesa: «Govori ti z nami, nikar naj ne govori Gospod, da ne pomrjemo!» Mozes pa jim odgovori: «Nikar se ne bojte! Bog vas je prišel le izkušat, in da bi bil v vas strah pred njim, in da ne bi grešili.»

Mozes se približa zopet temi, v kateri je bil Bog. Tu vzprejme od Boga še druge postave, s katerimi mu je Bog določil, kako naj uredi versko in državljansko življenje in svete obrede

pri očitni službi božji. Mozes ponovi ljudstvu vse besede Gospodove, in znova obljubijo: «Vse besede dopolnimo, ki jih je govoril Gospod.»

In Mozes je zapisal besede Gospodove v «knjigo zaveze», postavil oltar pod goró in dvanajst (kamenitih) znamenj po številu dvanajsterih rodov Izraelovih. Prvorojenci raznih rodov, ki so bili doslej duhovniki v svojih družinah, darujejo Gospodu darov mirú. Mozes vzame polovico darilne krvi ter jo zlije na oltar, drugo polovico pa dene v skledico. Potem prebere ljudstvu knjigo zaveze, in ljudstvo odgovori: «Vse, kar je govoril Gospod, storimo in bomo pokorni.» Mozes pa vzame skledico s krvjo in pokropi ljudstvo, rekoč: «To je kri zaveze, ki jo je storil Gospod z vami o vseh teh besedah.»

Potem gredó zopet na goro: Mozes in Aron, njegova sinova Nadab in Abiu in sedemdeseteri starejšine Izraelovi. Ondi se jim pokaže Bog v vidni podobi.

Še jedenkrat je poklical Bog Mozesa samega na goro. Rekel mu je: «Dal ti bom kameniti ploči in postavo in zapovedi, katere sem zapisal, da jih učiš.» — Mozes ostane na gori štirideset dni in štirideset nočij.

S to zavezo je Bog ponovil ono, katero je bil storil z Adamom, Noetom in Abrahamom. Predpodablja nam zavezo, katero je sklenil Kristus s človeškim rodом takrat, ko ga je odrešil.

§ 37. Mozesova postava.

Razun deseterih zapovedij božjih je dal Bog po Mozesu še mnogo drugih naredeb, ki naj bi urejevale med Izraelci versko-nravno življenje, državljanski red in bogoslužje. Pravimo jim Mozesova postava, ker je Bog po Mozesu govoril Izraelcem. Imenujemo pa jih tudi na kratko: postava, ki nam kaže v obče, kaj je Bog vsled zaveze zahteval od svojega ljudstva.

Razločujemo torej trojno postavo: 1.) versko-nravno, 2.) državljansko, 3.) obredno postavo.

1.) Versko-nravna postava je izrečena v deseterih zapovedih božjih ter oznanja vero v jedino pravega Boga, hkrati pa uči, kakšno mora biti nravno življenje po veri. Ta postava velja za vedno, kar je Kristus razodel z besedami: «Nikar ne mislite, da sem prišel razvezovat postavo, ne razvezovat, ampak dopolnit sem jo prišel.» (Mat. 5, 17.)

2.) Državlјanska postava ureja družinsko in javno življenje pri Izraelcih. Kaže nam ustavo, t. j. način, po katerem se je imelo vladati izraelsko ljudstvo. Ta ustava je bila teokratska (*θεοκρατία*, bogovlada). Bog sam je bil Izraelcem najvišji postavodajavec, sodnik in kralj. Mozes in oni sedemdeseteri poglavarji ljudstva (gl. § 35.) so bili le namestniki božji; zvrševali so le to, kar je ukazal Bog. To vladanje je trajalo do Savla, t. j. do tistega časa, ko se je nehvaležno izraelsko ljudstvo naveličalo Boga imeti za kralja in je zahtevalo, naj jim poslej kraljuje Savel.

3.) Obredna postava ureja vnvanjo službo božjo pri Izraelcih. Določevala je:

- a) sveti kraj, t. j. kako naj se postavi in uredi sveti šotor;
- b) svete osebe, t. j. duhovnike in levite;
- c) svete reči, t. j. daritve;
- d) svete čase, t. j. praznike in
- e) še nekatere druge svete šege in navade.

Državlјanska in obredna postava sta veljali le toliko časa, dokler so bili Izraelci izvoljeno ljudstvo, t. j. dokler ni bila ustanovljena Cerkev Kristusova. Obredna postava je bila le predpoda, le senca onega popolnega bogočastja, katero je ustanovil Kristus.

§ 38. Sveti šotor.

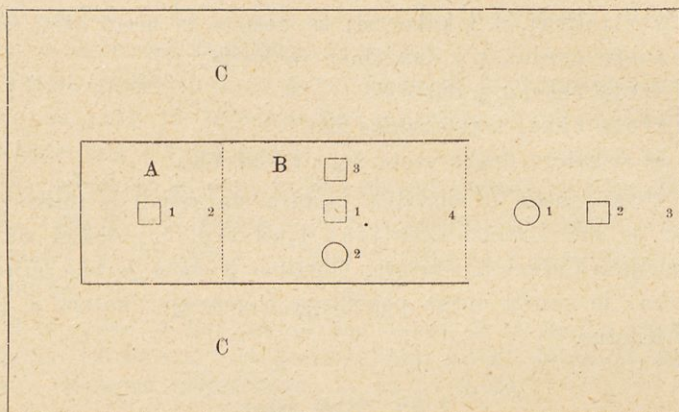
Bog je Mozesu, bivajočemu na Sinajski gori, natančno določil, kako naj sestavi in opravi sveti šotor (tabernaculum). Pokazal mu je tudi podobo, po kateri naj ga uredi. Zapovedal je, naj se v ta namen zbirajo darovi. Ko jih je bilo dovolj, pokliče Mozes na povelje božje umetnikov, ki naj bi zvršili sveti šotor natančno po božjem načrtu.

Sveti šotor je bil sestavljen v podobi štirikotnika. Svetišče (sanctuarium) je bilo trideset komolcev dolgo, deset široko in prav toliko visoko. Tri stene so bile zložene iz desk dragega akacijevega lesa. Črez deske je visela dragocena odeja, in črez to odejo so bila razgrnjena še tri druga ogrinjala. Notranji prostor svetišča je bil razdeljen v dva dela: v «Sveto» in «Najsvetejše».

Najsvetejše je bilo dolgo deset komolcev. Tod je stala skrinja zaveze, narejena iz akacijevega lesa in vsa z zlatom prevlečena. V skrinji zaveze sta bili shranjeni kameniti ploči, in poleg nje posoda z mano. Na pokrovu, kateremu so rekli sedež

milosti, bila sta dva keruba, obrnjena drug proti drugemu, vsak pa je jedno perotnico razprostiral nad pokrovom.

Sveto je ločila od Najsvetejšega dragocena zavesa, v katero so bile vèvezene podobe kerubov. Dolgo je bilo dvajset komolcev. Tod je bil zlati kadilni oltar, na katerem se je zažigalo kadilo. Na južni strani tega oltarja je bil zlati, sedmeroroki svečnik s sedmerimi svetilnicami, na severni pa miza, prevlečena s čistim zlatom, za dvanajst kruhov iz najlepše pšenične moke. To je pomenjalo, da daruje ljudstvo izraelsko sebe in vse, kar ima, Bogú. Vsako soboto so premenili kruhe.

A. Najsvetejše:

1. Skrinja zaveze.
2. Zavesa.

B. Sveto:

1. Kadilni oltar.
2. Zlati, sedmeroroki svečnik.

3. Miza za dvanajst kruhov.

4. Zavesa.

C. Dvor:

1. Umivalnik.
2. Oltar za žgavne daritve.
3. Zavesa.

Okrog svetega šotorja je bil dvor, sto komolcev dolg in petdeset širok. Bil je brez strehe, ograjen s stebri, katere so vezali drogovi; črez stebre pa so visele preproge iz tančice. Na dvoru je bil oltar za žgalne daritve, narejen iz akacijevega lesa, prevlečen z bakrom; na štirih oglih je imel rogove. Ogenj je moral tu vedno goreti. Razun oltarja je bil na dvoru umivalnik, v katerem so se umivali duhovniki, predno so stopili v svetišče. Na vzhodni strani pa je vhod zakrivala široka, pisana zavesa.

Ko je bil sveti šotor dodelan, posvetil ga je Mozes; in takoj se je nad Najsvetejše spustil oblačni steber, ki je doslej vodil

ljudstvo: po dnevi je bil teman, po noči pa svetel. Kedar se je vzdignil oblak, dvignilo se je tudi ljudstvo in šlo naprej za oblakom, dokler se ni ustavil.

Sveti šotor in njegova oprava in posvečba so predpodoba krščanskih cerkva. Določilo, da bodi le jeden kraj za daritve, predpodablja jedinstvo katoliške Cerkve.

§ 39. Duhovniki in leviti.

Izraelci doslej še niso imeli posebnega duhovskega rodu. Očaki so bili sami tudi duhovniki za svoje rodbine. Odkar pa je Bog v Egiptu čudovito smrti rešil vse prvorojence, odločeni so bili ti v službo božjo. Ali po Mozesu je Bog določil, da prevzame službo v svetišču Gospodovem poseben rod, rod Levijev. Iz Levijevega rodu je bila izbrana rodbina Aronova, ki naj bi oskrbovala duhovska opravila. Arona je posvetil in mazilil Mozes na povelje božje v velikega duhovnika; to službo je podedoval v Aronovi rodbini vselej prvorojenec. Druge Aronove sinove je posvetil in mazilil Mozes za duhovnike. Vsi drugi pa, ki so pripadali samo Levijevemu rodu, imenovali so se leviti. Opravljali so nižje službe pri svetišču Gospodovem. Tako je vsporedil Mozes Bogu posvečene osebe pri Izraelcih v tri vrste: 1.) v velikega duhovnika, 2.) v duhovnike, 3.) v levite.

1.) Veliki duhovnik je bil ljudstvu duhovni poglavar. Samo on je smel stopiti v Najsvetejše in sicer redno le jedenkrat v letu: na dan sprave. Le veliki duhovnik je smel darovati tisti dan spravno daritev za ljudstvo. Sicer je smel še v posebno važnih slučajih stopiti v Najsvetejše in Boga vprašati za svèt.

Veliki duhovnik je bil predpodoba pravega velikega duhovnika Jezusa Kristusa. Oni je šel vsako leto na dan sprave v Najsvetejše; Kristus pa veliki petek — dan sprave za ves človeški rod — na Kalvarijo in na križ.

2.) Duhovniki so posredovali med Bogom in ljudstvom. Morali so darovati, zažigati kadilo in blagoslavljaliti ljudstvo. Tudi so morali ljudstvu razlagati postavo božjo.

3.) Leviti so stražili sveti šotor, snažili svete posode, pripravljali vse potrebno za službo božjo itd. Izza Davida so oskrbovali tudi petje in glasbo pri službi božji.

Bog je natančno določil, kako bodi oblečeno duhovništvo pri službi božji.

Duhovniki so nosili:

- a) kratko spodnje oblačilo,
- b) dolgo belo oblačilo (znak čistosti),
- c) pisan pas in
- d) pokrivalo.

Veliki duhovnik pa je nosil nad duhovsko obleko še:

- a) višnjevo povrhnje oblačilo, katero je imelo po robu zlate zvončke, menjajoče se z margarantovimi jabolki;
- b) čveterbojni naramnik, sestavljen iz dveh platnenih kosov; jeden je pokrival prsi, drugi hrbet; zvezana sta bila na rami z zlatimi vrvicami, na katerih sta se svetila dva draga kamena, onika; vanja so bila vrezana imena Izraelovih rodov;
- c) naprsnik z dvanajsterimi dragimi kamni, ki so nosili imena dvanajsterih rodov; na naprniku sta bili dve vidni znamenji: «Urim» in «Tumim» (doctrina et veritas); z njih pomočjo je véliki duhovnik izvedel v svetišču voljo božjo; kakšne tvarine in oblike sta bili ti znamenji, ne vemo;
- d) na pokrivalu zlato pločico z napisom: «Sveto Gospodu.»

Posvečevanje in maziljenje vélikega duhovnika Arona in njegovih sinov je predpodoba posvečevanja škofov in mašnikov v katoliški Cerkvi.

§ 40. Daritve.

Darovati se pravi Bogu dati kako telesno reč, s tem, da jo uničimo ali kakorkoli izpremenimo ter tako pripoznamo popolno gospodstvo božje nad vsemi stvarmi in pa svojo odvisnost in zadolženje. Darovali so Bogu že sinovi Adamovi, takisto Noe in očaki. Daritev najbolje izraža češčenje, zahvalo in prošnjo človekovo do Boga. Z daritvijo pa tudi spoznavamo svoje zadolženje in željo, spraviti se z Bogom. Iz teh namenov je zapovedal Bog Mozesu, naj mu darujejo Izraelci. Natančno je določil daritve in darovanje. Darovati se je smelo le pri svetem šotoru, da ne bi ljudstvo posnemalo poganskih daritev.

Po tvarini delimo daritve v krvave in nekrvave daritve.

1.) Krvave daritve so:

- a) Žgalne daritve. Darovali so jih zato, da bi ž njimi Boga častili in molili; zato jim pravimo častilne in molilne daritve. Pri teh daritvah so žival sežgali do

cela. Darovati so sploh smeli le živali brez madeža: n. pr. goveda, ovce, koze, golobe. Žgalna daritev ni smela nikdar nehati; zato so darovali vsako jutro in vsak večer po jedno jagnje, ki je gorelo celi dan, oziroma celo noč.

- b) Mirne daritve. Ž njimi so zahvaljevali Boga za pre-jete dobre, ali ga prosili novih dobrot. Rekali so jim zato tudi zahvalne ali prošnje daritve. Mastnino so sežgali; drugo so použili pri darilnem obedu, kojega so se udeležili darovavec z družino in duhovnik.
- c) Daritve za grehe in zadolženja. Namen jim je bil grešnika spraviti z Bogom. Tudi pri teh daritvah so sežgali mastnino. Drugo darilno meso so smeli uživati le duhovniki, ne pa darovavec. Če je daroval duhovnik v svojem imenu, moralo se je meso sežgati zunaj stanišča.

Šege pri krvavih daritvah so bile te-le: Darovavec je privedel žival k svetemu šotoru. Onda je položil nanjo svojo roko v znamenje, da daruje žival Gospodu mesto sebe. Potem jo je sam zaklal; duhovnik pa je prestregel kri ter ž njo poškopil oltar v znak, da Bog vzprejme to daritev kot nadomestilo za življenje darovateljevo.

2.) Nekrvave daritve so bile: a) jedilne, b) pitne, c) kadilne daritve. Za jedilne daritve so jemali: opresnike (v znamenje čistosti) in pšenično moko; za pitne darove: vino; za kadilne: kadilo.

Nekrvave daritve so ali združevali s krvavimi, ali pa so jih opravljali samostojno. Darilno tvarino so sežgali ali razlili po oltarju.

Gledé na namen, katerega so zlasti imeli pri daritvah, ločimo:

- a) daritve za vse ljudstvo (vsako jutro, vsak večer in na dan sprave),
- b) daritve za posamnike.

Daritve stare zaveze so predpodobnega (tipičnega) pomena. Predpodobni značaj daritev stare zaveze spoznamo, ako jih primerjamo daritvi Jezusa Kristusa, n. pr.:

- a) Daritve stare zaveze so bile namestovalne, — kakor daritev Kristusova.
- b) One so bile krvave in nekrvave, — takisto daritev Kristusova.
- c) Nekrvave daritve so bile zvečine jedilne daritve; — Kristusova nekrvava daritev je najčistejša jedilna daritev.

- d) Darovati so smeli le brezmadežne živali: — mi pa smo odkupljeni s krvjo brezmadežnega jagnjeta.
- e) Daritve stare zaveze so dvigali kvišku: — Kristusa so dvignili na križ.
- f) Z jedilnimi daritvami so združevali obed: — z nekrvavo daritvijo Kristusovo združujemo nebeško jed svetega obhajila.

§ 41. Sveti časi.

Na božje povelje je uredil Mozes tudi praznike ali svete čase. Izmed teh so najznamenitejši:

1.) Prazniki, ob katerih je vsako leto vsak dorastli Izraelec moral priti k svetišču pred Gospoda. Rekali bi jim shodni ali romarski prazniki. Ti so:

- a) Velika noč (Pasha) ali praznik opresnikov, v spomin čudovite rešitve iz egiptovske sužnosti. Na predvečer praznikov (14. nizana) so jedli velikonočno jagnje tako, kakor ob izhodu iz Egipta, samo da so s krvjo poškopili oltar. Praznik je trajal sedem dnij; prvi in zadnji dan sta bila strogo zapovedana praznika. Ves čas ni smelo v hiši biti nič skvašenega.
- b) Binkošti ali praznik tednov. Od drugega dne velikonočnega praznika so šteli sedem tednov, in dan potem, t. j. petdeseti dan, so praznovali binkošti (η πεντηκοστή), v spomin postavodaje na Sinaju. Ker se je ob tem času dokončala žetev, prinesli so v zahvalo za bogato žetev Bogu v dar prvine kruhov.
- c) Šotorski praznik. Začel se je 15. dan jesenskega meseca (tišrija) v spomin bivanja Izraelcev v puščavi. Sedem dnij so prebivali pod šotori, katere so si postavili ali ob hišah ali po strehah. Ta praznik je bil posebno vesel, kajti obhajali so ga, ko so bili spravljeni pridelki sadja, olja in vina.

2.) Vélíki spravni dan. Praznovali so ga vsako leto pet dnij pred šotorskim praznikom. To je bil dan posta in pokore. Vélíki duhovnik je daroval takrat mladega bika za svoje grehe, za grehe ljudstva pa dva popolnoma jednaka kozliča. Bika in jednega kozliča je zaklal in s krvjo teh živalij poškopil skrinjo zaveze v Najsvetejšem, kamor je ta dan smel izjemoma stopiti. Nato je položil roki na drugega kozliča. S poklado rok je pripoznal grehe ljudstva; potem so zapodili kozliča v puščavo. To je pomenjalo, da so grehi

ljudstvu odvzeti. Meso darovanega bika in kozliča se je moralo sežgati zunaj stanišča.

Ta praznik je bil po besedi sv. apostola Pavla (Hebr. 9, 10.) predpoda onega velikega spravnega dneva, ko je Kristus zadostil za grehe vsega sveta.

3.) Sobotni časi, t. j. prazniki, ki so bili urejeni po sedmerici dnij, mesecev in let. Taki so bili:

a) Sobota, t. j. vsak sedmi dan, v spomin, da je Bog sedmi dan počival.

b) Sobotni mlaj, t. j. prvi dan sedmega meseca (tišrija), ob enem začetek državljanskega leta.

c) Sobotno leto, t. j. vsako sedmo leto. Polja takrat niso obsejali, in nihče ni smel iztirjavati svojih dolgov. Hebrejski sužnji so se oprostili. Doba sedmih let je bila Izraelcem letni teden.

d) Sveto leto, t. j. leto po sedmerih sobotnih letih ali vsako petdeseto leto. Tudi v svetem letu niso obdelovali polja. Prodana ali zastavljena zemljišča so se vrnila prvotnim posestnikom. Hebrejski sužnji so zadobili prostost.

4.) V poznejših časih so uvedli še dva praznika:

a) Purim, v zahvalo za srečno rešitev judovskega ljudstva po priprošnji Esterini (14. februarja).

b) Praznik templjevega posvečevanja (meseca decembra).

§ 42. Svete šege in navade pri Izraelcih.

Bog je hotel, da se spominja izvoljeno ljudstvo povsod in pri vsaki priliki svojega svetega poklica k čistosti in svetosti. Vedno naj bi se zavedalo, da je lastnina božja in da mora zato bolj in bolj hrepeneti po svetosti. Zato je Bog zaukazal po Mozesu, naj se ljudstvo drži raznih svetih šeg in navad, izmed katerih so najimenitnejše te-le:

1.) Obreza, kot spomin Abrahamovega rodú in kot predpoda svetega krsta.

2.) Odkup prvorojencev. Odkar je bil Bog pomoril vse prvorojence egiptovske, izraelskim pa prizanesel, bili so le-ti posebej posvečeni Bogu. Ko se je pa ustanovil poseben duhovski rod, morali so se odkupiti prvorojenci z majhnim darom.

ne sme dotikati mrličev in mrhovine

3.) Darovanje prvin vseh živalij in deželnih pridelkov. Te so dajali Izraelci kot desetino svojemu Bogu-kralju.

4.) Postave za očiščevanje, ki so določevale, kdaj in kako se kdo onečisti, in vsled tega ne sme k svetišču, pa tudi ne občevati z drugimi ljudmi. Rojstvo in smrt spominjata greha. Zato je določevala postava, da po postavi provzroča nečistost vse, karkoli je v zvezi z rojstvom in smrtjo. Nečist je bil torej, kdor se je dotaknil mrliča, gobavca, itd. Gobavci so morali živeti ločeni od zdravih; nosili so raztrgana oblačila, odkrito glavo in zavezana usta. Če se jim je od daleč bližal zdrav človek, morali so ga opozoriti na svojo bolezen s klicem: «nečist!» Kdor se je pozdravil, moral se je skazati duhovnikom in zvršiti predpisana pravila za očiščevanje: razna umivanja in daritve. Nekatero postavno nečistosti pa so po preteku določenega časa jenjale same po sebi.

5.) Zdrževati se je moral vsakdo nečistih živalij in krvi. Tako zapoved je Bog dal že Noetu. Tudi so že takrat ločili čiste živali od nečistih. Nečiste živali so bile tiste, katerih niso smeli darovati, torej tudi njihovega mesa ne uživati.

Izmej živalij, živečih na zemlji, so bile nečiste one, ki nimajo preklanih parkljev in ne prežvekujejo, n. pr. svinja, zajec, velbljud. Izmej živalij, v vodi živečih, tiste, ki nimajo plavut in luskin, n. pr. želva. Izmej ptic so imeli ptice roparice za nečiste. — Krv živalske sploh niso smeli uživati.

6.) Obljube. Vsakdo je smel svobodno obljubiti Bogu to ali ono, karkoli ni bilo pregrešno. Če pa je storil obljubo, bil je pod grehom dolžan jo tudi izpolniti. Med najimenitnejše obljube štejemo nazirejstvo. Nazirejec se je moral vzdržati vseh opojnih pijač in ni si smel striči las, dokler ni dopolnil obljube.

§ 43. Izraelci malikujejo pred zlatim teletom.

Ko je ljudstvo videlo, da se Mozes dolgo mudi na gori (§ 35.), reče Aronu: «Naredi nam bogov, kakršne imajo Egipčani, da bodo hodili pred nami, kajti ne vemo, kaj se je prigodilo Mozesu!» Aron v to privoli. Na njegovo povelje prinesó zlatih uhanov, iz katerih ulije Aron tele. Ljudstvo pa kliče: «To so bogovi, ki so nas izpeljali iz Egipta!» (Zlato tele je bilo podobno egiptovskim malikom. V Egiptu so namreč po božje častili bika, kateremu so rekli Apis.) Aron postavi zlatemu teletu tudi oltar, na katerem se je darovalo. Okrog njega pa je ljudstvo rajalo prav po šegi nevernikov.

Bog pa je rekel Mozesu: «Stopi doli, zakaj grešilo je ljudstvo, katero si izpeljal iz egiptovske dežele! Zato je pokončam, storim pa tebe v veliko ljudstvo.» A Mozes prosi za ljudstvo, in Bog mu odpusti, vendar pa zaukaže Mozesu, naj kaznuje nepoboljšljive malikovavce. Ko se torej Mozes vrne z gore ter vidi tele in rajanje ljudstva, vrže iz rok kameniti ploči, na katerih so bile zapisane desetere zapovedi božje, da se zdrobita. Potem zgrabi tele in sežge leseni podstav; kip stere v prah in ga strese v vodo; vodo s prahom namešano pa dá piti Izraelcem. S tem jim je malikovanje najbolj pristudil in osmešil. Takoj tudi zapové Levi-jevim sinovom, naj si opašejo meče ter naj umoré vsakega malikovavca. Zgodilo se je tako. Padlo je tisti dan okrog 23.000 mož.

Drugi dan se vrne Mozes h Gospodu na goro in prosi za ljudstvo odpuščanja. Gospod usliši njegovo prošnjo ter mu zapové izrezati novi kameniti ploči. Mozes to stori, in Gospod mu znova nanji napiše deset zapovedij. In Mozesu, vrnivšemu se z gore s pločama v roki, svetil se je obraz, tako, da so se Izraelci bali vanj pogledati.

§ 44. Ljudsko štetje. Grobovi poželjivosti. Ogledniki.

V drugem letu po izhodu iz Egipta so praznovali Izraelci velikonočni praznik še v Sinajski puščavi. Ondi sta zvršila Mozes in Aron na božje povelje ljudsko štetje pri Izraelcih. Seštela sta namreč vse moške, za vojsko godne Izraelce, stare po dvajset ali več let. Bilo jih je 603.550. Potem pa se je vzdignil oblak nad skrinjo zaveze, in ljudstvo je šlo za njim. Prišli so v puščavo Faransko. Tu jamejo zopet mrmrati zoper Mozesa. Naveličali so se mane in želeli si mesá. Mozes pa potoži Bogú: «Sam ne morem prenašati tega ljudstva.» In Bog zapové Mozesu: «Izberi si sedemdeset mož, ki naj nosijo s teboj težo ljudstva, da ne boš sam nosil vsega bremena! Tudi povej ljudstvu: Jutri bodele jedli meso in potem še ves mesec, da se vam bode gnusilo.» Mozes stori, kakor mu je Bog zapovedal. Drugi dan potegne veter od morja in prinese nad šotorišče obilo prepelice, ki so letale po zraku dva komolca visoko nad zemljo. Ljudstvo jih lovi in je. Toda vsled požrešnosti jih mnogo zboli in umrje. Tistemu kraju pa so rekli: «grobovi poželjivosti.»

Na povelje božje pošlje Mozes dvanajst množ, iz vsakega rodú jednega, ogledovat Kanaansko deželo. Med njimi sta bila tudi

Jozve in Kaleb. Po štiridesetih dneh se ogledniki vrnejo in pokažejo vsemu ljudstvu sadov obljubljenе dežele: grozd, katerega sta nosila dva moža na drogu, margaranovih jabolk in smokev. Tudi jim pripovedujejo: «Zares, to je dežela, po kateri se cedi med in mleko; ali jako močni prebivalci so tam in velika obzidana mesta, v katerih prebivajo celo velikani. Mi smo bili poleg njih kakor kobilice.»

Ljudstvo se po takih besedah uprě zoper Mozesa in Arona. Jozve in Kaleb jih hočeta pomiriti, rekoč: «Dežela, ki smo jo obhodili, je prav dobra. Ne bojte se ljudstva, kajti Gospod je z nami.» Toda nič ni pomagalo. Ljudstvo joka in tarna vso noč ter mrmra zoper Mozesa in Arona, rekoč: «Oj, da smo pomrli v Egiptu, ali da poginemo v tej širni puščavi, predno nas pripelje Gospod v deželo, kjer nas čaka meč! Vrnimo se raje v Egipet!» Že si izbirajo poveljnika, ki jih odvédi nazaj v Egipet; Jozveta in Kaleba pa hočejo celo kamenjati.

Kar se pokaže oblak Gospodov nad svetim šotorom v strašni podobi, in Gospod reče Mozesu: «Doklej me bo zaničevalo to ljudstvo? Doklej mi ne bo verjelo po vseh čudežih, ki sem jih delal pred njim? S kugo jih udarim in pokončam: tebe pa storim poglavarja močnejšemu ljudstvu.» Mozes pa začne prositi, rekoč: «Odpusti ljudstvu greh po svojem velikem usmiljenju!» Gospod mu odgovori: «Odpuščam mu po tvoji besedi. Povej pa Izraelcem: Kakor resnično živim, pravi Gospod, storim vam, kakor ste želeli. V tej puščavi naj počivajo vaša trupla. Nobeden izmed vas vseh, starih dvajset in več let, ki ste mrmrali zoper mene, ne pride v deželo, razun Kaleba in Jozveta. Vaša mrtva trupla bodo ležala po puščavi. Vaše otroke pa popeljem tje, da gledajo deželo, katera vam ni bila po godu. Potikali pa se bodo štirideset let po puščavi, da strohné trupla njih očetov.»

Ko je Mozes oznanil ljudstvu te besede božje, mahoma umrje deset oglednikov, ki so obrekovali deželo; Jozve in Kaleb pa sta ostala živa.

Drugo jutro pride ljudstvo skesano k Mozesu in pravi: «Pripravljeni smo iti gori na kraj, o katerem je Gospod govoril, kajti grešili smo.» Mozes pa jim odgovori: «Ne hodite gori, ker Gospod ni z vami, da ne padete pred svojimi sovražniki.» Ker pa ne odjenjajo, sprimejo se z Amalečani in Kanaanci. Ali ti jih premagajo in podé do Horme.

§ 45. Kaznovani uporniki. Aronova palica ozeleni.

Z nevero in z obupom je postalo ljudstvo nevredno, da bi Bog še dalje skrbel zanje. Zato je je Bog res zapustil vsaj po zunanje. Začenja se sedaj tista žalostna doba, ko je ljudstvo kakor čreda brez pastirja tavalo po puščavi celih 37 let. Le jeden dogodek pripoveduje Mozes iz te dôbe: upor zoper Arona. Trdilo je namreč 250 levitov, njim na čelu Kore, Datan in Abiron, da si Mozes po krivici prisvaja vodstvo, Aron pa duhovsko oblast, češ, vse ljudstvo je sveto, torej sme vsakdo Bogú darovati. Ko Mozes to sliši, pade od žalosti na svoj obraz in reče upornikom: «Ali vam je Gospod zato dovolil, da mu služite v šotoru, da si lastite še duhovstvo in da se vzdigate zoper Gospoda? Jutri razodene Gospod, kateri so njegovi; slehernik pridi s svojo kadilnico in prinesi seboj kadila Gospodu.»

Drugi dan se zbere 250 levitov s kadilnicami pred Gospodom. Kore, Datan in Abiron, načelniki upora, pa ostanejo doma. Mozes jih pokliče, a nočejo priti. Tedaj pa pravi ljudstvu: «Po tem bodeite spoznali, da me je Bog poslal: zemlja se bode odprla in jih požrla.» Komaj Mozes to izgovori, razpoči se zemlja pod nogami treh upornikov in jih požrè ž njih šotori in z vsem imetjem. Pa tudi ogenj šine od Gospoda in pokonča 250 levitov, ki so samovoljno darovali kadilo.

Bog pa je hotel še določneje pokazati, da je izvolil Arona za velikega duhovnika. Reče torej Mozesu: «Vzemi dvanajst palic in zapiši na vsako ime poglavarja dotičnega rodu; Aronovo ime pa bodi na Levijevem rodu! In položi jih v šotor zaveze! Kogar palica ozeleni, tega sem izvolil v višje duhovstvo.» Mozes ukrene, kakor mu je bil Bog ukazal. Ko tedaj drugi dan stopi v sveti šotor, najde, da je ozelenela palica Aronova; pognali so bili popki ter se razpihnili v cvetje. Mozes nese potem vse palice pred Izraelce, vsak si ogleda svojo in jo vzame. Aronovo palico pa nese na povelje božje v sveti šotor, da se hrani v Najsvetejšem v znamenje upornih Izraelovih otrok.

§ 46. Zadnje leto v puščavi.

Sedemintrideset let so se že potikali Izraelci po puščavi; slednjič dospó do puščave Sinske (na jugu Palestine). Zberó se zopet vsi na jednom kraju v Kadešu. Tod je umrla Marija, sestra Mozesova. Pomrl pa je v puščavi tudi ves rod, ki ga je bil izvêdel Mozes iz

Egipta. Nov rod je doraščal; temu je Bog odmenil obljubljeno deželo. Dospel pa je tje šele po mnogih izkušnjah.

Kmalu potem, ko so se Izraelci ustavili pri Kadešu, poide jim voda. Ljudstvo iznova mrmra zoper Mozesa in Arona. Ta pa prosita Gospoda, ki zapové Mozesu: «Vzemi palico, ti in Aron, tvoj brat, in govorita skali pred njimi, in dala bo vodé.» Mozes vzame palico, zbere ljudstvo pred skalo in pravi: «Bom li mogel pritrkati vam upornikom vode iz skale?» Nato udari s palico dvakrat na skalo. Šele, ko je udaril drugič, priteklo je obilo vode, tako da se je napilo ljudstvo in živina. Mozes in Aron bi bila morala kot vodnika biti ljudstvu živ vzgled trdne vere; ker sta pa nekaj časa omahovala, ju je Bog hudo kaznoval v svarilo vsemu ljudstvu. Rekel jima je: «Ker mi nista verjela, da bi me bila poveličala vpričo Izraelovih otrok, zato ne popeljeta ljudstva v deželo, katero mu bom dal.»

Iz Kadeša je poslal Mozes poročnikov do edomskega kralja, naj bi dovolil Izraelcem potovati skozi svojo deželo. Ker pa kralj tega ni dopustil, napoti se Mozes z ljudstvom proti jugu, da obide edomsko pogorje. Ko dospó do gore Hora, pravi Gospod Mozesu: «Vzemi Arona in njegovega prvorojenca in pelji ju na Horsko goro. In ko slečeš očetu oblačila, obleci vanje Eleazarja, kajti Aron bode ondi umrl.» Mozes stori, kakor je ukazal Gospod. Aron umrje, in ves Izrael ga je objokoval 30 dni.

Od gore Horske se napotijo Izraelci proti jugu, da bi se ognili Edomske dežele. Ljudstvo se naveliča pota in truda ter mrmra zoper Boga in Mozesa, rekoč: «Zakaj si nas izpeljal iz Egipta, da umrjemo v puščavi? Ni kruha, ne vode; naši duši se že gnusi ta jednolična jed (mana).»

Zato pošlje Bog kač. Imenovali so jih «ognjene kače» zaradi hudega strupa, ki je v mesu pekel in žgal, slednjič pa človeka usmrtil. Prav veliko Izraelcev je bilo pičenih in umorjenih. Zdaj pride ljudstvo skesano k Mozesu in pravi: «Grešili smo, ker smo govorili zoper Gospoda in tebe; prosi, da nam odvzame kače.» Mozes moli za ljudstvo. Gospod mu reče: «Naredi bronasto kačo in obesi jo na kol; kdorkoli je pičen in jo pogleda, ta bode živel.» Mozes to stori, in ozdraveli so vsi pičeni, ki so pogledali bronasto kačo.

Bronasta kača je najstarejša predpoda Mesijevega. Kristus sam jo je označil (Jan. 3, 14) kot predpodobo svojega povišanja na križu. Izraelci, ki so verno gledali vanjo, bili so rešeni časne smrti, Kristus, povišan na križu, pa nas je rešil večne smrti.

§ 47. Izraelci si priboré ozemlje na levem Jordanovem bregu.
Balaamovo prorokovanje.

Na svojem nadaljnjem potovanju so se Izraelci ognili Edomskega pogorja in dospeli slednjič do reke Arnona. Tod se jim nasproti postavi Sehon, amorejski kralj, ter se brani dovoliti jim pot skozi svojo deželo. Izraelci ga napadejo, premagajo in si osvojé njegovo deželo. Isto storé tudi z basanskim kraljem Ogom. Tako jim je prišla v last vsa zemlja ob levem Jordanovem bregu. Vendar se ne napoté takoj čez Jordan v pravo obljubljeno deželo, temveč se ušotoré na Moabski planjavi, Jerihi nasproti.

Balak, kralj moabski, se jih ustraši. Čul je o vojni sreči Izraelcev. Da bi se jih ložje ubranil, stori zavezo z Madijanci, ki so bili pastirsko ljudstvo, živeče razkropljeno po raznih krajih. Reče jim: «To ljudstvo nas vse pokonča, kakor odgrize vol na paši travo do korenine.» Pošlje pa tudi poročnikov do vedeževavca Balaama, ki je prebival ob reki Evfratu v mestu Petoru v Mezopotamiji. Poznal je sicer pravega Boga in znana so mu bila razodetja božja, pečal pa se je tudi z vedeževanjem. Poročniki mu torej sporočé, naj pride in prekolne Izraelce. Balaam pa se brani iti ž njimi; Bog mu je bil namreč prepovedal preklinjati Izraelce. Tedaj pošlje Balak imenitnejših poročnikov in obljubi večje plačilo, ako pride in prekolne ljudstvo izraelsko. Tudi zdaj se brani, češ, ne morem izpremeniti besede Gospoda, svojega Boga. Po noči pa pravi Bog Balaamu: «Vstani in pojdi ž njimi, vendar pa samo to stori, kar ti zapovem.» In Balaam gre s poročniki.

Balak véde Balaama na višavo, od koder se je videlo šotorišče Izraelcev. Toda ne da bi preklinjal ljudstvo, še blagoslavlja je. Nevoljen ga pelje Balak na drugo goro; a tudi ondi blagoslavlja Izraelce. Spremi ga še na tretji kraj (na goro Fogorsko). Tu pa duh božji prevzame Balaama, da izgovori te-le proroške besede: «Videl ga bom, toda ne zdaj. Gledal ga bom, toda ne blizu. Zvezda izhaja iz Jakopa, in žezlo se dviga iz Izraela; in udaril bo moabske vojvode in pokončal bo vse Setove sinove.»

Prorokovanje gledé na poraz Moabljanov je zvršil David; popolnoma pa je izpolnil prorokovanje Mesija, čegar predpodoba je bil David. To zlasti pomenita tehtni besedi «zvezda» in «žezlo» (kraljeva palica), s katerima sveto pismo večkrat zaznamlja Mesijo. Mesija je premagal vse narode ter ustanovil nad njimi svoje kraljestvo, sveto Cerkev. — Prorokovanje Balaamovo o zvezdi, ki bo izšla iz Jakopa,

razvedelo se je daleč po malikovavskih deželah. Verjetno je, da so poznali to prorokovanje tudi modri iz Jutrovega, ko so prišli počastit novorojenega kralja Judov.

Balaam se je nato vrnil v svojo domovino. Potoma pa še da Madijanom hudobni nasvet, naj zavedejo Izraelce v malikovanje. Nekaj se jih res da pregovoriti. Ali Mozes ukaže na božje povelje pomoriti vse, ki so se lahkomišljeno udali malikovanju. Potem pa se Izraelci vojskujejo z božjo pomočjo zoper Madijance in jih premagajo. Med pobitimi je bil tudi Balaam.

Rodova Ruben in Gad sta imela obilo čred. Videč pa, kako lepi pašniki so na levem bregu Jordanovem, zaprosita Mozes, naj jima dovoli, da se ondi naselita. Mozes dovoli to njima kakor tudi polovici rodú Manasetovega. Vendar so se morali zavezati, da pomorejo svojim bratom osvojiti obljubljeno deželo.

§ 48. Mozesovi poslednji opomini. Njegova smrt.

Bližal se je čas, da posedejo Izraelci obljubljeno deželo. Preštejejo še jedenkrat vse ljudstvo, in pokazalo se je, da razun Mozes, Jozveta in Kaleba ne živi nobeden več onih, ki so bili ob izhodu iz Egipta stari vsaj dvajset let. Tedaj je čutil tudi Mozes, da se mu bliža zadnja ura. Štirideset let je vodil, svaril in tolažil ljudstvo. In sedaj so na koncu poti: le še Jordan je treba prekoračiti, pa so v obljubljeni deželi. Mozes bi bil srčno rad spremljal ljudstvo na ono stran Jordana; toda Bog mu ni izpolnil želje. Da bi pa v tem najbolj odločilnem trenutku dal ljudstvu zadnje nasvete, zbere okrog sebe sinove Izraelove in jim pravi: «Ne pozabi, Izrael, nikdar zaveze, katero je Gospod sklenil s teboj! Vzgojeval te je, kakor oče vzgaja svojega sina. Zatorej ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca, iz vse svoje duše in iz vseh svojih močij! Ako poslušaš glas Gospoda, svojega Boga, bodeš blagoslovljen; prokletstvo pa te zadene, če ne bodeš pokoren. Z ljudstvi dežele, katero posedeš, ne delaj zaveze in ne sklepaj zakonov; molijo namreč krive bogove in slušajo vedeževavce in vražarje. Ti pa si drugače podučen od Gospoda svojega Boga. Proroka izmed tvojega naroda in izmed tvojih bratov, kakor mene, ti obudí Gospod, tvoj Bog; njega poslušaj!»

Te besede Mozesove so šesta obljuba prihodnjega Mesije, in hkrati tudi prorokba, kažoč, da bode Odrešenik prorok in zakonodajavec kakor Mozes.

Mozes postavi na božje povelje Jozveta za svojega naslednika ter mu reče: «Ti popelješ to ljudstvo v deželo, ki jo je gospod s prisego obljubil njih očetom, in jo razdeliš med nje po žrebu.» Tudi zapiše postavo v posebno knjigo ter jo izroči levitom z besedami: «Vzemite to knjigo in položite jo zraven skrinje zaveze! Vsako sedmo leto ob prazniku šotorov pa jo preberite vsemu ljudstvu!»

Zdaj Mozes blagoslovi še vse rodove. Potem gre na povelje božje na goro Nebo, Jerihi nasproti, odkoder se je videlo v obljubljeni deželo. Tu mu reče Bog: «Glej, to je dežela, ki sem jo obljubil vašim očetom. Videl si jo s svojimi očmi, vanjo pa ne pojdeš.»

Nato je umrl Mozes, star 120 let. Gospod ga je pokopal, a noben človek ne vé za njegov grob do današnjega dne. Izraelovi otroci so ga objokovali na Moabskih planjavah trideset dnij.

Življenje Mozesovo nam kaže čudovita pota previdnosti božje, ki doseže svoj namen, dasi jo morda človek skuša ovirati.

V zgodovini božjega razodetja je Mozesu najodličnejše mesto: postavodajnik in sodnik je svojim rojakom, posrednik med Bogom in narodom in največji prorok pred Kristusom. To oznanja sveto pismo z besedami: In ni vstal več prorok v Izraelu kakor Mozes. (V. Moz. 34, 10.) In kako je on ljubil izvoljeno ljudstvo! Raje je trpel ž njim britkosti, kakor da bi je zapustil ali zatajil ter ostal na dvoru faraonskem, kjer so ga čakale časti in prijetno življenje.

Mozes je dvanajsta predpoda Mesijeva:

- a) Ob rojstvu Mozesovem so morili vse novorojene dečke izraelske, — ob rojstvu Kristusovem pa so pomorili otročiče betlehemske, oba pa sta bila čudovito rešena.
- b) Mozes je osvoboditelj in postavodajnik svojega ljudstva, — Kristus rešitelj in zakonodajavec vsega človeštva.
- c) Mozes je peljal Izraelce skozi Rdeče morje iz Egipta — Kristus vodi človeštvo po svetem krstu iz sužnosti greha.
- d) Oba se postita, predno jameta javno delovati, štirideset dnij in nočij.
- e) Mozes napoji svoje ljudstvo z vodo iz skale, — Kristus napaja vse človeštvo z milostjo, katera nam dohaja iz odprte njegove strani vsled smrti na križu.

Mozes je bil tudi od Bogá navdihnjen pisatelj. Spisal je prvih petero knjig svetega pisma. Vsebinsko prve knjige smo obravnavali v §§ 1 — 28. Kar tam pripoveduje, zajemal je iz ustnega izročila, a tudi iz pisanih virov; kar pa pripoveduje v naslednjih štirih knjigah, doživel je do malega vse sam. Te knjige so nam viri zgodovine izraelskega ljudstva do Mozesove smrti. In sicer pripoveduje Mozes v drugi knjigi (Exodus), kako je Bog rešil Izraelce iz egiptovske sužnosti, in kako so potovali do Sinaja. V tretji knjigi (Leviticus) našteva naredbe, katere je

Bog dal glede na vnanjo službo božjo, daritve, duhovnike in levite. V četrti (Numeri) pripoveduje o ljudskem štetju, o potovanju po puščavi Faranski, kako je poslal oglednike, osvojil deželo na levem Jordanovem bregu, in kako je Balaam prorokoval. V peti knjigi (Deuteronomium, *Δευτερονόμιον*, druga postava) so zapisani zadnji najpristržnejši opomini Mozesovi, katere je pred svojo smrtjo pokladal na srce vsemu ljudstvu; ponovil je tako rekoč ob kratkem vso postavo, da je ne bi pozabili, ko pridejo v obljubljeni Kanaansko deželo.

II. Jozve vodi izraelsko ljudstvo (1451—1434 pr. Kr.).

§ 49. Izraelci gredó v obljubljeni deželo.

Po Mozesovi smrti je prevzel Jozve vodstvo ljudstva. Že pod Mozesom se je bil skazal vrednega te časti, zlasti takrat, ko ga je bil poslal z najstarejšimi drugimi ogledovat deželo. — Dvojna težavna naloga je čakala Jozveta: 1.) treba je bilo deželo Kanaansko osvojiti z orožjem, in 2.) osvojeno deželo razdeliti med devetere rodove in pol Manasetovega. Kako je to zvršil z božjo pomočjo, popisal je večinoma sam v knjigi, ki se po njem imenuje: Jozvetova knjiga.

Po Mozesovi smrti je rekel Bog Jozvetu: «Vzdigni se in pojdi preko Jordana ti in vse ljudstvo! Kakor sem bil z Mozesom, tako bom s teboj.»

Jozve zapove ljudstvu, naj se pripravi za prehod. Prej pa pošlje skrivaj dva oglednika v Jeriho. Vzprejela ju je gostoljubno neka žena, Rahaba po imenu. Ko to izve kralj jerihunski, pošlje k Rahabi ter zahteva, da mu izroči oglednika. Ali žena ju skriva na strehi svoje hiše pod lanenimi stebli, dokler se ne odpravijo kraljevi služabniki. Zato pa ji obljubita, da njej in njenim sorodnikom Izraelci, ko si osvojé mesto, ne bodo storili nič žalega. Nato ju Rahaba spusti po vrvi skozi okno svoje hiše, in ker je bila hiša tik mestnega zidú, postavi ju izven ozidja na tla. Oglednika zbežita ter sporočita Jozvetu: «Vso to zemljo je izročil Gospod nam v roke, ker preplašeni so od strahú njeni prebivalci.» Po treh dneh se odpravi Jozve z Izraelci preko Jordana. Duhovniki nosijo pred njimi skrinjo zaveze. Ko stopijo v reko, ustavi se hipoma voda ter vzraste kakor gora visoko; struga se posuši, in Izraelci gredó po suhem na drugo stran. — Slednjič so torej prišli v toli zaželeno Kanaansko deželo. Na desnem bregu Jordanovem se utaboré v Galgali (ne daleč od Jerihe). Tod praznujejo veliko noč. V vedni spomin čudovitega prehoda postavi ondi Jozve na

povelje božje dvanajst kamenov, pobranih iz suhe struge. Odslej ni več padala mana, in Izraelci so se živili z deželnimi pridelki.

Nemudoma se Jozve loti kanaanskih mest. Najprej si hoče osvojiti Jeriho. Ko se bliža Jerihunski planjavi, ugleda moža z golim mečem v roki. Vpraša ga: «Ali si naš, ali naših sovražnikov?» Odgovori mu: «Poglavar sem vojske Gospodove. Glej, dal sem ti Jeriho v roko. Pojdite okrog mesta po jedenkrat na dan celih šest dni. Sedmi dan pa pojdite okrog mesta sedemkrat. Duhovniki naj trobijo s trombami, ljudstvo zaženi velik krik, in ozidje mesta se bo razsulo do dna.» Izraelci to storé. Sedmi dan pred sedmim obhodom pa zapové Jozve: «Vpijte, zakaj Gospod vam je dal mesto v oblast! Vse, kar je v njem, bodi Gospodovo; samo Rahaba naj živi z vsemi, ki so ž njo v hiši!» Zdaj vse ljudstvo zavpije, trombe zabučé, in brž se poderó zidovi, da vzamejo Izraelci mesto brez truda.

Bog je zapovedal Izraelcem, naj popolnoma pokončajo malikovavske Kanaance. Jeza božja jih je udarila, kakor nekda prebivavce sodomske in gomorske, v strašen vzgled, kako Bog sovraži ostudno malikovanje. Oni pa, ki so se prostovoljno podvrgli Izraelcem, rešili so si življenje.

Jericho so dobili Izraelci v last, ker je Bog naredil čudež. Ko so pa hoteli premagati drugo, veliko in obzidano mesto Haj, bili so pobiti. Med njimi je bil namreč jeden, ki je bil prelomil zapoved Gospodovo: Ahan iz rodú Judovega. Prilastil si je nekaj plena. O tem se razsrdi Gospod. Ko pošlje Jozve tri tisoč mož proti Haju, bili so premagani. Nato pravi Gospod Jozvetu: «Izrael ne bo mogel stati pred svojimi sovražniki, marveč bežal bo pred njimi, dokler ne pokončate njega, ki je kriv hudobije.» Tedaj žrebajo, in žreb pokaže Ahana. On prizna svojo pregreho, in ljudstvo ga posuje s kamenjem v dolini Ahorski. Nastopno noč pošlje Jozve 30.000 mož zbrane vojske proti Haju. Ti se postavijo v zasedo za mestom, dočim se Jozve z vsem ljudstvom bliža od nasprotne strani. Prebivavci mesta Haja planejo na Jozveta; tačas pa se vzdignejo izraelski vojaki iz zasede ter se zlahka polasté zapuščenega mesta.

Da bi ljudstvo utrdil v pokorščini do zapovedij božjih, zapiše Jozve na kamene postavo Mozesovo. Duhovniki postavijo skrinjo zaveze v dolino Sihemsko; ljudstvo pa in starejšine jih obstopijo od obeh strani: jedna polovica jih stoji na gori Garizimu, druga na gori Hebalu. Duhovniki preberó vse besede blagoslova in prokletstva in vse, kar je bilo pisano v postavi.

§ 50. Izraelci si osvoje vso Kanaansko deželo.

Kralji takraj Jordana, izvedevši o zmagah Jozvetovih, storili so med seboj zavezo, da se hočejo združeno in skupno vojskovati zoper Izraelce. Le prebivavci mesta Gabaona (ne daleč od Jeruzalema) si izmislijo zvijačo. Obujejo stare črevlje, oblečejo ponošeno obleko, za brešno vzamejo seboj trdega, v kosce razdrobljenega kruha, svojim oslom pa naložé raztrganih vreč in zašitih vinskih mehov. Taki dospejo k Jozvetu v Galgalo in mu pravijo: «Iz daljnje dežele prihajamo ter želimo z vami skleniti mir.» Jozve verjame njih besedam in sklene ž njimi zavezo miru. Po treh dneh pa izvedó Izraelci, da prebivajo Gabaonci v obližju; vendar jih ne pomoré, ker so jim bili dali prisego mirú.

Ko izvé Adonizedek, kralj jeruzalemski, kaj so storili Gabaonci, naredi zavezo s štirimi kralji amorejskimi ter obleže mesto Gabaon. Prebivavci prosijo Izraelce pomoči. Jozve hiti mestu na pomoč in pobije sovražno vojsko. Pa tudi Bog sam mu čudovito pomaga. Toča se usuje nad ubežne sovražnike ter jih mnogo pobije. Jozve podi sovražne čete dalje. Ker pa se je solnce nagibalo na zahod, moli Jozve tako-le: «Solnce, ne suči se od Gabaona in luna ne od doline Ajalonske!» In solnce in luna sta obstala, dokler ni ljudstvo premagalo sovražnikov.

Jozve je prosil Boga svetlobe za toliko časa, da pobije sovražnike. Bog mu je čudežno uslišal prošnjo. Ako pa sveto pismo pripoveduje, da sta «obstala solnce in luna», s tem ni rečeno, da se solnce suče in zemlja mirno stoji. Jozve govori tako, kakor se je mislilo o njegovem času. In tako se je mislilo do 17. stoletja po Kristusu. Sveto pismo uči, kako se v nebesa pride, ne pa kako se svetovi sučejo. Prav tako tudi sveta Cerkev ni imela nikdar namena učiti zakonov, po katerih se premikajo nebesna telesa; marveč je vselej prepuščala vednostna vprašanja vedi.

Po sedemletnem boju so si Izraelci priborili vso Kanaansko deželo.

§ 51. Razdelitev dežele. Jozvetova smrt.

Že Mozesu je naročil Gospod, kako naj se razdeli obljubljena dežela mej posamne rodove. Jozve torej izvrši to povelje božje brž, ko je premagal sovražnike. Rodovi Ruben, Gad in polovica Manasetovega rodú so se naselili onostran Jordana (prim.

§ 47.). Vsi drugi rodovi razun Levijevega so dobili po žrebu svoje deleže na desnem Jordanovem bregu. Levijev rod ni dobil skupnega ozemlja. Pač pa so vsi drugi rodovi odstopili levitom 35, duhovnikom pa 13 mest. Duhovniki in leviti naj bi živeli pomešani mej druge rodove, da bi tem lažje učili povsod razodetje božje in čuli nad izpolnjevanjem Mozesove postave. Za plačilo svojega službovanja so dobivali leviti prvino in desetino vseh pridelkov; deseti del desetine pa so morali oddajati duhovnikom.

Jozve je vzprejel za-se majhno posestvo na Efrajimskem pogorju. Sveti šotor so postavili v Silo.

Tri duhovska mesta na desnem in tri na levem bregu Jordanovem so bila odločena za pribežališča. Tje so smeli pribežati oni, ki so koga po nesreči ubili, in so jih vsled tega preganjali sorodniki ubitih (krvna osveta).

Zapoved gledé na pribežališča je bil dal že Mozes malo pred smrtjo. Videl je, kako je krvno maščevanje pri vseh sosednih narodih razširjeno. Tudi pri Izraelcih se ni dala ta grozna šega na enkrat iztrebiti. Ublažil jo je torej s pribežališči, ki so nesrečneže branila pred sovražniki. Neprostopljivi morivec je ostal v pribežališču do smrti tedaj službujočega velikega duhovnika. Smrt velikega duhovnika je oprostila vse pribežnike. Ta naprava predpodablja pravega velikega duhovnika — Kristusa, ki je s svojo smrtjo rešil vse ljudi, živeče v prognanstvu greha.

Ko se je Jozve postaral, zbere vse rodove Izraelove v Sihemu in pravi: «Gospod vam je dal deželo, do katere niste imeli pravice. Bojte se torej Gospoda in služite mu s popolnim in resničnim srcem! Vendar vam je dano na izbiro: izvolite si danes, kar vam ugaja. Jaz pa in moja hiša bomo služili Gospodu.» Ljudstvo odgovori jednoglasno: «Tega ne, da bi zapustili Gospoda in služili ptujim bogovom.» Te besede zapiše Jozve v knjigo Gospodove postave. In vzame velik kamen in ga postavi pod hrast, ki je stal v svetišču Gospodovem, rekóč: «Ta kamen vam bodi v pričevanje, da ne odpadete morda kasneje od Gospoda.»

Kmalu potem je umrl Jozve, star 110 let. ✱

Jozve je trinajsta predpoda Mesijeva:

- a) po imenu; Jozve in Jezus pomenja po naše rešitelj.
- b) Jozve je premagal izraelske sovražnike in je privedel ljudstvo v obljubljeno deželo; Kristus pa je premagal sovražnike našega izveličanja in vodi one, ki ga sledé, v nebeško domovino.

III. Sodniki vodijo izraelsko ljudstvo (1434—1095 pr. Kr.).

§ 52. Pomen sodnikov za izraelsko ljudstvo.

Zgodovino te dôbe nam podaje knjiga Sodnikov, ki obsega dogodke izraelskega ljudstva od Jozvetove smrti do velikega duhovnika in sodnika Helija. Po starem izročilu je spisal to knjigo prorok Samuel.

Dokler je živel rod, ki je bil vzrastel v puščavi in je videl čudeže, katere je Bog delal po Mozesu in Jozvetu, služili so Izraelci zvesto Gospodu. Po smrti Jozvetovi pa niso imeli stalnega in jednojnega vodstva. Judov rod, kateremu je sedaj Bog izročil vrhovno poveljstvo v vojni, bojeval se je v družbi rodú Simeonovega sicer vstrajno zoper sovražne Kanaance ter jih skušal popolnoma zatreti. Drugi rodovi pa so pozabili božjega povelja ter so se celo družili s Kanaanci. Poglavitna malika Kanaancev sta bila Bal (Moloh) in Astarta. Častili so ju z lažjo, nečistostjo in s človeškimi žrtvami. Druženje s Kanaanci je zapeljalo Izraelce v malikovanje. Še več stoletij pozneje je ostudno češčenje kanaanskega malika Moloha tako vplivalo na Izraelce, da so mu darovali rodne otroke. Bog jim po angelu očita to hudobno početje. Izraelci sicer obžalujejo svoje grehe in darujejo Gospodu, ali kmalu zaidejo docela v malikovanje. Zato jih dá Bog v roke sovražnikom, ki so jih hudo stiskali. Kedar pa se po dolgem hlapčevanju poboljšajo in se vrnejo spokorno zopet k Bogu, pošilja jim od časa do časa pogumnih mož, ki jih rešujejo iz rok sovražnikov. Te može imenujemo sodnike. Prevzemali so poveljništvo v vojni zoper sosedne poganke narode. Po srečno dokončani vojni pa so vladali ljudstvo. Vendar pa se je njih vladarstvo razlikovalo v mnogih rečeh od poznejšega vladarstva kraljev. Sodniki so bili izredni poslanci božji; njih oblast se ni podedovala, tudi ni obsegala vselej vseh rodov izraelskih. Zunanjega kraljevega blišča niso kazali, davkov in vojakov niso pobirali. Razsojevali so pravne zadeve, osobito pa so si prizadevali, da bi izpolnjevalo ljudstvo postavo božjo, častilo pravega Boga in se varovalo malikovanja. Poganke sosede so uničevali na povelje božje. Navadno je Bog obudil sodnika onemu rodu, ki je bil najbolj zatiran, da je okrog sebe zbral druge rodove in udaril na sovražnike. Časi je živelo tudi več sodnikov ob enem, jeden pri tem, drugi pri drugem rodu. Nekateri izmed njih so se odlikovali s posebno modrostjo in proroškim duhom.

Dôba sodnikov je trajala okrog štiristo let. Sveto pismo nam našteva posamne sodnike v tej-le vrsti: Otonijel, Aod, Samgar, Debora (njen vojskovodja je bil Barak), Gedeon, Tola, Jair, Jefte, Abesan, Ahijalon, Abdon, Samson, Heli in Samuel.

§ 53. Gedeon.

Gedeon je bil sin preprostega Izraelca in je živel ob času, ko je bil Bog dal Izraelce zaradi malikovanja Madijancem v roke. Vsako leto ob žetvi so prihajali in jim pokončevali vse, kar je bilo zelenega. Ko se nekoč zopet bliža žetev, obrnejo se Izraelci do Gospoda ter ga prosijo pomoči. Gospod pošlje angela h Gedeonu, ko je v tlačivnici otepal in čistil žito, da bi je skril pred Madijanci. Angel mu reče: «Gospod bodi s teboj, ti najmočnejši izmed mož! Pojdi in reši Izraela iz roke Madijancev!» Gedeon odgovori: «Moja rodovina je poslednja v Manasetu, in jaz sem najmanjši v hiši svojega očeta; če pa sem našel milost pred teboj, daj mi znamenje!» In Gedeon prinese mesa in opresnikov za daritev ter je postavi na skalo. Angel se dotakne skale s koncem palice, in ogenj šine iz skale ter požre meso in opresnike. Nato angel izgine. Gedeon pa spozna, da je Gospod ž njim.

Kmalu potem udarijo Madijanci z veliko vojsko preko Jordana in se ušotoré v Jezrahelski dolini. Kar navda duh Gospodov Gedeona: Izraelce skliče, in 32.000 mož se zbere okrog njega. Toda Gospod reče Gedeonu: «Preveč ljudstva je s teboj, in Madijanci mu ne bodo dani v roke, da se Izraelci zoper mene ne hvalijo, rekoč: Po svoji moči smo rešeni. Oznani ljudstvu: Kdor je bojazljiv in plašljiv, vrni se!» Vrne se 22.000 mož, in le 10.000 jih ostane. A zopet pravi Gospod Gedeonu: «Še je preveč ljudstva; pelji jih k vodi! Kateri bodo pili iz perišča, odloči jih posebej; prav tako te, ki bodo pili na pripognjenih kolenih.» In bilo je le 300 mož, ki niso pokleknili na tla, marveč so pili naglo iz perišča. Gospod pravi Gedeonu: «S temi 300 možmi vas bom rešil; vsi drugi naj se vrnejo domov!»

Gedeon razdeli svojih 300 mož v tri čete. Vsakemu dá v roke trombo in prazen vrč in gorečo plamenico sredi vrča. Ko se je začela polnočna straža, t. j. mej deseto in jednajsto uro po noči, dá Gedeon znamenje: razbije namreč vrč, zasučé gorečo plamenico, zatrobi in zavpije: «Meč Gospodov in Gedeonov!»

Takisto store njegovi spremljevalci. Zdajci izpreleti strah in groza sovražnike: vpijejo, tulijo in beže ter se moré mej seboj. — Po tej slavni zmagi rekó Izraelci Gedeonu: »Gospoduj nam!« Gedeon odgovori: »Ne bom vam gospodoval, marveč Gospod vam gospoduj« (t. j. oblast hočem izvrševati le v imenu božjem, kot namestnik Njega, ki me je poklical). In Izraelci so imeli mir štirideset let, dokler je vladal Gedeon.

Gedeon je štirinajsta predpodoba Mesijeve: skrito in tiho živi v mladosti; nato ga obda nebroj sovražnikov, katere sijajno premaga z majhnim številom zaveznikov, ki nimajo niti pravega orožja. Kako se to ujema z Mesijo?

§ 54. Jefte.

Ko so Amoniti hudo stiskali izraelsko ljudstvo, vstal je mej svojimi rojaki sodnik Jefte. Predno pa kot vojvoda udari na sovražnike, stori Bogu obljubo, rekoč: »Ako mi daš v roko Amonove sinove, daroval Ti bom v žgalni dar onega, ki prvi pride skozi vrata moje hiše in me sreča, ko se srečno vrnem iz vojne.« Bog mu zares podeli zmago. Ko se vrača, pride mu naproti jedina hči, da bi ga pozdravila. Jefte se spomni obljube in od žalosti raztrga svoja oblačila. Hči pa pravi očetu: »Karkoli si obljubil Gospodu, izvrši! Samo to mi pusti, da hodim dva meseca okrog po gorah in žalujem s tovarišicami!« In ko sta bila minula dva meseca, zvrši Jefte zares svojo obljubo. Odtod se je začela šega, da so se Izraelove hčere vsako leto sešle objokovat hčer Jeftejevo štiri dni.

Jeftejeva obljuba je bila nepremišljena in neveljavna. Obljuba nas veže le tedaj, kedar je tisto, kar obetamo, dobro in dovoljeno. Ljudi moriti in darovati pa nam strogo prepoveduje božja postava. Jefte bi torej ne bil smel zvršiti svoje obljube. Vsekako pa moramo občudovati njegovo požrtvovalnost, ker je bil pripravljen darovati najdražje v zahvalo za dobljeno zmago.

Najznamenitejši razlagovalci svetega pisma dokazujejo, da Jefte ni daroval v žgalni dar svoje hčere, dobro vedoč, kako Bog studi človeške žrtve; pač pa jo je daroval Bogu s tem, da je ostala devica vse življenje in služila Bogu v samoti pri svetem šotoru.

Ob Jeftejevem času se je nekoč uprl Efrajimov rod. Vendar so upor zadušili Jeftejevi pristaši. Uporniki bi bili radi pobegnili preko Jordana, ali vsi prehodi so bili zastavljeni. Kedar je dospel kak ubežnik do Jordana, zahtevali so od njega, naj izgovori besedo »šibólet« (klas). Ker je pa Efrajimov rod izgovarjal črko »š« kot »s«, spoznali so po izgovoru Efrajimljane ter jih pomorili.

§ 55. Samson.

Zopet so se Izraelci odvrnili od Boga. Zato jih dá v roke Filistejcem.

Tedaj je živel v Izraelu mož iz rodu Danovega, Samson po imenu. Stariši so ga že pred rojstvom darovali Gospodu; bil je nazi-rejec. Gospod ga je blagoslovil, in duh božji je bil ž njim. Tako je bil močan, da je raztrgal nekoč leva, ki mu je prišel grozeč in rujoveč naproti, tako na drobne kosce, kakor razsekajo na kosce kozliča.

Da bi škodil Filistejcem, ujame tristo lisic, zveže jih po dve in dve in v sredo priveže gorečo plamenico ter lisice zapodi na filistejsko polje; zgorelo je vse žito po njivah. Filistejci prideró na Judovo, da bi Samsona vjeli. Samson je takrat bival v votlini Etamski pri Betlehemu. Ko ugleda Filistejce, vzame oslovsko čeljust ter ž njo pobije tisoč mož.

Nato gre Samson v mesto Gazo. Filistejci postavijo čuvajev k mestnim vratom, da bi ga zjutraj ubili, ko pojde ven. Samson pa vstane o polnoči, zagradi obe durnici z njiju podboji in zapahom, zadene ji na svoje rame in ji nese na vrh bližnje goré.

Slednjič se Filistejci dogovoré s Samsonovo hudobno ženo Dalilo in ji obljubijo veliko vsoto denarja, ako jim pové, v čem da je Samsonova izredna moč. On sicer nekaj časa Dalili prikriva skrivnost, naposled pa jej vendar zaupa resnico: «Nikoli ni prišla britev čez mojo glavo, ker sem nazirejec; ako bi bila obrita moja glava, šla bi moja moč od mene, in onemogel bi in bil bi kakor drugi ljudje.» Kmalu potem pokliče Dalila brivca, ki spečemu Samsonu ostriže lase, in zdajci ga zapusti moč. Filistejci ga za-grabijo, iztaknejo mu oči in ga v verige uklenjenega odvedejo v Gazo v ječo. Ondi je moral mleti z ročnim mlinom.

Sedaj je Samson pač spoznal svojo pregrešno nespamet ter jo bridko obžaloval. A Bog ga ni zapustil. Lasje so mu jeli znova rasti, in ž njimi se je vračala prejšnja telesna moč.

Filistejci so praznovali velik praznik na čast svojemu maliku Dagonu v zahvalo, da so dobili Samsona v roke. Veselo so rajali in se gostili; nazadnje ukažejo tudi Samsona poklicati, da bi pred njimi pel in plesal. Okrog 3000 Filistejcev, med njimi vsi knezi, se zbere na ravni strehi templja, ki je bil oprt na dva stebra. Samson pa zdajci prosi Boga pomoči, rekoč: «Gospod Bog, spomni se me in daj mi zdaj poprejšnjo moč, da se osvetim nad svojimi

sovražniki in prejmem za izgubo dveh oces jedno maščevanje.» Zdaj zagradi oba stebra ter ju močno strese. In hiša pade na vse kneze in na množico, ki je tam bila. Tudi Samson umrje pod razvalinami.

Usoda Samsonova bodi nam v svarilo in opomin, kako občevanje s hudobneži in grešniki pokvari in pogubi dobrega človeka.

Čudovita moč, s katero je Bog odlikoval Samsona, naj bi poučila Izraelce, da se odvrnejo od malikovanja in v Samsonu spoštujejo poslanca božjega, ki jih bo rešil iz rok sovražnikov.

Čprav niso vsa dejanja Samsonova vzgledna, vendar je po svojih dobrih delih predpoda (in sicer petnajsta) Mesijeva:

- a) Samson je osvobodil svoj narod sovražnikov, Kristus pa človeštvo jarma hudičevega.
- b) Samson je umirajoč porušil poganski tempelj, Kristus pa je premagal s svojo smrtjo delo satanovo.

§ 56. Heli in Samuel.

Ob času, ko je bil sodnik véliki duhovnik Heli, živel je na Efrajimskem pogorju mož, z imenom Elkana. Njegovi ženi pa je bilo ime Ana. Bila sta brez otrok. Večkrat sta šla k svetemu šotoru v Silo molit in darovat. Ana pa je ondi storila obljubo, rekoč: «Gospod vojnih čet, ako se me spomniš in mi daš sinú, podarim ga tvoji službi, in britev ne pridi na njegovo glavo!»

Bog ji je uslišal molitev. Dobila je sinú, ki ga je imenovala Samuel, t. j. od Boga izprošeni. Ko je bil star tri leta, nese ga k Heliju, da bi Gospodu služil v šotoru.

Heli je imel dva sinova; reklo se jima je Ofni in Finees. Bila sta zelo hudobna in sta še celo ljudi odvracala od daritev. Če je kdo prišel v Silo in prinesel Gospodu dar, sta med tem, ko se je kuhalo meso, dregala v lonec s triroglatimi vilicami in meso jemala za-se. Še celo po sili sta jemala ljudem surovo meso, predno je bila mast zažgana. Heli je sicer to vedel, vendar ju je svaril le z rahlimi besedami. Zato mu je Bog oznanil po pre-roku, da mu umreta oba sinova istega dné.

Ko Samuel nekoč spi na dvoru svetega šotoru, pokliče ga Gospod. Meneč, da ga kliče Heli, teče hitro k njemu. Heli odgovori: «Nisem te klical.» To se je zgodilo trikrat. Tedaj Heli spozna, da Gospod kliče mladeniča in deje Samuelu: «Pojdi in spi, in če te zopet pokliče, reci: Govori, Gospod, tvoj hlapec poslušá!» Samuel stori, kakor mu je naročil Heli, in Gospod mu razodene, da bode kaznoval Helija, ker ni strahoval svojih sinov.

Ko izvé drugi dan Heli Gospodovo besedo, pravi v vsej ponižnosti: «Gospod stori, kar je dobro v njegovih očeh!»

Kmalu potem je nastala vojna mej Filistejci in Izraelci. Izraelci so bili premagani. Zato sklenejo starejšine, da se prenese iz Sila skrinja zaveze, češ, to jih bode rešilo iz rok sovražnikov. Toda Izraelci so bili še hujše tepeni; padlo je 30.000 mož, med njimi tudi Helijeva sinova. Celó skrinja zaveze je bila zajeta. Ko sliši Heli žalostno vest, pade vznak s stola, zlomi si zatilnik in umrje.

Filistejci nesó skrinjo zaveze v Azot ter jo postavijo v tempelj svojega malika Dagona. Toda glej! drugo jutro najdejo malika na tleh ležečega pred skrinjo zaveze. Postavijo ga nazaj. Naslednje jutro pa najdejo zopet Dagona na tleh pred skrinjo, glava pa in obe pesti njegovih rok sta odsekani ležali na pragu. Vrh tega obišče Bog Filistejce še z mnogimi drugimi nadlogami; po mestih in selih jim umrje mnogo ljudij. Zato sklenejo poslati skrinjo zaveze Izraelcem, češ «da nas ne pomori z našim ljudstvom vred». Naložé torej skrinjo božjo na voz, v kateri vprežejo dve kravi. Kravi gresta naravnost po poti, ki vodi v Bedzames, in se ustavita na polju. Levitje pa pridejo, razsekajo voz, zložé grmado in nanjo položé kravi Gospodu v žgalno daritev. Potem prenesó skrinjo zaveze v Karijatjárim.

V tem času je postal mesto Helija Samuel sodnik. On skliče Izraelce v Masfo, očita jim njih pregrehe in pravi: «Ako se iz vsega svojega srca vrnete h Gospodu, otme vas iz filistejskih rok.» Izraelci se skesano postijo tisti dan in kličejo: «Grešili smo zoper Gospoda.» Ko Filistejci nato napadejo Izraelce, ustraši jih Gospod z gromom in nevihto, da plaho pobegnejo.

Samuel pa vzame kamen in ga postavi na tistem kraju ter ga imenuje «kamén pomoči».

Helijeva hudobna sinova, ne da bi bila kot sinova vélikega duhovnika pospeševala natančno in resnobno izvrševanje službe božje, še celo ovirala sta je s svojim pohujšljivim vedenjem. Zato ju je Bog kaznoval. To bodi nam v pouk in svarilo, da kazni ne uide, kdor zaničuje in onečaščuje svete reči in osebe. «Bog se ne dá zasmehovati.» (Gal, 6, 7.)

§ 57. Ruta.

V dobo sodnikov spada tudi zgodba Rutina. Ob času lakote — morda takrat, ko so Madijanci hudo stiskali Izraelce vsako leto, — preselil se je mož, z imenom Elimelek iz Betlehema

v Moabsko deželo. Ž njim je šla žena, kateri je bilo ime Noemi, in pa dva sinova. Ta dva pa vzameta za ženi Moabljanki Orfo in Ruto. Po smrti Elimelekovi in njegovih sinov se vrne Noemi v svojo domovino, sinahi pa jo spremljata. Noemi jima prigovarja, naj se vendar vrneti mej svoje rojakinje. Orfa se res dá pregovoriti. Ruta pa je ostala pri svoji tašči, rekoč: «Tvoje ljudstvo je moje ljudstvo, tvoj Bog je moj Bog.» Tašča in sinaha gresta torej v Judovo deželo in se naselita v Betlehemu. Ker sta bili revni, hodila je Ruta ob žetvi pobirat klasje po njivi Bocovi. To je bilo namreč revežem dovoljeno po Mozesovi postavi. Boc je bil Elimelekove rodovine. Po izraelski postavi se je moral sorodnik umršega moža oženiti z vdovo, ki je bila brez otrok. In tako je Boc vzel Ruto za ženo. Bog je blagoslovil njijin zakon ter jima dal sina Obeda. Obed pa je imel sina Isaja, očeta Davidovega, iz čegar rodú je bil rojen Odrešenik sveta. ✕

To prelepo zgodbo, v kateri nahajamo prav vzpodbudnih in ginljivih vzgledov tihega, pobožnega življenja, pripoveduje nam knjiga Rutina. Znamenita je ta knjiga zato, ker nam kaže rodovnik hiše Davidove. Učimo se iz nje, da hoče Kristus poklicati tudi pogane v svoje kraljestvo, ker se ni sramoval, vzprejeti nekdanjo pogansko deklico v rodbinsko deblo svojih dedov.

IV. Izraelsko ljudstvo vladajo prvi trije kralji (1095 — 975 pr. Kr.).

§ 58. V Izraelu se ustanovi kraljestvo.

Žalostne so bile verske in državne razmere ob koncu dobe sodnikov. Ljudstva ni bilo več skrb daritev, besede božje niso marali poslušati, proroških opominov skoro ni bilo slišati — verska vnemarnost je zavladala povsod. V državnem oziru pa je ljudstvo izgubilo narodno zavednost, zavest celokupnosti in jedinstvi, s katero so si poprej priborili toliko sijajnih zmag. Da jim Bog ni poslal posebnega moža ob najhujši sili, bili bi se Izraelci pogubili versko in državno. Ali prišel je Samuel. Kot poslanec božji se je trudil dvajset let neprenehoma mej svojimi rojaki: od kraja do kraja hodeč je oživiljal mej njimi versko in narodno zavest; slednjič pa jim postavi in posveti še kralja.

To pa se je zgodilo tako.

Ko se je bil Samuel postaral, privzel si je svoja sinova Joela in Abijo kot pomočnika pri sodništvu. Ali ta dva sta

bila podkupljiva. Zato se zberó izraelski starejšine pri Samuelu ter zahtevajo, naj jim postavi kralja. Ustanovitev kraljestva ni nasprotovala namenom božjim gledé na izraelsko ljudstvo, kajti Bog sam jim je bil namenil dati kralja. To obljubo je bil dal že Abrahamu, pozneje jo je obnovil po Jakopu, in Mozes je v svoji peti knjigi natanko popisal, kakšne dolžnosti bo imel bodoči kralj. Kralja, kakor ga je Bog namenil, čakala je dvojna naloga: 1.) v časnem oziru je moral skrbeti za pravičnost postav, za občno blaginjo in za dobro urejeno vojstvo; 2.) v verskem oziru pa naj bi bil: a) vidni namestnik nevidnega kralja, Boga; zato ga je On izvolil, ne pa ljudstvo. Tudi je bil maziljen po svetem obredu, v znamenje, da ga je Bog postavil, in zato se je imenoval kralj «maziljenec Gospodov» (Christus Domini). b) Bil bi naj predpoda prihodnjega Mesije, ki bode v svoji osebi združeval mimo duhovske in proroške tudi kraljevo čast. Izraelsko kraljestvo naj bi bilo predpoda mesijanskega kraljestva (regnum caelorum), čegar kralj je Jezus Kristus. Kraljestvo je bilo torej Izraelcem namenjeno, in da so udani v božjo voljo čakali, dal bi jim bil Bog gotovo najboljšega kralja. A ker so ga sami zahtevali in ker so hoteli takega, kakršnega so videli pri sosednih narodih, zato so se pregrešili, in zato jim Bog prvega kralja ni dal po svojem srcu, ampak po njihovem.

Samuel se brani ljudstvu privoliti v to željo. Bog pa mu zapové, naj poduči ljudstvo, kako predrzna je ta zahteva, ker žali Boga, ki je sam kralj izraelski; sicer pa naj ne bode nasproten zahtevi ljudstva. Zatorej razklada Samuel z vso zgovornostjo ljudstvu pravice, katere bo imel kralj do njih, kakor tudi njih dolžnosti do kralja. Omenja jim, da bode kralj nakladal ljudstvu novih davkov, da mu bodo morali služiti njih sinovi in hčere in živali, da si bode izbiral vojake izmed njihovih sinov, da si bode prisvajal desetino od njih čred, vinogradov, oljnikov in njiv. Toda ljudstvo se ne da pregovoriti, hoče si kralja, kakor ga imajo drugi narodi. Bog torej reče Samuelu: «Poslušaj njih glas in postavi jim kralja!»

§ 59. Savel, prvi kralj izraelski. (1095—1055.)

Tisti čas je živel v Izraelu mož iz rodú Benjaminovega, kateremu je bilo ime Kis. Imel je sina z imenom Savel; ni ga bilo večjega in lepšega med Izraelovimi otroki. Izgubile pa so se nekega dne oslice Kisove. Oče pošlje Savla s hlapcem, da bi jih poiskala. Ker

pa jih ne najdeta, skleneta vprašati za svet Samuela, moža božjega. Samuelu pa je Bog rekel dan poprej: «Jutri pošljem moža iz Benjaminove dežele; njega mazili v kneza mojemu ljudstvu Izraelu.» Ko torej pride drugi dan Savel, pravi Gospod Samuelu: «Glej moža, o katerem sem ti pravil; on gospoduj mojemu ljudstvu!»

In Samuel vzame posodico z oljem, izlije je na njegovo glavo in ga poljubi, rekoč: «Glej, Gospod te je mazilil v kneza svojemu ljudstvu!» — Tedaj je Bog Savla navdal s svojim duhom.

Kmalu potem zbere Samuel ljudstvo v Masfo, da bi žreb odločil, kdo bode kralj v Izraelu. Po naredbi božji določi žreb Savla, in vse ljudstvo zavpije: «Živel kralj!»

Savel kmalu pokaže svojo srčnost in neustrašenost. Amonit Naas je hudo stiskal prebivavce mesta Jabesa v Galaadu. Ti se obrnejo za pomoč do Savla. Ravno se vrne s polja s svojima voloma, ko poročniki živo opisujejo hudo stisko prebivavcev v Jabesu, ljudstvo pa jih jokaje posluša. Tedaj prešine Savla duh božji. Vola razseka na kosce, katere pošlje k vsem izraelskim rodovom s poveljem: «Kdor ni s Savlom in Samuelom, njega volom se zgodi takisto.» In zberó se kot jeden mož okrog Savla in pobijejo Amonite do zadnjega moža.

Izraelci so verno šli v boj za svojim kraljem, da otmó rojake preteče nevarnosti. S tem so pokazali pravo ljubezen do domovine.

§ 60. Savel zavržen.

Savel je kmalu pozabil svojih dolžnostij, in si je prisvajal celo duhovsko oblast. Zato ga je Gospod zavrzel.

Drugo leto Savlovega vladanja so namreč Filistejci iznova napadli Izraelce. Te prevzame strah in mnogo jih zbeži. Savel gre s stanovitnimi junaki v Galgalo in ondi pričakuje Samuela. Ker pa Samuel dolgo odlaša, daruje Savel sam žgalnih darov. Še tisti dan pa je dospel Samuel v Galgalo. Izvedevši, kaj je bil Savel storil, reče mu: «Ker si to storil, tvoje kraljestvo ne ostane.» Savel na to prešteje može, ki so se bili sešli pri njem, in bilo jih je okrog šeststo.

Dasi pa je bila moč Izraelcev pičla, rešil je vendar Gospod deželo iz rok Filistejcev. Savlov sin Jonatan se približa s svojim oprodo skrivaj Filistejcem, napade njih prve straže ter jim pomori dvajset mož. To pa Filistejce tako omoti, da vsi prestrašeni pobegnejo in drug drugega napadajo z mečem. V silnem klanju jih je premnogo poginilo.

Da Savel ni bil iz rodu Judovega, ne nasprotuje Jakopovemu prorokovanju, ker je tudi mej tem časom bil Judov rod najmogočnejši v Izraelu.

Najmlajšega sina Isajevega, Davida, si izvoli Bog za kralja; Bog namreč ne gleda na postavo niti na lepoto, marveč na srce.

§ 62. David se bojuje z Golijatom.

Da je Gospod z Davidom, pokazalo se je kmalu v vojni Filistejcev zoper Izraelce.

Filistejci so stali na gori od te strani, Izraelci pa na drugi gori njim nasproti, tako da je bila dolina med njimi. Kar stopi iz filistejskega šotorišča velikan, Golijat po imenu. Visok je šest komolcev in jedno dlan. Na glavi ima bronasto čelado, oblečen pa je v luskinast oklep; na nogah ima bronaste škornje, bronast škit mu pokriva rame, in drog njegove sulice je liki tkavsko vrátilo. Ta velikan torej stopi pred izraelske vrste in kliče: «Izvolite izmej sebe moža, in ta pridi doli, da se sama udariva! Ako on pobije mene, bomo mi vam robovali; če pa jaz premagam njega in ga ubijem, bodete vi služili nam.» Ker se pa nihče izmed Izraelcev noče ž njim vojskovati, zasmehuje velikan njih čete zjutraj in zvečer celih štirideset dnij.

Ob začetku te vojne se je bil povrnil David v Betlehem, da bi pasel črede svojega očeta; njegovi trije starejši bratje so namreč šli s Savlom v vojno. Ko torej David, poslan od očeta v šotorišče k bratom, čuje neki dan zasmehovanje Golijatovo, razsrdi se ter reče Savlu, da se hoče bojevati s Filistejcem. Savel pa mu odvrne: «Ti se ne moreš bojevati s tem Filistejcem, zakaj mladenič si še, ta pa je vojščak že iz mladega.» David odgovori: «Pasel sem čredo svojega očeta. Ako je prišel lev ali medved in je vzel ovna izmej črede, tedaj sem tekel za njima ter sem ga jima iztrgal iz žrela, in ako sta se vzdignila zoper mene, zagrabil sem ju za brado, ju davil in ubil. Prav tako pojdem zdaj in rešim ljudstvo osramočenja. Gospod, ki me je otel iz levovega in medvedovega žrela, reši me tudi iz roke tega Filistejca.» Savel pristavi: «Pojdi, in Gospod bodi s teboj!»

Savel je oblekel Davidu svojo bojno opravo. Ali David ne more hoditi v orožju, ker tega ni vajen. Sleče se torej, vzame svojo palico ter si izbere pet gladkih kamenov iz potoka, dene jih v pastirsko torbico, vzame pračo v roke in gre na Filistejca.

Golijat pa zasmehuje Davida zaradi njegove preproste oprave. A David mu odvrne: «Ti greš nad-me z mečem in sulico in škitom: jaz pa grem nad-te v imenu Gospoda vojnih čet. Ž njegovo pomočjo te pokončam, da izve ves svet, da je Bog z Izraelom.» Golijat se vzdigne in se bliža Davidu. David seže v torbico, vzame kamen, dene ga v pračo, pračo zasuje, zažene kamen ter zadene Filistejca tako močno v čelo, da pade na svoj obraz na zemljo. In David stopi k njemu, vzame mu meč ter mu odseka glavo. Filistejci uvidevši, da je mrtev najmočnejši izmed njih, pobegnejo. Izraelci pa jo udero za njimi, mnogo jih pobijejo in opleniijo šotorišče.

§ 63. Savel sovraži in preganja Davida.

Ko se je Savel z Davidom vračal z boja, prišle so jima naproti žene iz vseh mest izraelskih, kličeč: «Savel jih je pobil tisoč, David pa deset tisoč.» Savel se zbok tega silno razsrdi in od tistega dne Davida več ne pogleda z lepim očesom. Za mladeniča Davida se je začela tedaj nova doba, doba trpljenja, ki pa je bila zanj šola za poznejšo kraljevo čast. Kogar namreč hoče Bog povišati, tega očiščuje prej v ognju bridkosti. Savel pa je po lastni krivdi padal vedno globlje. Drugi dan po boju ga napade hudi duh. David brenka pred kraljem kakor po navadi. Kar zažene Savel sulico, ki jo je imel v roki, misleč, da pribode ž njo Davida k steni. Toda David se umakne, in sulica se zasadi v steno.

Nekoliko kasneje postavi Savel Davida za vojvodo tisoč možem ter mu obljubi za ženo svojo hčer Miholo, ako pobije sto Filistejcev. Savel je namreč mislil, da pride tako David Filistejcem v roke. Ali David pobije dvesto Filistejcev. Savel mu sicer da svojo hčer, a odslej ga je le še bolj sovražil.

Savlov sin Jonatan je Davida iskreno ljubil ter je sklenil ž njim prijateljsko zavezo. Ko hoče torej nekoč Savel Jonatana pregovoriti, naj s pomočjo služabnikov umori Davida, odgovori Jonatan: «Ne pregrešuj se nad Davidom, saj se on ni pregrešil nad teboj, in njegova dejanja so tebi zelo koristna.» Savel se po teh besedah utolaži.

Pričela pa se je nova vojna s Filistejci. David se vojskuje, premaga sovražnike in jih zapodí v beg. Zdaj pa se hudi duh zopet poloti Savla: iznova zažene sulico v Davida. Ker si pri Savlu več ni bil svest življenja, zbeži še tisto noč in se skrije na polju. Ondi se snideta z Jonatanom, prisežeta si iznova prijateljstvo in drug drugega tolažita.

Odslej je Savel neprenehoma zasledoval in preganjal Davida. Nikjer ni bil varen pred njim. Ločivši se od Jonatana, pride s svojimi spremljevalci v duhovsko mesto Nobe, kjer je bil takrat sveti šotor. Ondi prosi velikega duhovnika Ahimeleka pet kruhov in meča. Ker duhovnik ni imel pri rokah drugega kruha, da mu posvečenega in pa Golijatov meč, katerega so hranili doslej v svetem šotoru. Savel, to izvedevši, zapové pomoriti vse duhovnike onega mesta (bilo jih je 85), njihove žene, otroke in črede. Le Abijatar, sin velikega duhovnika, se reši in pribeži k Davidu.

Med tem je dospel David k filistejskemu kralju Ahisu. Ko ga pa spoznajo kraljevi dvorniki, dela se neumnega; zato ga kralj izpusti, meneč, da mu neumen človek ne more škodovati. David pribeži v votlino Odólam, v pokrajini Judovega rodu. Ondi se mu pridružijo njegovi bratje in drugi tovariši, skupaj štiristo mož, za katerimi jih pride še dvesto. Ko preskrbi očetu in materi varno pribežališče pri moabskem kralju, četuje po puščavi in napada Filistejce, katerim odvzame mesto Kejlo. Tudi ga Jonatan še jedenkrat obišče in osrčuje.

Po mnogih stiskah pride David v puščavo Engaddi (na vzhodu Mrtvega morja). Ko Savel to izvé, vzdigne se s 3000 možmi, da bi poiskal Davida. In prigodilo se je, da je Savel prenočeval v prav tisti votlini, v katere notranjem delu je bil skrit David s svojimi možmi. Ti mu torej rekó: «Glej, to je dan, o katerem ti je Gospod govoril: Jaz ti bom dal tvojega sovražnika, da mu storiš, kakor godí tvojim očem.» David pa ne stori Savlu nič žalega, temveč mu odreže skrivaj le kos plašča. Ko torej Savel zapusti votlino, vzdigne se za njim tudi David in kliče: «Gospod, moj kralj! danes te je dal Gospod meni v roke v votlini: glej in spoznaj kos svojega plašča v moji roki!» Ko Savel to sliši, zakliče ginjen: «Ti si pravičnejši od mene, zakaj ti si meni dobro skazoval, jaz pa sem tebi vračal hudo.» In vrnil se je Savel v svojo hišo, David pa in njegovi možje so šli v varnejše kraje.

Kmalu nato umrje Samuel. Pokopljejo ga v Ramati in ves narod žaluje za njim. Savlu pa se vrne prejšnji srd nad Davidom, in ko izve, da je David v puščavi Zifski (proti jugozapadu od Hebrona), gre mu zopet nasproti s 3000 možmi. Tod mu drugič pokaže David svojo velikodušnost. Po noči pride namreč z Abisajem, svojim tovarišem, natihoma v Savlov šotor ter ga najde spečega. Tudi Abner, Savlov vojvoda, in ljudstvo okoli njega spi. Abisaj

reče Davidu: «Danes ti je dal Gospod tvojega sovražnika v roke; sedaj ga torej pribodem s sulico jedenkrat k zemlji, in drugič ne bo treba.» David mu pravi: «Ne umori ga, zakaj kdo bi stegnil svojo roko na maziljenca Gospodovega in bi bil nedolžen? Vzemí sulico, ki je pri njegovi glavi in kozarec za vodo in daj ju meni in odriniva!» To se zgodi, in nihče ne vidi in ne čuti nič. Ko David vrnivši se pride vrh gore, zavpije proti Abnerju: «Zakaj nisi varoval svojega Gospoda kralja? Poglej, kje je kraljeva palica, kje kozarec za vodo!» Savel se na Davidov glas vzbudi, spozna svojo krivico in pravi: «Grešil sem, vrni se, moj sin David! Nič več ti ne storim kaj žalega! Bodi blagoslovljen, moj sin David!» Potem se v miru ločita. Savel se vrne domov, David pa gre s svojimi 600 spremljevalci v deželo Filistejcev, odkoder cele štiri mesece napada izraelske sovražnike.

David in Jonatan sta prelep vzgled pravega prijateljstva, ki se v nesreči najlepše pokaže in utrdi. Le čiste, plemenite duše se odlikujejo s takim prijateljstvom. — Posnemanja vreden vzgled nam je bil doslej David: zvesto upa v Boga, potrpežljivo prenaša nadloge in bridkosti, velikodušno odpušča svojemu sovražniku.

§ 64. Savlova smrt.

Ne dolgo potem so se začeli Filistejci zopet pripravljati na boj zoper Izraelce. V tej sili vpraša Savel Boga za svet, a ne dobi odgovora. Zato gre k čarodejki v Endor, zahtevajoč od nje, naj mu pokliče Samuela, da on pove, kaj treba storiti. Savel je bil poprej spravil iz dežele vse vražarje in vedeže, zapretivši jim smrtno kazen. Zato noče žena izpolniti Savlu želje, dasi jej je obljubil, da ne bo kaznovana. Na božje pripuščenje pa se res prikaže Samuel ter naznani Savlu, da ga je Bog zapustil, da bode dal njegovo kraljestvo Davidu, da Filistejci premagajo Izraelce, da se polaste njih šotorišča in kralja, Savel pa in njegovi trije sinovi da bodo že prihodnji dan pri njem, t. j. mrtvi. Savel se silno prestraši teh besedij in pade na zemljo. Po mnogih prošnjah ga pregovoré spremljevalci, naj se okrepča z jedjo. Potem gre na boj.

Drugi dan so Filistejci popolnoma premagali Izraelce. Savlovi sinovi, med njimi tudi Jonatan, padejo v boju; Savel sam je močno ranjen. Da ne bi prišel sovražnikom v roke, prosi svojega oprodo, naj ga umori. Ker pa se ta brani, popade Savel meč, nasadi se nanj in umrje. Tudi njegov oproda se umori.

Filistejci, pleneč v boju padle vojake, najdejo tudi truplo Savlovo in njegovih sinov. Odsekajo mu glavo ter jo obesijo v svojem templju; trupla pa obesijo na zid v Betsanu. Po noči pa pridejo možje iz Jabesa, snamejo trupla z zidu, sežgo jih, njih koščice pa pokopljejo v Jabeškem logu. Potem se postijo v znamenje žalosti sedem dnij. Tako je končal Savel, prvi kralj izraelski; kraljeval je štirideset let (od l. 1095—1055 pr. Kr.).

David je bil sedaj rešen svojega največjega sovražnika. Ko mu naznanijo Savlovo smrt, spominja se v svoji blagosrčni ljubezni le njegovih dobrih lastnostij. Žalosti si pretrga oblačila, milo se razjoka ter zloži žalostnico v spomin Savlu in Jonatanu; v tej pesni mej drugim pravi: *Oh Jonatane*

Veličastni, o Izrael, so bili pobiti na tvojih gorah;
 Kako so vendar padli junaki!
 Goré Gelboeske, odslej ne padaj na vas ne rosa ne dež,
 Zakaj tam je bil proč vržen škit junakov,
 Škit Savlov, kakor da ni bil z oljem maziljen?
 Brez krvi pobitih, brez masti junakov
 Vrnila se nikdar ni Jonatanova puščica,
 In meč Savlov se ni nikoli prazen vračal.
 Savel in Jonatan, ljubezniva in lepa v svojem življenju,
 Tudi v smrti nista bila ločena:
 Bila sta hitrejša ko orli, močnejša ko levi.
 Kako so popadali junaki v boju!
 Jonatan je ubit na tvojih višavah.
 Žalujem po tebi, moj brat Jonatan!
 Ti prelepi in ljubeznivi
 Kakor ljubi mati svojega jedinca,
 Tako sem jaz tebe ljubil.
 Kakó so popadali korenjaki,
 In je poginilo bojno orožje! *18. XII. 1911*

§ 65. David, drugi kralj izraelski (1055—1015 pr. Kr.).

Po Savlovi smrti so se zbrali možje Judovega rodú v Hebronu ter si izvolili za kralja tridesetletnega Davida. Dasi je bil David tedaj najslavnejši junak med Izraelci, vendar ga niso pripoznali vsi rodovi takoj za kralja. Na severu stanujoči rodovi hočejo namreč svojega kralja, in sicer Izbozeta, sina Savlovega. Vsled tega se uname domača vojna. Savlov vojskovodja Abner se poteguje za Izbozeta. Ta vlada res sedem let; toda ko vidijo rodovi, da je njih kralj nesposoben za vladanje, jamejo ga zapuščati in pre-

stopati k Davidu. Ko slednjič dva moža iz Benjaminovega rodú zavratno umorita Izbozeta, pripoznajo vsi rodovi Davida za kralja.

Prva skrb Davidova je bila, da si osvoji mesto Jeruzalem. Ondi so se ohranili dotlej Jebusejci, kateri so si bili močno utrdili goro Sijonsko. David jim vzame trdnjavo z naskokom, sezida na gori Sijonski mogočen grad, katerega utrdi od vseh strani ter ga imenuje mesto Davidovo. Hiram, kralj v Tiru, pošlje umetnikov, ki mu sezidajo prekrasno palačo.

Kraj, kjer se je naselil David, imenoval se je prvotno Salem, t. j. mir. Jebusejci so mu rekali Jebus. David pa ga je nazval «Jeruzalem», t. j. mesto mirú. Časih se imenuje tudi «sveto mesto»; Arabci ga še sedaj nazivajo: «el Kuds», t. j. «Sveto». Rimljani, sezidavši ga zopet pod Hadrijanom, so mu nadeli ime: «Aelia Capitolina.»

Jeruzalem je stal na treh gričih: severnemu so rekali Akra, vzhodnemu Mórija in južnemu Sijon. Rimljani so priklopili kasneje mestu še četrti oddelek Bezéta, na griču jednakega imena. Vsi ti griči so odrastki Efrajimskega pogorja. Če izvzamemo severovzhodni del mesta, ki se naslanja tesno na imenovano pogorje, oklepa Jeruzalem na okrog dvoje globokih dolin. Od severa proti vzhodu se razteza dolina Jozafat ali Cedronska dolina, po kateri teče potok Cedron. Na zapadu pa se vije dolina Gehon, ki se proti jugu imenuje Hinom ter se druží s Cedronsko dolino.

Pred vsem si je prizadeval David, da povzdigne versko življenje svojega ljudstva. V ta namen gre s 30.000 možmi v Karijatjárím, odkoder prenesó skrinjo zaveze na goro Sijonsko, kjer je David razpel dragocen šotor. Velikanske so bile slavnosti ob tem dogodku. David sam je rajal in prepeval pred Gospodom. Ko pa se povrne v svojo hišo, zasmehuje ga žena Mihola zaradi te odkritosrčne radosti, češ, «kako častitljiv je bil danes kralj izraelski!» David pa jej odgovori: «Pred Gospodom sem se ponižal in hočem biti še ponižnejši v njegovih očeh.»

Nato je uredil službo božjo pri svetem šotoru. Duhovnike razdeli v 24 vrst, da opravljajo vrstoma duhovska opravila, vrsteč se po žrebu vsako soboto. Prav tako napravi red tudi levitom. Izmej teh si jih izvoli 4000, da oskrbujejo petje in godbo pri službi božji.

David je želel tudi Gospodu sezidati dostojno prebivališče. «Glej,» — govoril je proroku Natanu — «jaz stanujem v hiši iz cedrovine, skrinja božja pa stoji v sredi pod kožami.» Natan mu odvrne: «Stori vse, kar je v tvojem srcu, zakaj Gospod je s teboj!»

A Gospod je ukazal Natanu, naj pové Davidu: «Ti mi ne boš zidal hiše, ker si v tolikih vojnah prelival kri. Obudim pa ti potomca: ta zidaj hišo mojemu imenu, in jaz utrdim sedež njegovega kraljestva vekomaj. Jaz mu bom oče, on pa mi bo sin.»

Ta prorokba se nanaša sicer najprej na Davidovega sina Salomona, ki je res sezidal prekrasen tempelj Gospodu; toda popolno se je izpolnila na Kristusu, kateremu je Bog pravi Oče, in on pravi Sin njegov, in ki je postavil še krasnejši tempelj, namreč sveto katoliško Cerkev, v kateri bo kraljeval vekomaj. — Te besede proroka Natana so šesta obljuba bodočega Mesije ter naznanjajo rodbino (hišo) Davidovo kot ono izvoljeno, iz katere se porodi Mesija.

V vojni zoper zunanje sovražnike pa je bil David srečnejši ko katerikoli izmed kraljev izraelskih: premagal je Filistejce, Sirce, Moabljanec in Edomljane. Od Egipta do Evfrata so bila ljudstva podložna Izraelcem.

Pri vsej svoji moči in pri vsem veličastvu je ostal vendar David hvaležen in zvest svojim prijateljem. Mifibosetu, Jonatanovemu hromemu sinu, je izročil vse njive njegovega deda Savla ter ga hranil pri svoji mizi.

§ 66. Davidova pregreha in kazen.

Ko je umrl Naas, amonitski kralj, pošlje David k njegovemu sinu poročnikov, da bi mu izrazili sočutje. Ta pa, imajoč jih za ogleduhe, najprej zaničljivo ravna ž njimi, a potem jih izpusti domov. Vsled tega užaljen, pošlje David svojega vojvodo Joaba z veliko vojsko nad Amonite. Oblegli so mesto Rabo na vzhodni strani Jordana.

David je ostal v Jeruzalemu. Tu vidi raz streho svoje kraljeve hiše Betzabejo, ženo Urijevo, ki je bil v vojni pred Rabo. David zapové pismeno Joabu, svojemu vojskovodji: «Postavite Urijo v boj, kjer je najhujše vojskovanje, in zapustite ga, da pobit umrje.» Tako se je tudi zgodilo. In ko so minuli dnevi žalovanja, vzame David Betzabejo za ženo.

Ta dvojna pregreha pa je vzbudila srd Gospodov. Zato pošlje proroka Natana k Davidu, da mu pové to-le priliko: «Dva moža sta bila v nekem mestu, jeden bogat, jeden siromašen. Bogatin je imel silno veliko ovac in goved, siromak pa je imel samo jedno ovčico, ki je jedla njegov kruh, pila iz njegove kupe in spala v

njegovem naročju. Ko pa pride neki tujec k bogatinu, ta noče vzeti svojih ovac in goved, da bi ga pogostil, marveč vzame ovco ubogega moža ter jo pripravi v jed svojemu gostu.» Ko je David to čul, vzklikne: «Kakor resnično živi Gospod, mož, ki je to storil, naj umrje!» Natan odgovori: «Ti si tisti mož; Urijevo ženo si vzel, njega pa si umoril z mečem Amonitov. Ti si to storil sicer skrivaj, jaz pa odkrijem pregreho pred očmi vsega Izraela.» Tedaj se David poniža pred Gospodom, obžaluje svoj greh ter kliče: «Usmili se me, Gospod, po svoji veliki milosti in po obilnosti svojega usmiljenja izbriši mojo pregreho!» (Ps. 50, 1.)

Gospod je Davidu greh odpustil. Vendar mu naloži bridko časno kazen: umrje mu sin. Mesto tega mu je kasneje dal drugega sinu; David ga je imenoval Salomona (Miroslava, kneza mirú), kakor mu je bil Gospod sam naznanil: «Sin, ki ti bo rojen, bo prav miren mož, kajti dal mu bom pokoj pri vseh sovražnikih okrog in okrog: in zaradi tega se bo imenoval «Mirni»; in mir in pokoj bom dal Izraelu vse njegove dni.»

David je sicer padel v greh, toda je zopet vstal. Če si ga posnemal v grehu, posnemaj ga tudi v pokori! (Sv. Ambrozij.)

§ 67. Absalomov upor.

Bog je poslal za pokoro Davidu še več bridkostij, katere je prenašal z vso udanostjo v voljo božjo. A najhujše ga je pekel upor rodnega sina Absaloma.

Absalom je bil najlepši mož v vsem Izraelu. Od nog do glave ni bilo madeža na njem. Zlasti pa je imel goste dolge lase. Skušal je odvrniti svojemu očetu srca ljudij in jih za-se pridobiti. Zjutraj je stal pri vratih kraljevega poslopja. Vsakemu, ki je imel kako opravilo pred kraljevo sodbo, je rekel: «Tvoje govorjenje se mi zdi dobro in pravično; kralj ni postavil nikogar, da bi te poslušal. Oj, da sem jaz postavljen za sodnika v deželi, vse bi sodil po pravici!»

Z izgovorom, da hoče zvršiti neko obljubo, prosi nekoč očeta, naj ga pusti v Hebron. Ondi se da od svojih spremljevalcev oklicati za kralja.

David to izve in beži bos na Oljsko goro. Spremlja ga le malo zvestih mož. Joka se in vsi njegovi ž njim. Potoma sreča Davida mož, Semej po imenu, pristaš Savlove rodbine, ter jame

v kralja metati kamenje, kliče: «Pojdi, pojdi, mož krvi! Gospod te je kaznoval za to, kar si storil Savlovi hiši, ker si se vrnil v kraljestvo mesto njega.» Abisaj, kraljev spremljevalec, nevoljen nad to hudobijo, reče: «Pojdem in mu odsekam glavo.» Kralj pa odvrne: «Pustite ga, naj preklinja; morda se ozre Gospod na mojo nadlogo in mi povrne z dobrim današnje preklinjanje.»

Nato postavi David Joaba, Abisaja in Itaja za vojskovodje ljudstvu, ki mu je ostalo zvesto. Naroči jim: «Ohranite mi živega mladeniča Absaloma!» V Efrajimovem gozdu se vname boj. Absalomova vojska je pobita; dvajset tisoč mož pade. Absalom sam zbeži na mezgu. Dospevši pod košat hrast, obvisi Absalomova glava z dolgimi lasmi na hrastu, in mezeg zdirja izpod njega. To pove nekdo Joabu. Joab vzame tri sulice in jih zasadi Absalomu v srce. In ko na hrastu viseč še trepeče uporni sin, priteče deset mladeničev Joabovih; mahnejo po njem ter ga ubijejo. Njegovo truplo pokopljejo v gozdu v veliki jami in nanosijo nanj velik kup kamenja. Ko Davidu oznanijo, da je umrl Absalom, zajoka in žaluje: «Moj sin Absalom! Absalom, moj sin! Zakaj nisem jaz umrl mesto tebe!»

David se je zopet vrnil v Jeruzalem. Vse ljudstvo ga vzprejme z veliko radostjo in slovesnostjo. Semej se vrže pred kralja in vzdikne: «Ne prištevaj mi, gospod, hudobnosti in ne pomni svojemu hlapcu krivice, katero sem ti storil!» David mu velikodušno odpusti.

Absalom se ni pregrešil le zoper svojega očeta, marveč ravnal je predrzno tudi zoper svojega zakonitega kralja. Krivega se je storil veleizdaje. Zato ga je zadela zaslužena kazen. «Kdor se ustavlja oblasti, ustavlja se božji volji. Kateri pa se ustavljajo, sami sebi nakopavajo pogubljenje.» (Rim. 13, 2.)

§ 68. Davidovi poslednji opomini in smrt.

Zelo je razširil David kraljestvo izraelsko; utrdil mu je veljavo pri sosednih narodih, a še je hrepenel po novih vojnah, da bi si priboril novih podložnikov, novega ozemlja. V ta namen naroči svojemu vojskovodji Joabu, naj se zopet prešteje ljudstvo. Dasi nerad, zvrši vendar Joab ljudsko štetje. Našteli so 1,300.000 za vojsko pripravnih mož. Ali Gospodu je bilo to hlepenje po novih vojnah zoprno; za kazen pošlje kugo, ki je pobrala 70.000 mož. David, spoznavši, da je grešil z novim štetjem ljudstva, obžaluje svoj greh, prosi Boga odpuščanja — in kuga jenja.

Ko se je David postaral, postavi si sina Salomona za naslednika. Duhovnik Sadok vzame rog z oljem iz svetega šotora in pomazili Salomona pred vsem ljudstvom.

Potem skliče David kneze in starejšine ljudstva pred-se in jim reče: «Izpolnjujte in premišljuje vse zapovedi Gospoda našega Boga, zakaj Gospod preiskuje vsa srca in razume vse misli duhov. Mislil sem zidati hišo, v kateri bi počivala skrinja zaveze Gospodove. Bog pa mi je rekel: Ne boš zidal hiše mojemu imenu, zato ker si mož vojak in si kri prelival. Salomon, tvoj sin, bo zidal mojo hišo in moje veže. — Delo je veliko, zakaj ne pripravljaj se prebivališče človeku, ampak Bogu. Jaz sem z vsemi svojimi močmi delal priprave za hišo svojega Boga. Tudi vi napolnite svoje roke z darili ter jih darujte Gospodu!» — In Izraelci so v obilni meri prispevali za zidanje templja.

Ko naposled David čuti, da se mu bliža smrtna ura, pokliče Salomona in ga opominja še jedenkrat, naj nikdar ne odstopi od potov Gospodovih. Nato mirno zaspi v Gospodu. Pokopljejo ga na Sijonu. Kraljeval je Izraelcem štirideset let (1055—1015 pr. Kr.).

David ni le po svojem rodu v zvezi s Kristusom, marveč je tudi šestnajsta predpoda Mesijeva, in sicer:

- a) Rodni kraj obeh je bil Betlehem.
- b) David je premagal velikana Golijata, Kristus pa satana in greh.
- c) David je bežal pred svojim sinom čez potok Cedron na Oljsko goro; preko istega potoka je šel Kristus na Oljsko goro, kjer ga je izdal s poljubom jeden izmed njegovih učencev.
- d) David je prišel šele po mnogih bridkostih na kraljevi sedež: Kristus pa je šel po mnogem trpljenju v svoje veličastvo.

§ 69. Davidovi psalmi.

David je v svojem navdušenju za čast in povečevanje božje zlagal tudi svete pesmi, katerim pravimo psalmi (*ψαλμός*, psalmus, t. j. pesen, ki se poje ob brenkanju strun). Te svete pesni so zbrane v poučni knjigi svetega pisma, ki se imenuje knjiga psalmov. Obsega 150 svetih pesnij, katere so se popevale pri službi božji. Večino jih je zložil David; zato ga imenujemo «psalmista» ali «kraljevega pevca». V psalmih se razodeva rahločuteča duša Davidova, posebno lepo pa se vidi, kako je bil popolnoma udan Bogu, kako neomahljivo je zaupal v njegovo pomoč in kako goreče je hrepenel, da se združi ž njim.

Po vsebini ločimo psalme *a)* v hvalne, ki poveljujejo moč, dobroto in slavo božjo; *b)* v spokorne, v katerih pevec obžaluje svoje grehe, proseč Boga odpuščanja; *c)* v poučne, ki podajajo modrih naukov za življenje; *d)* najimenitnejši pa so mesijanski psalmi, ki prorokujejo bodočega Mesijo. Nekatere prorokbe iz mesijanskih psalmov so:

1.) Mesija — Sin božji: «Gospod (Bog Oče) mi je rekel (Mesiji): Moj Sin si ti, danes (kajti večnost ne pozna niti preteklosti niti prihodnosti, marveč le sedanjost) sem te rodil.» (Ps. 2, 7.)

2.) Mesija — Sin Davidov: «Naredil sem zavezo s svojimi izvoljenci, prisegel sem Davidu svojemu hlapcu: do vekomaj ti bom pripravljaj zarod in postavljaj tvoj sedež od roda do roda.» (Ps. 88, 4—5.)

3.) Mesija — véliki duhovnik na veke: «Gospod (Bog Oče) je rekel mojemu Gospodu (Mesiji): Usedi se na mojo desnico, dokler ne denem tvojih sovražnikov v podnožje tvojih nog ... Ti si duhovnik vekomaj po Melkizedekovem redu.» (Ps. 109, 1. 4.)

4.) Mesija — goreč za čast hiše božje: «Gorečnost za tvojo hišo me razjeda.» (Ps. 68, 10.)

5.) Mesijevo trpljenje: «Moj Bog, zakaj si me zapustil? Črv sem in ne človek, zasramovanje ljudi in izvržek izmed ljudstva. Vsi, ki me vidijo, me zasmehujejo; z ustnicami gibljejo in z glavo majejo (ter pravijo): V Gospoda je zaupal, naj ga reši.» (Ps. 21, 2. 7. 8.)

«Moja oblačila so si razdelili in za mojo suknjo so vadljali.» (Ps. 21, 19.)

«In dajejo mi žolča v jed in v moji žeji me napajajo s kisom.» (Ps. 68, 22.)

«Moje roke in moje noge so mi prebodli, vse moje kosti so razšтели.» (Ps. 21, 17. 18.)

6.) Mesijevo vstajenje: «Ne boš pustil moje (Mesijeve) duše v peklu in tudi ne pripustiš svojemu Svetniku videti trohnohe.» (Ps. 15, 10.)

7.) Mesijev vnebohod: «Odprite, prvaki! svoja vrata, in odprite se večna vrata, da pojde noter slavn kralj. Kdo je tisti slavn kralj? Gospod, močni in mogočni; Gospod vojnih čet, On je slavn kralj.» (Ps. 23, 7. 8. 10.)

8.) Mesijevo kraljestvo ostane navzlic vsem nasprotnikom: «Zakaj hrume narodi in si ljudstva izmišljujejo prazne reči? Kralji zemlje se vzdigujejo in prvaki se zbirajo zoper Gospoda in zoper njegovega Maziljenca. On, ki prebiva v nebesih, se jim smeje, in Gospod jih zasmehuje.» (Ps. 2, 1. 3.)

§ 70. Salomon, tretji kralj izraelski (1015—975 pr. Kr.).

Po Davidovi smrti je bil Salomon kralj v Izraelu. Ljubil je Gospoda in živel je po priporočilih svojega očeta. Nekoč se mu prikaže Bog v spanju in mu reče: «Prosi, kar hočeš, da ti dam.» Salomon odgovori: «Ti, o Gospod, si me postavil za kralja v Izraelu, jaz pa sem še slab mladenič; daj mi tedaj podučljivo srce, da morem soditi tvoje ljudstvo in razločevati med dobrim in hudim.» Gospod odgovori: «Ker si prosil modrosti, ne pa dolgega življenja in bogastva, niti pogube svojih sovražnikov, storil sem po tvojih besedah in ti dal srce modro in razumno, tako da nihče pred teboj ni bil tebi enak in ti tudi za teboj ne bode. Pa tudi to, česar nisi prosil, sem ti dal: bogastvo in slavo. Ako boš hodil po mojih potih in izpolnjeval moje zapovedi kakor tvoj oče, podaljšam tudi tvoje dni.»

Modrost Salomonova je kmalu zaslovela ob naslednjej dogodbi:

Dve ženi sta prišli h kralju. Prva pravi: «Jaz in ta žena sva stanovali v jedni hiši. Umrli je pa sin te žene po noči: v spanju ga je namreč zadušila. O polnoči na tihem vstane ter vzame mojega sina in ga položi v svoje naročje; svojega sina pa, ki je bil mrtev, položi poleg mene. Ko zjutraj vstanem, opazim, kaj se je zgodilo.» Ona žena pa trdi: «Ni tako, kakor govoriš, ampak tvoj sin je umrl, moj pa živi.» Nasproti pa reče prva: «Lažeš, zakaj moj sin živi, tvoj sin pa je mrtev.» Tako se prepirata pred kraljem. Zdaj ukaže kralj, naj mu prinesó meč, in dostavi: «Razdelite živega otroka in dajte polovico jedni, polovico pa drugi.» Pri teh besedah se oglasi prava mati živega otroka in sočutno reče: «Prosim, Gospod, daj rajši oni otroka živega in nikar ga ne umori!» Nasproti pa ona pravi: «Ne bodi ne moj ne tvoj, ampak razpolovi naj se!» A kralj razsodi tako: «Dajte oni otroka živega, ne da bi ga umorili; zakaj ona je njegova mati!» — Ves Izrael, izvedevši to sodbo, časti svojega kralja, ker so spoznali, da je božja modrost v njem.

Prosi tudi ti Gospoda pred vsem modrosti; dragocenejša je, ko posvetno blago. Vir in začetek modrosti pa je — strah božji. (Preg. 1, 7.)

§ 71. Zidanje in posvečevanje templja.

Četrto leto svojega vladanja je jel Salomon zidati Gospodu tempelj v Jeruzalemu na hribu Moriji. Delalo je 153.000 tujih delavcev, katere je bil oskrbel Hiram, tirski kralj, in 30.000 domačinov Izraelcev, ki so se tako vrstili, da jih je bilo le 10.000 jeden mesec pri delu. Dovršili so stavbo v sedmih letih in pol. Bila je prekrasna. Sezidali so jo iz oglajenih in popolnoma obdelanih kamenov; kladvo in sekira in kakršnokoli železno orodje se ob zidanju ni slišalo: vso tvarino so poprej pripravili, in vse se je tako natanko ujemalo, da ni bilo treba nič odbijati ali odsekovati. Notranje stene so bile iz cedrovine in z zlatom prevlečene. Tempelj je bil narejen in razdeljen po obrisu svetega šotora, toda večji in krasnejši. Šestdeset komolcev je bil dolg, dvajset širok in trideset visok. Razdeljen je bil v «Najsvetejše» in «Sveto».

1.) «Najsvetejše» je bilo dolgo dvajset komolcev. Noter je postavil Salomon dva kerubina iz oljkinega lesa, z zlatom prevlečena, z razpetima perutima. Vsaka perut je bila dolga pet komolcev; z jedno se je vsak kerub dotikal stene Najsvetejšega, drugo pa je vsak raztezal nad skrinjo zaveze; sredi nad njo sta se stikala konca perutij.

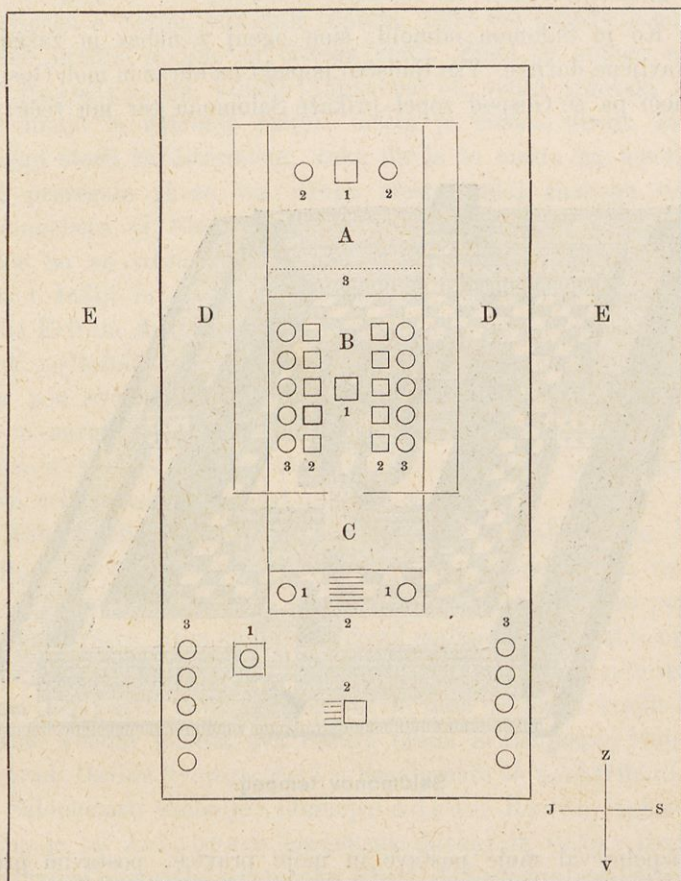
2.) «Sveto» je bilo dolgo štirideset komolcev; dragocena zavesa je je ločila od Najsvetejšega. V Svetem je stal zlati kadilni oltar, deset miz za posvečene kruhe in deset sedmerorokih svečnikov, pet na desni, pet na levi strani.

Pred templjem (na vzhodu) je bila pokrita lopa z dvema bronastima stebroma: Jahin in Boas (t. j. moč in trdnost). Na drugih treh straneh so bila prirejena stanovanlišča za duhovnike in levite. Tempelj sta obkrožala dva dvora:

1.) Notranji dvor je bil odločen duhovnikom. Tod je bil žgalni oltar in bronasto morje, t. j. velikanska umivalnica za duhovnike, sloneča na dvanajstih bronastih govedih. Na vsaki strani notranjega dvora je stalo po pet bronastih kotlov za umivanje darilnega mesa. Ker je bil ta dvor za sedem in pol komolcev višji od zunanjega, imenoval se je tudi višji dvor (atrium superius). Iz njega se je prišlo po petnajstih stopnjicah v zunanji dvor.

2.) Zunanji dvor z mogočnim stebrovjem je bil odmenjen ljudstvu.

Ko je bil tempelj dovršen, nesó duhovniki skrinjo zaveze v slovesnem sprevodu v Najsvetejše. Pred skrinjo Gospodovo stopa kralj in ljudstvo. Ko stopijo duhovniki iz svetišča, napolni oblak

A. Najsvetejše:

1. Skrinja zaveze.
2. Kerubina.
3. Zavesa.

B. Sveto:

1. Kadilni oltar.
2. Svečniki.
3. Mize.

C. Lopa.

1. Stebra Jahin in Boas.
2. Stopnice v lopo.

D. Notranji dvor:

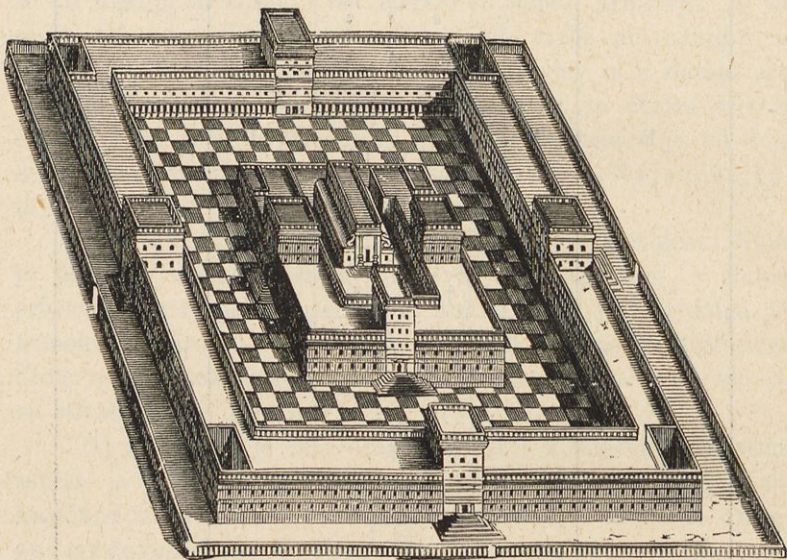
1. Bronasto morje.
2. Žgalni oltar.
3. Bronasti kotli.

E. Zunanji dvor.

hišo Gospodovo. Salomon pa pade na kolena pred oltarjem, razpne roki in moli: «Gospod, Bog Izraelov! ni ga tebi jednakega ne v nebesih gori, ne na zemlji doli. Ako te nebo in nebes nebesa

ne morejo obseči, koliko manj ta hiša, ki sem ti jo sezidal! Vendar pa naj bodo Tvoje oči uprte vanjo in uslišuj molitev svojega ljudstva! Kdorkoli moli na tem svetem kraju, usliši ga ter mu bodi milostljiv!»

Ko je Salomon odmolil, šine ogenj z nebes in zažge vse pripravljene daritve. Vse ljudstvo popada na obraz in moli Gospoda. Po noči pa se Gospod zopet prikaže Salomonu ter mu reče: «Če

Salomonov tempelj.

boš izpolnjeval moje postave in moje pravice, postavim prestol tvojega kraljestva nad Izraelom na večno; če pa ne ohranite mojih povelj in mojih obredov ter bodete častili tuje bogove, potrebim Izrael iznad zemlje, ki sem jim jo dal, in tempelj, ki sem ga posvetil svojemu imenu, vržem izpred svojega obličja, in Izrael bo v pregovor in zasmeh vsem ljudstvom.»

Velik in krasen je bil tempelj Salomonov, pa se vendar-le komaj meri s krščanskimi hišami božjimi. Ondi je stanoval Bog le v podobi (v oblaku), tu pa stanuje resnično in bistveno pričujoč v podobah kruha in vina. Vselej torej stopi v cerkev spoštljivo in pobožno!

§ 72. Salomonovo veličastvo. Njegova smrt.

Salomon je sezidal tudi sebi veličastno kraljevo poslopje. Vanje je postavil dragocen kraljev sedež, ki je bil slonokoščen in prevlečen s čistim, rumenim zlatom. Celo vse posode in mizno in hišno orodje je bilo iz čistega zlata. Zidal je mnogo mest (n. pr. Palmiro, na vzhodu Libanona ob veliki trgovski poti mej Fenicijo in notranjo Azijo); mesta je močno utrdil. Zlasti je mnogo storil za Jeruzalem, tako da je to mesto po lepoti in utrdbi presegalo skoro vsa druga mesta tedaj znanega sveta. V Eziongeberu (v Elanitskem zalivu) si je postavil пристanišče, odkoder so se vozile njegove ladije po širnem morju celo do Ofira v Indiji in do Tarza v Španiji. Salomon je gospodoval od reke Evfrata do egiptovskih mej. Imel je mir z vsemi sosedmi, in vsak podložnik je prebival v njegovem kraljestvu srečno in brez strahu pod svojo trto in smokvinim drevjem. Bližnji in daljnji kralji in narodi so ga spoštovali in častili ter mu pošiljali darov. Kraljica iz Sabe (v južni Arabiji) je celo sama prišla gledat njegovo veličastvo in poslušat njegovo modrost.

Kakor veličastna pa so bila prva, tako žalostna so bila poslednja leta Salomonovega kraljevanja. Ko je imel 52 let, vzel si je zoper prepoved Gospodovo kanaanskih žen, katere so mu popolnoma spačile srce. Njim na ljubo je častil malike in jim zidal templje. Zato se je Gospod razsrdil nad njim ter mu rekel: »Ker si to storil, vzamem kraljestvo tvojemu sinu ter je dam jednemu tvojih služabnikov. Vendar pustim dva rodova (Juda in Benjamin) tvojemu sinu zaradi Davida, tvojega očeta.« Kmalu nato se upró trije možje zoper Salomonovo vladanje: Idumejec Adad in Razon, najnevarnejši pa je bil Jeroboam, nadzornik davkov in tlake v Izraelu. Gospod mu je napovedal po proroku Ahiji, da bode kraljeval desetim rodovom izraelskim. Zato ga je skušal Salomon umoriti; toda Jeroboam je zbežal v Egipet. Kmalu potem pa umrje Salomon, star 58 let. Štirideset let je kraljeval Izraelcem. (1015—975 pr. Kr.)

Salomon je gledé na svoje lepe lastnosti sedemnajsta predpoda Mesijeva:

- a) Sezidal je pravemu Bogu veličasten tempelj: Mesija pa je ustanovil svojo Cerkev.
- b) Sabejska kraljica je prišla, da bi videla in obdarovala Salomona: novorojenemu Mesiji pa so darovali kralji z Jutrovega zlata, kadila in mire.

Salomonovo življenje je tudi sicer še v mnogem pogledu poučno. Dokler je vršil voljo božjo, bil je Gospod ž njim: kraljestvo je privedel do vrhunca notranje blaginje. Ko pa odstopi od Boga, jame mu razpadati kraljestvo. Življenje Salomonovo, ki je bil najmodrejši v stari zavezi, nas opominja, da ne zaupajmo preveč na-se, temveč bodimo čuječi. «Kdor meni, da stoji, glej, da ne pade!» (I. Kor. 10, 12.)

§ 73. Svete knjige Salomonove.

Izredna modrost, s katero se je odlikoval Salomon, odseva tudi iz njegovih spisov, katere prištevamo poučnim knjigam stare zaveze. Ti so:

I. Knjiga pregovorov (Liber proverbiorum), t. j. zbirka modrih pravil za bogoljubno življenje. Nekateri najlepših so ti-le:

- 1.) «Strah Gospodov je začetek modrosti.» (1, 7.)
- 2.) «Kdor se usmili ubogega, posoja na obresti Gospodu. On mu povrne.» (19, 17.)
- 3.) «Ako je tvoj sovražnik lačen, daj mu jesti, ako je žejen, daj mu vode piti; žrjavico namreč mu nosiš na glavo, in Gospod ti povrne.» (25, 21 — 22.)
- 4.) «Moder sin razveseljuje očeta, nespameten sin pa je materina žalost.» (10, 1.)
- 5.) «Oko, katero zasramuje svojega očeta in zaničuje svojo mater, naj izkljujejo krokarji pri potokih in požro naj jih mladi orli.» (30, 17.)
- 6.) «Pojdi k mravlji, lenuh, in ogleduj njena pota ter se uči modrosti! Ona nima ne vojvode, ne učenika, ne oblastnika, pa si vendar napravlja po leti hrano in ob žetvi nabira, kar uživa.» (6, 6 — 8.)
- 7.) «Prevzetnost hodi pred pokončanjem in napuh pred padcem.» (16, 18.)
- 8.) «Lažnjive ustnice so Gospodu gnusoba; kateri pa zvesto ravnaajo, mu ugajajo.» (12, 22.)
- 9.) «Že deček se spozna iz prizadevanja, ako so čista in prava njegova dela.» (20, 11.)
- 10.) «Dobro ime je boljše, nego obilno bogastvo.» (22, 1.)
- 11.) «Kdor hodi z modrimi, bo moder; prijatelj nespametnikov bo njim enak.» (13, 20.)
- 12.) «Obilno govorjenje ni brez greha: kdor pa kroti svoje ustnice, je zelo moder.» (10, 19.)

II. Pridigar (Ecclesiastes). V tej poučni knjigi oznanjuje Salomon kot propovednik resnico, da vsa posvetna radost in blaginja človeka ne more osrečiti, ker: «Nečimernost nečimernostij

(nedopovedna nečimernost) in vse je nečimernost.» Pravo, stanovitno srečo dosežemo le po veri in čednostih.

1.) «Boga se boj in izpolnjuj njegove zapovedi; to dela človeka popolnega.» (12, 13.)

2.) «Veseli se, mladenič, v svoji mladosti, in tvoje srce bodi dobre volje tvoje mlade dni; vedi pa, da te vzame zaradi vsega tega Bog v sodbo.» (11, 10.)

3.) «Prah se povrne v svojo prst, iz katere je bil: duh pa se vrne k Bogu, ki ga je dal.» (12, 7.)

III. Visoka pesen (Canticum canticorum) opisuje v podobi ljubezni ženina do neveste ljubezen in združenje Kristusovo z njegovo Cerkvijo ali pa z dušo pravičnega človeka.

V. Izraelsko kraljestvo se razcepi in polagoma razpada.

(975 — 722 in 588 pr. Kr.)

§ 74. Kraljestvo se razdeli.

Po Salomonovi smrti se je zbralo v Sihemu vse izraelsko ljudstvo; tudi Roboam, sin Salomonov, pride tje. Možje izraelski mu rekó: «Tvoj oče nam je naložil pretežak jarem; zljajšaj nam nekoliko pretrdo gospodstvo svojega očeta in pretežki jarem, pa ti bomo služili.» Roboam odgovori: «Po treh dneh zopet pridite!» Roboam se posvetuje s starimi svetovavci svojega očeta, in ti mu rekó: «Če danes slušaš to ljudstvo in odjenjaš njih prošnji in jim govoriš mehke besede, bodo tvoji hlapci vse dni.» Roboam pa ne ravna po tem nasvetu, marveč si privzame mladeničev, ki so bili ž njim vzrejeni v mehkužnosti. Ti mu pravijo: «Reci jim: Moj oče vam je naložil težak jarem, jaz mu pa še dodam: moj oče vas je tepel z biči, jaz pa vas bom tepel s škorpionji.»

Navadni biči so bili usnjati; če je bil pa kdo hujše tepen, vpletlo se jim je trnje ali pa tudi železni trnki, ki so razmesarili hrbet in napravili rane in otekline kakor pik škorpionov. Roboam je hotel reči: Moj oče je z vami trdo ravnal, jaz pa bom še trje.

Ko ljudstvo izve trdi odgovor, odpade od Roboama in si izvoli za kralja Jeroboama, ki se je vrnil po smrti Salomonovi iz Egipta. Le Judov in Benjaminov rod ostaneta zvesta Roboamu.

Odslej je bilo izraelsko ljudstvo razcepljeno na dve kraljestvi: severno se je imenovalo izraelsko, južno pa judovsko kraljestvo. Jeruzalem je bil glavno mesto judovskemu kraljestvu; izraelskemu pa izprva Sihem, kasneje Samarija.

Obe kraljestvi sta živeli mej seboj v vednem prepiru in v vednih bojih. Pogosto je odpadlo ljudstvo od Gospoda in se udalo malikom. Zato jim je Bog odtegoval svojo pomoč ter jih dajal v roke sovražnikom, dokler naposled niso prišli v sužnost: izraelsko kraljestvo v asirsko, judovsko pa v babilonsko.

Povzeli bomo najznamenitejše dogodke iz zgodovine razdeljenih kraljestev. Toda prej se nam je seznaniti s proroki, ki so v tej dobi največjega pomena za izvoljeno ljudstvo.

§ 75. Proroki.

Od najstarejših časov se je razodeval Bog posamnim osebam. Taki od Boga razsvetljeni možje so bili n. pr. očaki. Abrahama sveto pismo naravnost imenuje proroka; takisto Mozesa. V dōbi sodnikov nahajamo več prorokov. Samuel pa je ustanovil celo proroško šolo, v kateri so se učili nadarjeni mladeniči poznavati postavo božjo in se vadili bogoljubnega življenja. Vendar ni misliti, da je bil vsak učenec proroške šole ob enem, že tudi prorok: proroštvo je poseben dar božji, in samo oni, kogar je Bog pozval, je bil v resnici prorok.

Ko se je v Izraelu ustanovilo kraljestvo, bilo se je bati, da kralji zabredejo v posvetnost, išoč slave v zunanjem blišču, ter potegnejo tudi ljudstvo za seboj v pregrehe. Zato je Bog že prvim trem kraljem v pomoč poslal proroke: Samuela, Gada in Natana. David in Salomon sta celo sama prejela od Boga dar prorokovanja. Odkar pa se je razcepilo kraljestvo, nastala je tem večja nevarnost, da ljudstvo izgubi vero v pravega Boga in upanje v bodočega Odrešenika; bati se je bilo, da zabrede celo v malikovanje. Zato je Bog od onega časa pošiljal največ prorokov. Ti poslanci božji naj bi opominjali ljudstvo, da ostane zvesto Bogu, in je pripravljali na obljubljenega Mesijo.

Proroki so zvesto izpolnjevali svojo nalogo: z veliko srčnostjo so kraljem in ljudstvu očitati pregrehe; z besedo in vzgledom so jih budili k pokori. V dokaz, da so res poslanci božji, delali so *a)* čudeže in so *b)* prorokovali, t. j. napovedovali so take prihodnje reči, katerih nihče drug ne more vedeti, nego le oni, komur jih Bog razodene. Proroki so napovedovali usodo posamnih ljudij ali pa vsega izraelskega ljudstva; oznanjevali so doslej še nepoznane resnice božjega razodetja ali pa kazni božje za grehe; najbolj so opisovali prihodnjega Odrešenika in njegovo kraljestvo, sveto Cerkev.

Bog sam je razodeval prorokom svojo voljo, in sicer:

- a) z neposrednim razsvetljenjem. S svojim duhom so gledali po božjem navdihnjenju prihodnje reči, kakor da jih imajo naslikane pred seboj. Zato v svojih prorokbah radi združujejo dvoje ali več po času ločenih dogodkov in opisujejo bližnje dogodke natančneje od onih, ki so se imeli dogoditi v daljnji bodočnosti (perspektivna podoba).
- b) Po sanjah, katerih pomen jim je razložil.
- c) Po prikaznih (vizijah). Vsled tega opazamo, da nekateri proroki govoré o prihodnjih rečeh kakor o preteklih, ker nam rišejo v svojih spisih one podobe, katere so gledali v prikaznih.

Izza vladanja Davidovega nahajamo proroke malone vedno v Izraelu. Delimo jih v starejše in mlajše. Starejši (n. pr. Elija, Elizej) so si prizadevali ljudstvo in kralje spokoriti ter je privedi iznova do nekdanje slave in blagostanja. Delovali so le z živo besedo in vzgledom, niso pa ničesar zapisali. Mlajši proroki pa so razvideli po navdihnjenju božjem, da vsled nevere in pregreh ljudstvo bolj in bolj propada; zato so rajši obračali svoj pogled v bodočnost, v srečne čase Mesijeve, katerih so opisovali najimenitnejše dogodke. Svoje prorokbe so tudi zapisovali; ohranilo se nam jih je 17. Po obsegu njih spisov jih delimo v velike in male proroke. 1.) Veliki proroki so: Izaija, Jeremija z Baruhom, Ecehijel in Danijel. 2.) Mali proroki pa so: Ozej, Joel, Amos; Abdiya, Jona, Mihej; Nahum, Habakuk, Sofonija; Agej, Caharija in Malahija. — Mlajši proroki so delovali v izraelskem, pa tudi v judovskem kraljestvu; nekateri v babilonski sužnosti, nekateri še potem, ko se je bilo ljudstvo povrnilo v domovino.

A. Izraelsko kraljestvo (975 — 722).

§ 76. Jeroboam in njegovi nasledniki.

Izraelsko kraljestvo se je ohranilo 253 let; imelo je 19 kraljev iz deveterih dinastij (vladajočih rodbin). Prvi kralj Jeroboam je sezidal mesto Sihem na Efrajimskem pogorju; izvolil si je za svojo prestolnico ter je močno utrdil. Vendar pa se je vedno bal za kraljestvo, zato je govoril v svojem srcu: «Če bo to ljudstvo hodilo v Jeruzalem opravljat daritve v hišo Gospodovo, obrnilo

se bode tudi njegovo srce k Roboamu, in kraljestvo pride zopet v Davidovo hišo.» Da bi to ubranil, naredi dve zlati teleti, postavi jedno v Betelu (na jugu), drugo pa v Danu (na severu kraljestva) in reče ljudstvu: «Nikar ne hodite več v Jeruzalem! Glejte, to sta vaša bogova, ki sta vas izpeljala iz Egipta!» In ljudstvo je zares hodilo molit teleti. Duhovniki in leviti pa zapuste Izrael in se preselijo v judovsko kraljestvo, največ v Jeruzalem. Mnogi izmed ljudstva, ki niso marali zapustiti pravega Boga, gredo z njimi.

Ko zažiga nekega dné Jeroboam v Betelu na malikovavskem oltarju kadilo, stopi predenj mož božji (t. j. prorok) ter mu pravi: «Glej, sin se bo rodil hiši Davidovi, Jozija po imenu, ki bode daroval malikovavske duhovnike na tem oltarju. V znamenje, da je to govoril Gospod, razpočil se bode oltar in raztresel pepel, ki je na njem.» Sedaj stegne kralj roko od oltarja, veleč, naj primejo predrzneža. V tem hipu pa kralju usahne roka, razpoči se oltar in razspè se pepel. Kralj milo prosi proroka, naj moli zanj, da bi roka zopet ozdravela. Prorok moli, in roka zopet ozdravi. Toda Jeroboama to čudo ni pobiljšalo.

Izmed naslednikov Jeroboamovih je sezidal Amri mesto Samarijo, ki je postalo glavno mesto. Vera pa je pešala, in večina kraljev je zagazila v malikovanje. Najslabši med njimi je bil Ahab. Vzel si je za ženo poganko Jezabelo, hčer sidonskega kralja. Pregovorila ga je, da je sezidal v Samariji maliku Balu tempelj in zasadil log. Tudi je poklical 450 Balovih svečnikov; duhovnike Gospodove pa je ukazal pomoriti. Tako se je Izraelsko kraljestvo docela popoganilo.

Sledeča so imena izraelskih kraljev z letnicami, ki značijo nastop vladanja. Vladarji novih dinastij so razprto tiskani:

	Letnica		Letnica
1. Jeroboam I.	975	13. Jeroboam II.	825
2. Nadab	954	Medvladje	784—773
3. Baasa	952	14. Caharija	773
4. Ela	930	15. Selum	773
5. Zambri (Simri)	929	16. Manahem	772
6. Amri	929	17. Facej (Pekajah) . . .	761
7. Ahab	918	18. Facee (Pekah)	759
8. Ohozija	897	Medvladje	739—730
9. Joram	896	19. Ozej	730—722
10. Jehu	883	Kraljestvo razpade (asir-	
11. Joahac	856	ska sužnost)	722
12. Joas	840		

§ 77. Prorok Elija.

Za kralja Ahaba je živel in deloval prorok Elija. Na povelje božje stopi pogumno pred kralja ter mu napové za njegove pregrehe to-le kazen: «Kakor resnično živi Gospod, Izraelov Bog, pred čegar obličjem stojim, ne bo ta leta ne rose ne dežja, dokler jaz ne porečem.» Ahab se razsrdi nad temi besedami in streže Eliji skrivaj po življenju. Zato se prorok skrije na povelje božje ob potoku Karitu, ki se izteka v reko Jordan; krokarji so mu prinašali potrebne hrane, pil je pa iz potoka.

Po nekolikem času se posuši tudi potok. Zdaj zapove Gospod proroku: «Pojdi v Sarepto na Sidonskem: ondi sem zapovedal vdovi, da te preživi.» Ko Elija dospè pred mestna vrata v Sarepti, ugleda ženo, ki nabira drv. Elija jo prosi grižljaja kruha. Ona pa mu odgovori: «Nimam drugega, nego peščico moke v loncu in malo olja v vrču; prav sedaj hočem skuhati jed s temi drvami sebi in svojemu sinu, da potem lakote umrjeva.» Elija odgovori: «Nikar se ne boj! Pojdi in stori, kakor si rekla; vendar meni najprej naredi iz tiste močice majhen podpepelnik: zakaj moka v loncu ne poide, in olje v vrču se ne zmanjša do dneva, ko bo Gospod dal dežja na zemljo.» In tako se je tudi zgodilo. Nekoliko potem ženi oboli sin in umrje; na prošnjo Elijevo pa Bog obudi dečka k novemu življenju.

Ko je trajala lakota že tri leta in šest mesecev, pravi Bog Eliji: «Pokaži se zopet Ahabu, zakaj zopet hočem dati dežja na zemljo.» Ko ga Ahab ugleda, reče mu srdit: «Si li ti tisti, ki nesreče napravlja v Izraelu?» Elija odgovori: «Izraelu nesreč ne napravljam jaz, temveč ti in hiša tvojega očeta, ki ste zapustili zapovedi Gospodove in hodite za maliki. Vendar pa zdaj pošlji in zberi k meni ves Izrael na goro Karmelsko in tudi 450 svečenikov Balovih. Ondi se pokaže, kdo je pravi Bog.» Ahab tako stori, stiskan od hude lakote; tudi sam gré na goro.

Elija pa stopi pred ljudstvo, rekoč: «Kako dolgo bode še omahovali na dve strani? Če je gospod pravi Bog, hodite za njim, če je pa Bal, hodite za onim! Jaz sem sam, prorokov Balovih pa je 450. Dajte nam dva vola; oni naj si izberó jednega ter naj ga razsekajo na kose in polože na drva, ognja pa naj ne podtikajo; — jaz pa pripravim drugega vola, položim ga na drva, ognja pa ne podtaknem. Potem kličite imena svojih bogov, jaz pa bom klical ime svojega Gospoda: in bog, kateri pošlje ogenj, bodi pravi Bog!» Prorokov nasvet se vzprejme.

Balovi svečeniki res zakoljejo vola ter kličejo od jutra do večera: «Bal, usliši nas!» A nikogar ni, ki bi jih uslišal. Elija jih zasmehuje, rekoč: «Vpijte glasneje! Morda se Bal pogovarja, ali je v gostilnici, ali na potu, ali morda spi.» Še bolj na glas torej vpijejo in se po svoji šegi tudi vrezujejo z nožmi, da jih kri obliva.

Proti večeru pa Elija postavi oltar iz dvanajsternih kamenov, dá izkopati strugo na okrog, naloži drva na oltar, razseka vola na kosove, dene ga na drva in ukaže vode trikrat nanj uliti, tako da se tudi struga napolni z vodo. Nato moli Elija: «Gospod, pokaži danes, da si ti Bog Izraelov! Usliši me, da spozna ljudstvo, da razun tebe ni pravega Boga!» — Komaj je končal, že pade ogenj z neba in použije žgalni dar in drva in kamenje in poliže tudi prah in vodo, ki je bila v strugi. Ljudstvo to vidi, pade na obraz in zakliče: «Gospod sam je Bog!» Nato primejo Balove svečenike in jih pomore na Elijevo povelje ob potoku Kisonu. Elija pa gre vrh Karmela in moli: in glej! nebo pokrijejo oblaki, in dež se usuje in iznova oživi zemljo.

Ko Jezabela izvé, da je Elija pomoril Balove svečenike, streže mu po življenju. Elija pa zbeži v Beršabejsko puščavo. Truden leže pod brinjev grm in zaspi. Kar ga vzbudi angel ter mu pokaže podpepelnik in posodo z vodo, rekoč: «Vstani in jej!» Elija vstane, je in pije, in čudovito pokrepčan s to jedjo gre dalje in hodi 40 dnij in 40 nočij. Slednjič dospè do gore Horebske ter se nastani v neki votlini. Premišljujoč malikovanje svojih rojakov, zgrozi se nad njih trdovratnostjo in nehvaležnostjo ter kliče Boga na maščevanje. Ali Bog se mu prikaže v podobi lahno pihljajočega vetriča, v znamenje, da je Bog neskončno dobrotljiv in usmiljen, ki šele potem kaznuje, ako ga trdosrčnost ljudij na to prisili. Ob jednom zapové Bog Eliji, naj mazili Jehuta za kralja izraelskega in Elizeja za proroka mesto sebe.

Elija gré in najde Elizeja orjočega. Vrže torej črezenj svoj plašč ter ga posveti za proroka. Elizej se takoj poslovi s svojimi stariši in gre za Elijem.

§ 78. Ahabova in Jezabelina pregreha in kazen.

Ahab je imel v Jezrahelu letovišče. Tik njega pa je bil vinograd Izraelca Nabota. Ahab zahteva od Nabota, naj mu odstopi svoj vinograd bodisi za denar, bodisi za drug vinograd.

Nabot pa odgovori: «Bog me varuj, da bi ti prodal dedino svojega očeta.» Mozesova postava je namreč prepovedovala prodajati očetovsko dedino. Ahab se nad tem odgovorom razsrđi; domov prišedši se vrže na posteljo, obrne obraz v steno in nič ne je. Jezabela izve vzrok njegove žalosti in ga zasmehuje, rekoč: «Pač si velike veljave! Vstani in jej in bodi dobre volje! Nabotov vinograd ti bom dala že jaz.»

Jezabela nato napiše pismo v Ahabovem imenu, zapečati je ž njegovim prstanom ter je pošlje starejšinam v Jezrahelu. V pismu pa je bilo zapisano: «Dobite dva hudobna moža, da bodeta krivo pričala zoper Nabota, rekoč: Preklinjal je Boga in kralja. Nato ga privlecite ter ga kamenjajte, da umrje!» Mozesova postava je namreč zapovedovala, naj se bogokletniki pobijejo s kamenjem. Tako se je tudi zgodilo: Nabot je bil posut s kamenjem in je umrl.

Jezabela reče Ahabu: «Vzemi si v last vinograd Nabotov, kajti on ne živi več.» Ahab stori, kakor mu je velela žena. Ali prorok Elija pride na povelje božje k Ahabu in pravi: «Ker si prelil nedolžno kri, bodo psi lizali tvojo kri tam, kjer so lizali Nabotovo. Jezabelo pa snedó psi na jezrahelskem polju.»

To dvojno prorokovanje se je izpolnilo do besede. Tri leta pozneje je bil Ahab v boju zoper sirskega kralja smrtno ranjen. Na vozu ga odpeljejo iz bitve, in kmalu potem umrje. Ko pa okrvavljeni kraljevi voz peró ob ribniku v Samariji, lizali so psi Ahabovo kri, prav kakor je bil prorokoval Elija. — Tudi nad Jezabelo se je izpolnila beseda Gospodova. Ko je bil namreč Jehu izraelski kralj, pride nekoč v Jezrahel, kjer je uprav bivala Jezabela. Jehu, ki je grozno preganjal prejšnjo vladarsko rodbino, ukaže, naj jo vržejo skozi okno njenega bivališča. To se je zgodilo. Njena kri je oškropila mestni zid, konjska kopita so jo pomandrala in psi so snedli njeno meso. Ko Jehu po jedi ukaže pokopati njeno truplo, ne najdejo drugega, nego črepino, noge in konce rok.

§ 79. Prorok Elija se loči od sveta.

Približal se je čas, da konča Elija svoje delovanje na zemlji. S svojim spremljevalcem Elizejem gre torej iz Galgale v Betel, kjer še jedenkrat obiše proroško šolo. Potem se napoti proti Jordanu, in 50 proroških učencev gré skrivaj za njim. Ko prideta z Elizejem do Jordana, vzame Elija svoj plašč, zviije ga ter udari

ž njim po vodi; voda se razdeli, in oba gresta po suhi strugi. Dospevši na ono stran, reče Elija Elizeju: «Prosi, kar hočeš, da ti storim, predno bom vzet od tebe.» Elizej odgovori: «Prosim, naj bo v meni dvojni tvoj duh,» t. j. dar čudežev in dar prorokovanja. Elija pa pravi: «Težke reči prosiš; vendar če me bodeš videl, kedar bom vzet od tebe, zgodilo se ti bo, česar prosiš; če me pa ne bodeš videl, ne bo se zgodilo.» In ko dalje hodita in se gredé pogovarjata, glej, «razločil ju je ognjen voz in ognjeni konji; in Elija je šel v viharju v nebo,» t. j. bil je čudovito vzet iznad zemlje ter se je preselil na neki skrivnosten kraj, odkoder se povrne pred koncem sveta še jedenkrat oznanovat ljudem pokoro.

Ko Elizej vidi v nebo odhajajočega Elijo, zakliče: «Oče moj, oče moj! voz Izraelov in voznik njegov!» t. j. ti si Izraelu več pomagal s svojo molitvijo in s svojimi čudeži, kakor vse vojne čete, vozovi in konjiki. Nato vzame plašč, ki je bil Eliji odpadel, ter udari ž njim po vodi; voda pa se ne razdeli. Zato pravi: «Kje je Bog Elijev zdaj?» In zopet udari po vodi; in voda se razdeli, in Elizej gre skozi. Ko to vidijo proroški učenci (stoječi na desnem Jordanovem bregu), zakličejo: «Duh Elijev je prišel nad Elizeja.» Spoštljivo mu gredo naproti in se mu do tal priklonijo.

Elija je bil za Mozesom največji izmed prorokov izvoljenega ljudstva: njegova prva skrb je bila, da bi ohranil in utrdil med ljudstvom postavo božjo; neustrašeno je oznanjal pokoro kraljem in ljudstvu, svoje božje poslanje pa dokazoval s čudeži. Njegov spomin pa je tudi živel med ljudstvom bolj, ko spomin kateregakoli proroka. Izveličar sam primerja Janeza Krstnika Eliji, in nekateri so se drznili celo trditi, da je Jezus sam prorok Elija, ker je delal tako znamenite čudeže. Jezus je ugovarjal taki misli. Elija je prelepa, in sicer osemnajsta predpoda bodočega Mesije: v puščavi biva, 40 dnij se posti, nasičen je s čudovitim kruhom, čudovito je vzet od zemlje, Bog ga pošilja k Izraelcem kakor tudi k poganom, in resnobno izvršuje svoj proroški poklic. Vse to se prelepo ujema z življenjem in delovanjem Izveličarjevim.

§ 80. Prorok Elizej.

Elizej je deloval v duhu svojega prednika Elije. Posebno se je odlikoval po raznih čudežih, katere je delal na povelje božje.

V Jerihi so imeli nezdravo vodo; zbok tega jih je mnogo pomrlo. Elizej vrže soli v vodnjak, in od takrat je bila voda dobra.

Iz Jerihe gre некоč v Betel. Otroci iz mesta mu pridejo naproti, ga zasmehujejo in vpijejo: «Plešec, pojdi gori!» Elizej se obrne k njim in jim preti v Gospodovem imenu: kar planeta nenadoma iz gozda dva medveda in raztrgata 42 dečkov.

Nekoč mu toži revna vdova tako-le: «Glej, upnik me pri-ganja ter mi hoče vzeti dva sinova, da bi mu služila.» Po postavi Mozesovi je imel namreč upnik pravico, da vzame dolžnika, ki ni mogel plačati, z družino vred v sužnost do prihodnjega sobotnega ali svetega leta. Elizej jo vpraša: «Kaj imaš v hiši?» Odgovori mu: «Nič drugega, nego malo olja.» Elizej jej svetuje, naj si izprosi od svojih sosedov praznih posod, kolikor jih more dobiti, in naj jih nalije z oljem iz svojega vrča. Žena naliva in — nalije z oljem vse posode. Na povelje Elizejevo proda olje, vrne dolg, pa jej vendar ostane še toliko, da od prebitka živi sebe in svoja sinova.

V mestu Sunamu (zapadno od Gelboe) je vzela bogata žena Elizeja v svojo hišo; pripravi mu gorenjo izbo, v kateri naj bi stanoval, kedarkoli bi hodil mimo. Ko pa se Elizej mudi na gori Karmelski, zboli sin one žene in umrje. Položi ga na posteljo prorokovo, gre na goro Karmelsko in potoži Elizeju svojo nesrečo. Prorok gre z ženo v mesto in najde na svoji postelji mrtvega dečka. Moli torej in prosi Boga, in Bog dečka obudi k življenju.

Naaman, vojvoda sirskega kralja, je dobil gobavo bolezen. Bila pa je v službi njegove žene izraelska deklica, katero so roparji ujeto pripeljali na Sirsko. Nekega dne reče Naamanovi ženi: «O, da bi bil pač moj gospod pri proroku v Samariji: gotovo bi ga on ozdravil gob!» Naaman to izve ter se brž odpravi na pot s konji in vozmi. Ko pride pred Elizejevo hišo, pošlje mu Elizej poročnika, rekoč: «Pojdi in umij se sedemkrat v Jordanu in očiščen boš!» Srdit se Naaman obrne in pravi: «Menil sem, da pride k meni in zakliče imé svojega Boga in me ozdravi. Niso li boljše naše sirske reke od vseh vod Izraelovih?» Služabniki pa ga tolažijo, rekoč: «Oče, ko bi ti bil tudi kaj težkega naložil prorok, storil bi bil gotovo; koliko bolj opravi to malo, kar ti je naložil!» Naaman se uda ter stori, kar mu je bilo rečeno, in bil je čist. Ves vesel se vrne k Elizeju in pravi: «Resnično, sedaj spoznam, da ni drugega Boga na vsej zemlji razun Izraelovega.» Tudi obdariti hoče Elizeja, toda prorok ne vzame ničesar.

Naaman se napoti domov. Ali Giezi, Elizejev služabnik, priteče za njim ter mu pravi: «Pravkar sta prišla k mojemu gospodu dva proroška sinova, daj jima talent srebra in dvoje prazničnih oblačil!» Naaman mu reče: «Boljše je, da vzameš dva talenta.» Zaveže mu torej v dve vreči dva talenta in dodá dvoje oblačil. Ko pa se Giezi vrne k proroku, vpraša ga Elizej: «Odkod si prišel?» Služabnik odgovori: «Nikamor ni bil šel tvoj hlapec.» Elizej se razsrdi nad predrzno lažjo in mu odvrne: «Ali ni bilo vpričo moje srcé, ko si prejel od moža darila? Za kazen pa se te bodo prijele tudi Naamanove gobe za vselej.» In šel je ves gobav od njega.

Elizej je s svojim prorokovanjem mnogo koristil tudi kralju Joram u v vojski z Moabljani in Sirci. V prvi vojski s Sirci je povedal Elizej Izraelcem zasedo, v kateri so se skrivali sovražniki, in jim tako pripomogel do rešitve. Zato pošlje sirski kralj četo vojakov Elizeja lovit. Bog jih na prošnjo Elizejevo oslepi; Elizej pa jih pelje v Samarijo, kjer bi jih bili Izraelci lahko popolnoma potolkli. Toda Elizej ukaže, da jih pogosté in zopet izpustijo.

V drugi vojski zoper Sirce je hotel kralj Joram Elizeja celo obglaviti. Nastala je namreč grozna lakota. Kralj je obdolžil Elizeja, da je kriv te nesreče. V najhujši sili pošlje poročnikov k proroku, ki naj bi ga umorili. Ali prorok napové kraljevim poročnikom, da bode drugi dan konec lakoti. To se je tudi zgodilo. Po noči pošlje Bog nad Sirce velik strah; slišali so namreč v šotoru ropot vóz in konj in prav velike vojne čete, tako da so mislili: «Izraelov kralj je najel zoper nas hetejskega in egiptovskega kralja, in prišli so nad nas.» Neutegoma zbežé in popusté svoje šotorišče z vso zalogo vred. Tako je lakota nehala, ljudstvo pa si je nabralo obilo plena.

Elizej se je postaral in bil za smrt bolan. Obišče ga izraelski kralj Joas ter se joče pred njim. Elizej pa mu reče: «Prinesi lok in puščice in odpri okno proti jutru!» Kralj to stori. Nato mu veli, naj izstreli jedno puščico proti jutru, z drugo pa udari ob zemljo. Kralj udari trikrat, in Elizej mu prorokuje, da bode trikrat premagal Sirce.

Kmalu nato je umrl Elizej. Pokopljejo ga v Samariji. Črez več let pridejo roparji iz Moabske dežele v tisti kraj. Možje, ki so nesli pokopat mrliča, ugledajo roparje od daleč in vržejo mrliča v Elizejev grob. Komaj se pa mrlič dotakne Elizejevih kostij, oživi ter se postavi na noge.

Elizej je devetnajsta predpoda Mesijevega, in sicer po svoji čudodelnosti.

Bog je počastil celo umrljive ostanke svojega zvestega služabnika. Po pravici torej priporoča sveta Cerkev vernikom, naj časté ostanke (svetinje, relikvije) svetnikov.

§ 81. Prorok Jona.

Z Elizejem neha vrsta starejših prorokov. Odslej delujejo mlajši proroki. Njih ni bilo toliko skrb, da bi rešili in ohranili izraelsko in judovsko kraljestvo, ampak pogled svojega proroškega duha obračajo v bodočnost, v srečne čase kraljestva Mesijevega. V njem vidijo jedino srečo, katera še čaka izvoljenega ljudstva, upajoč, da se v Mesijevem kraljestvu očisti, iznova prerodi in pomladi. Ker so bili poganski narodi krivi versko-nravnega propada izvoljenega ljudstva, zato se obračajo mlajši proroki kot oznanovavci kaznij božjih tudi do njih; vendar pa vidijo v daljnji bodočnosti tudi poganskim narodom rešitev in srečo v vseobsežnem kraljestvu Mesijevem. Po času najprvi mej mlajšimi proroki je Jona (okrog l. 800 pr. Kr.).

Prorok Jona je oznanjal najprej ob času izraelskega kralja Jeroboama II., da se bodo razširile meje izraelskemu kraljestvu. To se je zgodilo še za omenjenega kralja. Potem pa je zaslišal glas Gospodov: «Napravi se in pojdi v Ninive, veliko mesto, in oznanjuj v njem pokoro, ker prišla je njegova hudobija gori do mene!» Jona pa s tem poveljem božjim ni bil zadovoljen. Bal se je, da se Bog usmili poganov, ko bi delali pokoro, in da potem ugonobe Asirijani izraelsko kraljestvo. Izraelci so namreč mislili: ako Bog zanese poganskim narodom, je to gotovo znamenje, da hoče pokončati izvoljeni rod. (Deut. 32, 21.) Zato gre Jona v mesto Jope ter stopi na ladijo, ki je imela odriniti v Tars (Tartesus na Španskem). Menil je, da mu Bog ne ponovi več svojega povelja, ako gre tako daleč po svetu. Ali Bog pošlje tako silen vihar, da je bila ladija v nevarnosti, da se potopi. Jona pa je spal na dnu ladije. Krmar ga pokliče, rekoč: «Kako moreš vendar tako trdno spati? Vstani, kliči k svojemu Bogu, morda se nas On usmili, da ne poginemo!» Drugi brodarji pa žrebajo, da bi izvedeli, kdo je kriv te nesreče. Žreb zadene Jono. Sedaj ga vprašajo brodniki, kdo da je. «Hebrejec sem,» odgovori, «vrzite me v morje, zakaj vem, da je zaradi mene prišel vihar nad nas!» Brodniki mu hoté prizanesti in vesljajo proti sušini, toda ni se dalo, ker je morje čimdalje više gnalo valove, tako da so jih zagrinjali. Primejo torej Jono ter ga vržejo v morje — in v trenutku utihne morje. Bog nakloni, da pride velika morska riba in požre Jono. Tri dni in tri noči je bival v

ribjem trebuhu in molil. In Bog ga je uslišal; na Gospodovo povelje vrže riba Jono na suho.

Riba, ki je požrla Jono, bila je bržčas morski volk ali požerun (*Squalus Carcharias*), ki je dolg do 9 m. Njegov želodec ima v premeru do 2·6 m; žrelo mu je toliko široko, da more pogoltniti celega človeka. Kajpada se je mogel Jona v ribjem trebuhu živega ohraniti toliko časa le po vsemogočni previdnosti božji.

Zdaj Bog Joni iznova zapovē, naj gre v Ninive oznanovat pokoro. Prorok gre. Prišedši v mesto, kliče: «Še štirideset dnij, in Ninive bodo pokončane!» Besede niso bile brez uspeha. Ninivljani se pokorē, kralj si obleče spokorno obleko, potrese se s pepelom in zapovē: «Sleherni se izpreobrne od svojih hudobnih potov; kdo vē, morebiti se Bog potolaži in nam odpusti, da ne poginemo?» In zares! Bog se usmili spokornih Ninivljanov ter jim odvrne nesrečo, katero jim je bil zapretil.

Jona pa je bil tačas šel iz mesta ter se usedel proti vzhodu v senco, da bi videl, kaj se bo zgodilo. Ko vidi, da je Bog mestu prizanesel, obide ga nevolja (zaradi svojih rojakov) in želi si smrti. Bog pa mu prav očitno pokaže, kako krivična je njegova slepa gorečnost in kako neopravičene so njegove tožbe. Gospod namreč dá vzrasti nad Jono kloščevino (*ricinus*), neko rastlino, ki hitro raste, pa tudi kmalu usahne, s širokim listjem pa daje mnogo sence. Prorok je bil tega prav vesel. A drugo jutro pošlje Bog črva v kloščevino, ki jo izpodjē, da usahne. Ko vzhaja solnce, potegne vroč veter, in solnce Jono tako žge v glavo, da omedleva. Zopet se ga loti nevolja, in zopet si želi smrti. Pa zdaj mu Gospod reče: «Tebi je žal kloščevine, katere nisi ne usadil, ne redil, ki je v jedni noči vzrastla in v jedni noči usahnila; meni pa bi se ne smilile Ninive, v katerih je več ko 120.000 ljudij, ki ne vedo, katera roka je desnica, katera roka je levica, in zraven še toliko živine?»

Jona ni prorokoval o bodočem Izveličarju; le s svojim življenjem kaže nanj in je zato dvajseta predpodoba Mesijeva. To nam priča Jezus sam, kateri se sklicuje na proroka Jono s temi besedami: «Kakor je bil namreč Jona v trebuhu morskega soma tri dni in tri noči, tako bo Sin človekov v srcu zemlje tri dni in tri noči.» (Mat. 12, 40.) Prorokba Jonova nas uči teh-le glavnih resnic:

1.) Tudi pogani so poklicani v izveličanje, katero naj jim oznanuje izraelsko ljudstvo.

2.) Bog ima usmiljenje z grešniki, čaka potrpežljivo, da se izpreobrnejo, in jim odpušča zapretene kazni.

3.) Poveljem božjim se ne more nihče ustavljati brez kazni, in vsi smo v rokah božjih orodje, s katerim doseza svoje namene.

§ 82. Proroka Ozej in Amos.

V svojem velikem usmiljenju je Bog dal kraljestvu izraelskemu še nekaj dnij sreče. Kakor je napovedoval prorok Jona, tako se je zgodilo za vlade Jeroboama II. Ta kralj je odvezel Sircem vse ozemlje, ki je poprej spadalo k izraelskemu kraljestvu. Pri vseh sosednih kraljih si je pridobil veljavo. Čim boljše pa se je godilo njegovim podanikom, tem bolj so se pogrezovali v pregrehe. Jeroboam sam ni bil boljši od svojih prednikov. Zato je poslal Bog o tem času dva ostra oznanovavca pokore in kaznij božjih: proroka Ozeja in Amosa.

1.) Ozej v svoji prorokbi hudo biča malikovanje in pregrehe ljudstva, napoveduje kazni božje, a tudi boljšo bodočnost Mesijevo.

2.) Amos je bil doma v Tekvi, mestecu blizu Betlehema. Bil je ubog pastir; hrana so mu bile, kakor najsiromašnejšim ljudem, divje smokve (Am. 7, 14.), dočim so velikaši izraelski živeli nasladno in razkošno. Pozneje ga Bog pokliče v proroški stan. Njegova prorokovanja se ozirajo skoro le na izraelsko kraljestvo, kateremu z veliko srčnostjo napoveduje kazni božje zaradi malikovanja, mehkužnosti in trdosrčnosti imenitnikov. Jedenkrat se ozre tudi v daljnje čase drugega Davida, v čase Mesijeve:

«Tisti dan vzdignem šotor Davidov, ki je razpadel; in zopet zazidam luknje njegovih zidov in to, kar se je podrlo, zopet popravim in zopet ga sezidam, kakor je bil nekdaj.» (9, 11.)

§ 83. Izraelsko kraljestvo popolnoma razpade. Samarijani.

Dolgo časa je opominjal Bog izraelsko ljudstvo po svojih prorokih; napovedoval jim je hude šibe, ako se ne izpreobrnejo. Toda Izraelci niso marali poslušati prorokov: zavrgli so zavezo, katero je Bog sklenil ž njih očeti. Iz zlata si ulivajo malikov, molijo zvezde in služijo Balu. Svoje sinove in hčere darujejo malikom, vedežujejo in vražarijo. Zato jih Bog da sovražnikom v roke: asirski kralji so bili šiba, s katero je tepel izraelsko ljudstvo.

Odkar je vladal asirski kralj Tiglat-Pilezar II. (745—727), bilo je izraelsko kraljestvo vedno v usodni zvezi z Asirijo. Manahem se je postavil pod varstvo tega kralja, da bi se ohranil ložje na prestolu. Njegov drugi naslednik Facee spozna nevarnost te zveze

in se odloči za zvezo s Sirci. S sirskim kraljem skupno zgrabita judovskega kralja Ahaza, ki pa pokliče na pomoč asirskega kralja. Z veseljem sprejme Tiglat-Pilezar II. to povabilo: osvoji si vso Galilejo in deželo na levem Jordanovem bregu. Po tedanjem mejnarodnem pravu odvede večji del prebivavstva seboj v sužnost (734). Facee izgubi vsled zarote prestol in življenje. Po nemirnem medvladju zasede izraelski prestol zadnji kralj Ozej (730—722). Ker bi se pa rad odtegnil asirskemu vplivu, stopi v zvezo z egiptovskim kraljem Suo (Sabakom). A zdaj se vzdigne zoper njega asirski kralj Salmanasar IV. (727—722) ter obleže Samarijo, toda umrè med obleganjem, katero je trajalo nad dve leti. Njegov naslednik Sargon II. (722—705) si naposled mesto osvoji, je poruši, prebivavce pa seboj odvede v asirsko sužnost. (722.)

Da ne bi premagani kraji popolnoma podivjali, pošlje asirski kralj poganskih naselnikov v zapuščeno, samotno ozemlje izraelskega kraljestva. Ti se polagoma pomešajo z onimi domačini, ki niso bili odpeljani v sužnost, in postanejo poseben narod; po glavnem mestu Samariji so jim rekali Samarijani. Tuji naselniki so v novi domovini častili malike, kakor poprej. Ker so morali mnogo trpeti od levov, mislili so, da so jim to nadlogo poslali bogovi nove dežele v kazen, ker jih doslej niso marali častiti. Prosijo torej asirskega kralja, naj jim pošlje ujetega izraelskega duhovnika, da jih bode podučeval v domači veri. Duhovnik pride, nastani se v Betelu in jih uči častiti jedino pravega Boga. Vendar so služili tudi zanaprej malikom. Zato pravi Judje nikdar niso marali Samarijanov.

B. Judovo kraljestvo (975—588 pr. Kr.).

§ 84. Roboam in njegovi nasledniki.

Roboama (prim. § 74.) je zelo peklo, da sta mu zvesta ostala le dva rodova: Juda in Benjamin. Izpočetka je vladal prav modro: živel je v strahu božjem, in duhovniki in leviti, katere so preganjali v izraelskem kraljestvu, naseljevali so se v njegovi deželi. Tudi tisti, katerim se je gnusilo ostudno malikovanje in so še častili pravega Boga, naselili so se v Judovem kraljestvu. Tako se je Roboamovo kraljestvo utrjevalo, Jeroboamovo pa je pešalo. Po treh letih pa zapustita Roboam in ljudstvo pravega Boga in njegove zapovedi; udasta se malikovanju. Ali kazni ne izostane. Sesa k, kralj

egiptovski, pridere v deželo, osvoji si zaporedoma več utrjenih mest in obleže Jeruzalem. Zdaj se Roboam na opomin proroka Semeja poniža in obljubi, da hoče pokoro delati. Bog pa mu oznani, da še ne bode popolnoma uničen. Vendar pa vzame Sesak vse zaklade iz templja in kraljeve hiše. Dvanajst let še vlada potem Roboam. Ali sveto pismo pove o njem le to, da se je vojskoval do konca svojega življenja z Jeroboamom.

Njegovi nasledniki so bili sicer vsi Davidovega rodú, ali niso vladali v duhu svojega zarodnika. Živeli so v vednem tekmovanju in v vednih vojskah z izraelskimi kralji. Večkrat so tudi poganske sosedes klicali na pomoč, da bi lože zatirali bratske rodove. Ljudstvo so prav pogosto zavajali v malikovanje, zato pa jih je slednjič zadela kazen božja — babilonska sužnost. Vendar se je ohranilo Judovo kraljestvo 387 let, 134 let dalje ko izraelsko.

Kralji Judovega kraljestva so (imena Bogu zvestih so tiskana razprto):

1. Roboam	975	12. Ahaz	742
2. Abijam	958	13. Ezekija	727
3. Asa	955	14. Manase	698
4. Jozafat	914	15. Amon	643
5. Joram	889	16. Jozija	641
6. Ohozija	884	17. Joahaz	610
7. Atalija (kraljica)	883	18. Joakim	610
8. Joas	878	19. Joahin (Jehonija)	599
9. Amazija	838	20. Sedekija	598 — 588
10. Ozija (Azarija)	809		
11. Joatam	758	Popolno razdejanje Jeruzalema 588.	

Znameniti za zgodovino izraelskega in judovskega kraljestva so asirsko-babilonski klinasti napisi. V novejšem času so jih mnogo razrešili učeni preiskovavci (t.i. asirijologi). Ž njimi se povsem ujemajo poročila svetega pisma: povsodi iste osebe, isti dogodki, iste mejsebojne razmere. Nekatere letnice sicer še niso popolnoma dognane; toda v jedni, ki je tudi najvažnejša, ujemajo se vsi asirijologi, da je namreč Samarija bila razdejana res l. 722., kakor poroča tudi sveto pismo. Zopet nov dokaz, da veda ne more nasprotovati razodetju božjemu, marveč je le potrjuje in pojasnjuje, in to tembolj, čim bolj sama napreduje.

§ 85. Proroki Judovega kraljestva.

Tudi v Judovo kraljestvo je Bog pošiljal prorokov, ki so neutrudno oznanjevali pokoro. Večkrat so se Judje s pravim kesanjem vrnili k Bogu ter mu zopet odkritosrčno služili. Toda

njih izpreobrnjenje je trajalo malo časa. Zato pa so proroki z žalostnim srcem jeli tudi njim napovedovati kazni božje, katere so jih tudi kmalu zadele. Jedina tolažba prorokom je bila misel na obljubljenega Odrešenika, katerega jim je Bog napovedoval vedno določneje.

Najznamenitejši proroki Judovega kraljestva so ti-le:

1.) Joel, ki je deloval najbrž za vlade Ozijeve. Ob njegovem času je hudo trpela Palestina zbok kobilic in suše. Da bi jim Bog odvzel ti kazni, vzpodbuja prorok svoje rojake k resnični pokori; obrača pa pogled tudi v daljnjo bodočnost ter napoveduje prihod svetega Duha in vesoljno sodbo v dolini Jozafatski.

«Izlil bom svojega Duha črez vse meso; in prorokovali bodo vaši sinovi in vaše hčere; vaši starci bodo imeli sanje in vaši mladeniči bodo gledali prikazni.» (2, 28.)

2.) Abdija se obrača v svoji prorokbi do Edomljanov, ki so se pridružili Judovim sovražnikom; oznanja jim poraz: nasproti pa kaže veličastvo Mesijevega kraljestva.

3.) Mihej ali Miha je označil osobito Betlehem kot rojstveno mesto Mesijevo.

«In ti Betlehem, Efrata, majhen si med tisoči v Judu, iz tebe mi pride Gospodovavec v Izraelu, in njegov izhod je od začetka od večnih dnij.» (5, 2.)

4.) Nahum prorokuje v tolažbo Judom osvojitve mesta Niniv in konec asirskega kraljestva, v kazni za krivice, katere so delali Judovemu kraljestvu.

5.) Habakuk oznanja bližnje razdejanje Judovega kraljestva po Kaldejcih (Babiloncih); napoveduje pa tudi tem božjo kazni. S pesniškimi besedami opisuje slednjič prihod Gospoda na zemljo.

6.) Sofonija prorokuje, da bo razpadlo Judovo kraljestvo, in kaže na srečne čase Mesijeve.

7.) Izaija. 440-696 66 poglavij. največji prer

8.) Jeremija. 628-588

stanoviteh pisma
zove Babilonski črna s Habakukom in Jeremijem

§ 86. Prorok Izaija (759—696 pr. Kr.) in kralji njegove dobe.

Največji mej proroki, katerih prorokbe so se nam ohranile v svetem pismu, je brezdvomno Izaija. On je prvi mej velikimi proroki: velik po svojem dolgoletnem delovanju, velik po obliki in obsegu svojih prorokb.

Deloval je Izaija v Judovem kraljestvu za kraljev: Ozije, Joatama, Ahaza in Ezekije. Kralj Ozija je bil sicer srečen v vojni s sosednimi narodi, skrbel je tudi doma, da povzdigne živinorejo in vinarstvo, toda vera in nравnost sta propadali za njegovega vladanja bolj in bolj. Tega je bil mnogo tudi sam kriv, ker si ni upal odpraviti raznih verskih razvad. V svoji oholosti si je celo sam v poznejših letih prisvajal duhovsko oblast. Hotel je namreč kadilo zažigati na kadilnem oltarju. Toda Bog ga je kaznoval za to predrznost z gobami, ki ga niso zapustile do smrti.

Njegov sin Joatam je živel v strahu božjem, toda kakor njegov oče, tako tudi on ni imel poguma, da bi se bil ustavil verskim razvadam ljudstva. Daritev po višavah, ki so bile v nasprotju z daritvami v templju, ni odpravil. «Ljudstvo je še grešilo» (malikovalo). (II. Kron. 27, 2.)

Naslednik mu je bil Ahaz. Pod njim se je zaneslo malikovanje tudi v kraljevo hišo. Zatajil je vero v jedinega Boga, uvedel je malikovanje Balovo in celo svoje sinove je daroval Molohu. Zato pa tudi ni imel sreče v vojni: že se je govorilo o popolnem razpadu Judovega kraljestva. Toda Bog se še usmili izvoljenega ljudstva ter mu pošlje pobožnega kralja Ezekijo (727—698). Ezekija razdene malikovavske oltarje ter zopet uvede redno službo božjo v templju. Zato pa ga je spremljal blagoslov božji v vseh njegovih delih. Ko pridere Senaherib, asirski kralj (l. 714.), v deželo in oblega Jeruzalem, gre Ezekija v silni stiski v božjo hišo molit. Hkrati pošlje duhovnikov v spokornih oblačilih k proroku Izaiji, ki ga prosijo, naj tudi on kliče Boga na pomoč. Izaija pa mu sporoči, rekoč: «Nikar se ne boj, Gospod je uslišal tvojo prošnjo! Asirski kralj se povrne v svojo deželo, in tam bo pokončan z mečem.» Še tisto noč je prišel angel Gospodov in pobil v asirskem šotorišču 185.000 mož. Groza obide Senaheriba, ko ugleda žjutraj toliko mrličev; odjenja od oblege in se vrne sramotno v svojo deželo. Domov prišedšega umorita lastna sinova z mečem.

Tiste dni zboli Ezekija za smrt. Na božje povelje pride k njemu prorok Izaija ter mu reče: «Poskrbi za svojo hišo, ker umrl boš.» Ezekija se ustraši, obrne obraz v steno in moli h Gospodu, naj mu podaljša življenje. Njegovo zaupanje ni bilo osramočeno. Predno je namreč prehodil Izaija polovico kraljevega

poslopja, oglasi se Gospod ter mu pravi: «Vrni se in reci v mojem imenu Ezekiji: Videl sem tvoje solze in uslišal tvojo molitev. Tretji dan že pojdeš zdrav v tempelj Gospodov, in tvojemu življenju dodam še petnajst let.» In kakor mu je Gospod obljubil, tako se je zgodilo. Ezekija je še petnajst let srečno vladal in potem umrl.

Naslednik Ezekijev je bil Manase (698—644). Ta ni kar nič posnemal svojega očeta, marveč se je udal malikovanju. Za kazen ga dá Bog v roke Asirijanom, ki ga premagajo in odpeljejo v Babilon. Sveto pismo pripoveduje, da so ga ondi vkovali v železne verige. Ker pa se je izpreobrnil in prosil Gospoda rešitve, uslišal ga je Bog. Vrnil se je v Jeruzalem ter odpravil malike.

V takih razmerah je bil poklican v proroško službo Izaija: poučeval je ljudstvo ter je opominjal k pokori; svaril je kralje, naj ne pospešujejo malikovanja ter ne delajo zavez z malikovavskimi narodi. Toda rojaki ga niso hoteli umeti, še manj pa ravnati se po njegovih opominih. Staro sporočilo trdi, da so ga rojaki za kralja Manasete na dvojne prežagali, da jim ne bi še nadalje očital njih pregreh.

§ 87. Prorokbe Izaijeve.

Izaija je bil v posebni prikazni poklican za proroka. V nebo zamaknjenega je serafin posvetil za pravega poslanca božjega. V tej prikazni mu je bila razodeta vsa bodočnost izvoljenega ljudstva. Posebno pa je bil navdihnjen z vednostjo o obljubljenem Odrešeniku. Napoveduje ga tako določno in natančno, kakor da je živel o njegovem času. Zato je dobil Izaija po pravici priimek: «evangelist stare zaveze». Nekaterе prorokbe Izaijeve o Mesiji so:

1.) Mesija bo rojen iz Davidove hiše: «Pognala bo mladič iz Jesetove korenine (Jese = Isaj, oče Davidov), in cvetlica vzrastla iz njegove korenine. In Gospodov duh bo na njem počival, duh modrosti in razumnosti, duh sveta in moči, duh vednosti in pobožnosti, in duh strahu božjega ga bo napolnjeval.» (11, 1—3.)

2.) Devica — Mesijeva mati: «Glejte, Devica bo spočela in Sinu rodila, in njegovo ime se bo imenovalo Emanuel, t. j. Bog z nami.» (7, 14.)

3.) Mesija — Bog: «Dete nam je rojeno, in Sin nam je dan, in na njegovi rami je poglavarstvo, in imenuje se Prečudni, Svetovavec, Bog, Močni, Oče prihodnjih časov, Poglavar miru.» (9, 6.)

4.) Predhodnik Mesijev: «Glas upijočega v puščavi: Pripravite pot Gospodu, poravnajte v puščavi steze našemu Bogu!

Vsaka dolina se zvišaj in vsak hrib in grič znižaj; in krivo bodi ravno in grudasto gladka pot!» (40, 3—4.)

5.) Mesija-učenik: «Gospodov duh je nad menoj, ker me je Gospod pomazilil, poslal me je pridigovat krotkim, da ozdravim pobite v srcu in oznanim jetnikom prostost in zaprtim rešenje, da okličem spravno leto Gospodovo.» (61, 1—2.)

6.) Čudeži Mesijevi: «Tedaj se odpro slepim oči, in ušesa gluhih se odmašé; tedaj bo skakal hromec kakor jelen, in jezik mutčev se razreši.» (35, 5—6.)

7.) Mesijevo trpljenje in smrt: «On pa je bil ranjen zavoljo naših grehov in potrtr zaradi naših hudobij; pokorjenje je bilo nad njim zastran našega miru, in ž njegovimi ranami smo bili ozdravljeni. Kakor ovca je peljan v zaklanje in kakor jagnje, ki molči pred njim, ki ga striže, in ne odpre svojih ust.» (53, 5. 7.)

8.) Mesijevo kraljestvo — razširjeno mej pogani: «Narodi bodo hodili v tvoji luči (Jeruzalem)! Vzdigni svoje oči in poglej! Vsi ti (narodi in kralji) se zbirajo in k tebi dohajajo, ter prinašajo zlata in kadila in oznanjujejo hvalo Gospodovo.» (60, 3. 4. 6.)

§ 88. Judovo kraljestvo razpade.

Še enkrat je posvetila zvezda upanja Judovemu kraljestvu. Jozija (641—610) si je mnogo prizadeval, da biboljšal ljudstvu vero in nrvnost. Vstrajno je opominjal svoje podložnike, naj zvesto izpolnjujejo postavo božjo. Star šele dvajset let se uprè z vso silo malikovanju; razdiral je mališke oltarje, sežigal na njih kosti malikovavskih duhovnikov, prav kakor je nekđaj prorok naznanjal Jero-boamu (prim. § 76.). Iznova je uvedel službo božjo v templju, in veličastno so zopet obhajali velikonočni praznik. — Ljudstvo se je sicer ravnalo po svojem kralju, vendar pa se je izpreobrnilo le na videz. Zato pa odslej nastopajo kazni božje hitro druga za drugo: z brzimi koraki se bliža ljudstvo svojemu propadu. Egiptovski kralj Nehao je zahteval v vojni zoper Babilonce prosto pot za svojo vojsko skozi Judovo kraljestvo. Jozija mu tega ni dovolil in zato se je začela vojna. S primeroma majhnim krđelom se postavi Jozija v v bran svojemu nasprotniku pri Megiddu (610), kjer pade v junaškem boju.

Odslej je bilo Judovo kraljestvo popolnoma pod egiptovskim vplivom. Ljudstvo si sicer izbere najmlajšega sina Jozijevega, Joahaza, za kralja. Toda po treh mesecih ga odstavi Nehao ter mesto njega dvigne na prestol njegovega starejšega brata Elia-kima, kateremu izpremeni ime v Joakim. Ta je vladal 11 let

(610—599) kruto in brezbožno. Palestina je bila tedaj mej dvema mečema: babilonskim in egiptovskim. Babilonski kralj Nabuhodonozor (Nebukadnezar) je hotel razširiti svoje ozemlje čez Palestino noter do Egipta in si podjarmiti tudi to kraljestvo; prav tako pa je tudi Nehao nameraval prilastiti si babilonsko kraljestvo. Boj se je moral uneti. Joakim je stal na strani egiptovskega kralja. A prav to mu je bilo v pogubo. Nabuhodonozor premaga Nehaa pri Karkemišu (Circesium). Potem se pa takoj vzdigne zoper Joakima, zakaj dobro je vedel, da mora dobiti Jeruzalem v svojo pest, ako hoče užugati Egipet. Zato obkoli mesto, je premaga, opustoši tempelj ter odvede kralja in več mladeničev plemenitih rodbin, mej njimi Danijela in njegove prijatelje, seboj v Babilon (606). S tem letom se prične babilonska sužnost, ki je trajala 70 let.

Kralj Joakim sicer zopet zadobi prostost, a v svoji zaslepljenosti se po treh letih iznova upre babilonskemu nadvladju. Nabuhodonozor pošlje novo vojsko na Judovo ter obleže iznova Jeruzalem. Kmalu nato umre Joakim. Njegov naslednik Jehonija (599) se mora udati po treh mesecih. Tedaj odvede Nabuhodonozor 10.000 mož in vse tempeljske zaklade v Babilon; na kraljevi sedež pa posadi tretjega sina Jozijevega Sedekijo (599—588). Toda tudi ta je delal hudo pred Gospodom: dovolil je celo, da so v templju malikovali. Ker se je hotel otresti babilonskega jarma pride Nabuhodonozor tretjič z vojsko pred Jeruzalem, obleže mesto in je premaga in razdene v dveh letih (588). Sedekija, hoteč rešiti se, plane s svojimi vojščaki po noči iz mesta ter beži proti puščavi. Pri mestu Jerihi pa ga dohité zmagovavci in privedejo pred Nabuhodonozorja. Ta ukaže uporniku iztakniti oči, sinove pa pomoriti. Potem ga uklenjenega peljejo v sužnost. V mestu Jeruzalemu gospodarita sedaj ogenj in meč. Nabuhodonozor zažge prekrasni tempelj Salomonov; prav tako se zgodi kraljevi palači in drugim hišam plemenitnikov; mestno ozidje podere in odvede prebivavce vse dežele v sužnost. Le siromakom dovoli, da se naselijo v deželi kot gorniki in kmetovavci. Godolijo pa jim postavi za svojega namestnika.

Zgodovino izraelskih kraljev nam podajajo štiri knjige Kraljev in dve Kroniški. Prva in druga knjiga Kraljev, katerima pravimo tudi Samuelovi knjigi, pripovedujeta zgodovino izraelskega ljudstva za Samuela, Savla in Davida. Tretja in četrta knjiga Kraljev popisujeta zgodovino izraelsko od Salomona do asirske in babilonske sužnosti. Kroniški knjigi obsegata kratko zgodovino izvoljenega ljudstva od Adama do razpršitve v sužnost in tako izpopolnjujeta poročila knjig Kraljev.

negore § 89. Prorok Jeremija (628—583 pr. Kr.).

Jeremija, sin duhovnika Helkije iz rodu Benjaminovega, je bil že kot mladenič od Boga poklican v proroško službo, katero je opravljal nad 40 let. Nikomur ni bila ta služba tako težka in bridka, kakor Jeremiji. Oznanjati je moral razpad domovine, katero je na svetu najbolj ljubil, in celo preživeti je moral sramoto in bedo izvoljenega ljudstva. Živel je v vedni ostri pokori deviško-čisto. V neprestani molitvi, s solznim očesom in z ostro, živo besedo opominja ljudstvo k pokori in mu preti z najhujšimi kaznimi božjimi. Toda zastonj! Vsak trezno misleč človek bi bil moral spoznati, da se judovskemu kraljestvu ne da več pomagati. Toda čim globlje so se pogrezovali, tem trdovratnejše so se zanašali Judje na svojo moč, trdeč, da Bog gotovo ne izroči nevernikom v roke templja, kjer prebiva. Vrh tega so nastopali tudi razni krivi proroki ter tolažili razcepljeno ljudstvo z lažnjivimi prorokbami, češ, izraelsko ljudstvo bo kmalu premagalo vse svoje sovražnike. Vse drugače je mislil prorok Jeremija. Uvidel je dobro, da se judovsko kraljestvo obdrži le v pokorščini do babilonskega kralja. Ako se pa upre Babiloncem, izkoplje samo sebi grob. In ker je Jeremija tako gorko ljubil svojo domovino, zato je vedno in povsod svetoval Judom, kralju in ljudstvu, naj slušajo Nabuhodonozorja. A za to plemenito in rodoljubno delo je žel le sovraštvo in preganjanje. Krivi proroki so ga povsod zalezovali in tožili pred ljudstvom.

Za kralja Joakima je narekoval Jeremija svojemu učencu Baruhu prorokbe glede na Judovo kraljestvo. Kralj jih je bral, a se tako razsrdil nad njimi, da je ukazal v ječo vreči proroka in učenca. K sreči ju niso mogli najti. Za Sedecije je napovedoval neprestano popolni razpad Judovega kraljestva in babilonsko sužnost. Tudi onim rojakom, katere je odvedel Nabuhodonozor v Babilon po prvem obleganju Jeruzalema, pisal je Jeremija, naj se ondi naselijo in naj ne verujejo krivim prorokom, ki pravijo, da bo kmalu konec sužnosti, zakaj šele po 70. letih se povrnejo v domovino. To iskreno delovanje v prid zaslepljenemu ljudstvu mu je nakopalo ječo, iz katere ga je oprostil šele poganski premagavec Jeruzalema. Nabuhodonozor mu da na voljo, naj ostane v domovini ali pa vzprejme v Babilonu častno službo. Jeremija si

izvoli prvo: tolažiti hoče preostale rojake in jokati na razvalinah svetega mesta.

A niti po tolikih prebridkih izkušnjah se ljudstvo ni izpametovalo. Mirnega Godolijo, ki je bil sam judovskega rodu, so umorili, dasi jim je Jeremija vedno odsvetoval. Iz strahu, da se vsled tega babilonski kralj ne bi ostro maščeval nad njimi, pobegnili so v Egiptet vkljub opominom Jeremijevim in vzeli s silo seboj proroka in njegovega učenca Baruha.

Tod je po ustnem izročilu neustrašen karal svòje rojake zaradi malikovavstva, kateremu so se bili udali. Toda nehvaležneži so ga naposled pobili s kamenjem.

Jeremija je jedenindvajseta predpodbaba Mesijeve: a) oba so preganjali, ker sta napovedovala, da bode ljudstvo zavrženo in razpršeno mej nevernike; b) Jeremija je jokal nad razdejanim Jeruzalemom: takisto Kristus, napovedujoč grozen konec nehvaležnemu mestu.

Prorokbe Jeremijeve napovedujejo razpad Judovega kraljestva v kazen, ker je ljudstvo odpadlo od Boga, 70 letno babilonsko sužnost, vrnitev ljudstva v domovino in srečo mesijanskih časov, ko Bog sklene novo zavezo s svojim ljudstvom.

1.) Razpad kraljestva in sužnost: «In vsa ta dežela bo puščava, in vsa ta ljudstva bodo služila babilonskemu kralju sedemdeset let. In ko se dopolni sedemdeset let, obiščem, pravi Gospod, babilonskega kralja in njegovo ljudstvo.» (25, 11. 12.)

2.) Nova zaveza: «Glej, dnevi pridejo, pravi Gospod, in naredim z Izraelovo hišo in z Judovo hišo novo zavezo.» (31, 31.) — «Glej, dnevi pridejo, pravi Gospod, in obudim Davida, pravično mladiko, in bo kraljeval kralj, kateri bo moder in bo delal prav in po pravici na zemlji. Tiste dni bo Juda rešen, in Izrael bo varno prebival, in to je ime, po katerem ga bodo imenovali: Gospod, naš pravičnik!» (33, 14—16.)

Žalostne pesni Jeremija proroka izražajo bridko žalost Jeremijevo, ker je bilo razdejano sveto mesto, in izvoljeno ljudstvo odpeljano v babilonsko sužnost. Prorok prosi hkrati Boga, da vzprejme ljudstvo zopet v svojo milost. Žalostne pesni pa imajo poleg besednega tudi vzvišeni, skrivnostni pomen: slikajo nam žalost in nesrečo grešnega človeštva in trpljenje, kateremu se je prostovoljno podvrigel Mesija v spravo za naše grehe.

«Kako sedi samotno mesto, sicer polno ljudstva!
Postala je kakor vdova gospa narodov;
Kraljica deželâ je podvržena davku.

Jokajoč joka po noči, in njene solze ji teko po licih:
Ni ga, da bi jo tolažil, izmed vseh njenih ljubih;
Vsi njeni prijatelji jo zaničujejo in so jej postali sovražniki.

O vi vsi, ki greste po poti, premislite in pogledjte,
Če je bolečina, kakor bolečina moja! kajti obral me je
(vinogradu enako),
Kakor je govoril Gospod ob dnevu jeze svojega srda.»
(1, 1 — 2. 12.)

«Pomisli, Gospod, kaj se nam je prigodilo;
Ozri se in poglej naše osramočenje!
Dedina naša je prišla na tujce,
Hiše naše na zunanjike.
Sirote smo postali brez očeta,
Matere naše so kakor vdove. —
Padla je krona raz našo glavo;
Gorje nam, ko smo grešili!
Zato je žalostno postalo srce naše,
Zato so otemnele naše oči. —
Ti pa, Gospod na veke ostaneš,
Tvoj sedež od rodú do rodú.
Izpreobrne nas, Gospod, k sebi, in izpreobrnjeni bomo!
Ponovi naše dni, kakor od začetka.
Pa zavrgel si nas in zapodil,
Jezíš se nad nami silno.»
(5, 1 — 3. 16 — 17. 19. 21 — 22.)

§ 90. Judita.

Ko je bilo izraelsko ljudstvo razcepljeno, vršila se je tudi dogodba, katero nam pripoveduje Juditina knjiga. Dogodila se je v sredi sedmega stoletja pred Kristusom, najbrže ob času, ko je bival judovski kralj Manase ujet v Babilonu. Uči nas, kako zvrši tudi slaboten človek velika dela, ako zaupa v božjo pomoč.

Asurbanipal (668—626), asirski kralj, si je podjarmil razne narode vzhodne Azije. A tudi proti zapadu je poslal svojega vojskovodjo Holoferna z veliko vojsko. Mnogo utrjenih mest in gradov se mu je že podalo. Zato napade tudi Judovo kraljestvo. Kar mu prebivavci mejne trdnjave Betulije zapró mestna vrata. Holofern

obleže mesto in zapre vodo, ki je tekla v mesto. Betulijčanje trpé veliko žejo in sklenejo podati se, ako jim Bog ne pošlje pomoči v petih dneh.

To sliši Judita, pobožna vdova. Gre torej k mestnim starejšinam ter jim reče: «Postavite se to noč k vratom, da pojdem ven s svojo deklo, in molite, da se Gospod v petih dnevih ozre na svoje ljudstvo Izrael! Nočem pa, da bi preiskovali moje dejanje, in dokler vam ne poročim, naj se nič drugega ne godi, kakor molitev za me h Gospodu našemu Bogu.» Nato si obleče spokorno oblačilo ter moli doma h Gospodu. Po molitvi sleče ostro oblačilo, obleče se praznično, okraši se in pomazili in gre s svojo deklo v asirsko šotorišče. Na potu jo srečajo ogledniki ter jo vprašajo: odkod in kam? Ona odgovori: «Hebrejska hči sem; pobegnula sem od njih, ker vidim, da bodo dani vam v plen; zato sem pribežala sem; peljite me pred Holoferna!» Ko Holofern to izve, ukaže svojim dvornikom, da pusté Judito, naj hodi svobodno po šotorišču, in kedarkoli se jej zazdi, moli svojega Boga.

Četrty dan je napravil Holofern imenitne gosti. Gostje se šele pozno v noč razidejo po šotorih, trudni od preobilne pijače. Holofern pa zaspi v svojem šotoru: pijača ga je popolnoma premagala. Vse na okrog je v trdnem spanju. Ta hip si izvoli Judita, da zvrši svoj sklep. Stopi k Holofernovi postelji, moli s solzami in giblje z ustnicami na tihem: «Potrdi me, Gospod Bog, o tej uri!» Nato seže po Holofernovem meču, ki je visel na stebru, potegne ga iz nožnic, zgrabi za lase Holoferново glavo, udari dvakrat po vratu ter mu odseka glavo; urno jo dá svoji dekli, ki je čakala zunaj šotora, in mahoma se napotita nazaj proti Betuliji, kakor da hočeta moliti zunaj šotorišča. V mestu vsi obstopijo Judito; ona pa jim pokaže Holoferново glavo, rekoč: «Hvalite Gospoda, ki ni zapustil teh, ki vanj zaupajo, in je z mojo roko umoril sovražnika svojega ljudstva!» Drugo jutro obesijo Holoferново glavo črez mestno ozidje in napadejo sovražno šotorišče z velikim vpitjem. Asirijani teko v šotor klicat svojega poveljnika in — o groza! — Holoferново truplo ugledajo brez glave okrvavljeno na tleh. Nepopisen strah in trepet prepade vse, neznansko vpitje nastane po šotorišču; Asirijani zbežé na vso moč. Izraelci pa jo uderó za njimi in jih popolnoma pobijejo.

Splošno so zdaj slavili Judito, rekoč: «Ti si slava Jeruzalemu, ti veselje Izraelu, ti čast našemu ljudstvu!» Praznovali pa so slavno zmago tri mesece.

Judita je predpodoba Marije Device, ki je po svojem božjem Sinu premagala najhujšega sovražnika vsega človeškega rodú. Zato jo angeli in ljudje blagrujejo izmed vseh njenega spola.

Tretji oddelek.

Izraelsko ljudstvo v zvezi z drugimi poganskimi narodi. (Od l. 722. in 588. do Kristusa.)

I. Izraelsko ljudstvo v sužnosti. (722 in 588—536 pr. Kr.)

§ 91. Pomen sužnosti.

Bog je v svoji neskončni modrosti dopustil, da so si poganski narodi podjarmili izvoljeno ljudstvo ter je odvedli seboj v sužnost. To kazen je sicer ljudstvo zaslužilo, ker je pogosto odpadlo od Boga. Toda previdnost božja je tudi sužnost obrnila v dobro; tudi sužnost je pomagala izvrševati nalogo, katero je imelo izvoljeno ljudstvo v zgodovini božjega razodetja. Zato je sužnost posebna milost za izraelsko ljudstvo, pa tudi za poganske narode.

Izraelsko ljudstvo je v sužnosti spoznalo svoje zmote. Povrnilo se je zopet k Bogu, okrepilo si je vero v pravega Boga in se utrdilo v upanju na prihodnjega Odrešenika. Zato pa, povrnivši se v domovino, niso več zabredli v malikovanje.

Poganski narodi pa so imeli po izvoljenem ljudstvu priliko spoznavati pravega Boga, sveto pismo, obljube in prorokbe o prihodnjem Mesiji. Tako so se tudi ti pripravljali na Odrešenika in so vzprejeli znamenja, po katerih so ga pozneje imeli spoznati.

Zgodovina sužnosti jasno kaže, kako je obrnil Bog tudi te bridke čase izvoljenega ljudstva, da doseže svoj namen.

A. Asirska sužnost. (722 pr. Kr.)

§ 92. Tobija v asirski sužnosti.

Izraelci, katere je bil Salmanasar odpeljal v asirsko sužnost (prim. § 83.), porazgubili so se večinoma mej neverniki ter se niso nikdar več povrnili v domovino. Naselili so jih v posebnih okrajih, kjer so se smeli svobodno gibati: daleč na okrog so hodili po

svoji trgovini. Svoje vere pa niso smeli javno spoznavati; še celo besede božje niso smeli poslušati iz duhovskih in proroških ust. Bog pa jih tudi sedaj ni popolnoma zapustil, dasi so sami zakrivili svojo nesrečo. To nam kaže zlasti zgodba pobožnega Tobije.

Tobija (ime pomeni po naše: Gospod je dober) iz rodu Neftalijevega, se je ogibal hudobnežev iz mladega, ko je bil še v izraelskem kraljestvu; natanko je izpolnjeval Gospodove zapovedi. Njegovi ženi je bilo ime Ana, sina pa je imenoval tudi Tobijo. Gospod je Tobiji v sužnosti naklonil Salmanasarjevo srce; kralj mu je dovolil iti, kamorkoli je hotel. Toliko prostost je porabil Tobija v to, da je hodil po deželi okrog rojakov, jih utrjeval v veri in potrpežljivosti ter podpiral po moči s svojim imetjem. Tako pride tudi v Ragez v Mediji, kjer dobi daljnjega sorodnika Gabela. Videč, da se mu slabo godi, posodi mu na dolžno pismo deset talentov srebra, katere je bil v dar dobil od kralja.

Salmanasar umrje. Za njim postane kralj sin Senaherib. On pa je preganjal Izraelce zaradi svoje nesreče pred Jeruzalemom (§ 86.) in jih dal mnogo pomoriti. Tobija pa se je bolj bal Boga ko njega; v svoji hiši je skrival trupla pomorjenih rojakov ter jih pokopaval po noči. Kralj to izvé in dá povelje, Tobijo umoriti; tudi mu vzame vse imetje. Toda Tobija zbeži z ženo in sinom ter se skriva pred kraljem. Kmalu potem Senaheriba umoré; Tobija se vrne in dobi nazaj vse svoje imetje. Vendar pa Asirijani ne nehajo preganjati Izraelcev, a prav tako ne jenja Tobija dobro delati: ubite rojake pokopuje kakor prej, in skoro bi razdal vse svoje imetje. Nekega dne pride od pokopovanja truden domov, leže k steni in zaspi. Kar mu iz lastovičjega gnezda pade gorkega blata v oči, — in oslepi. Tobija pa ne toži, marveč potrpežljivo prenaša svojo nesrečo, kakor nekdanj pobožni Job, in ne jenja vsak dan Boga hvaliti. Njegovi sorodniki in celo njegova žena Ana mu očitajo trdno zaupanje v Boga. On pa jim odgovarja: »Otroci svetih očakov smo, in kakor oni čakamo tistega življenja, ki ga bo Bog dal njim, kateri mu nikoli ne umaknejo svoje vere.»

§ 93. Tobija opominja svojega sina.

Ker so Tobijo trle mnogotere nadloge, menil je, da utegne kmalu umreti. Zato pokliče k sebi svojega sina ter mu za slovo dá mnogo lepih naukov in ginljivih opominov:

1.) «Moj sin, kedar Bog k sebi vzame mojo dušo, pokoplji moje telo! Spoštuj svojo mater vse dni njenega življenja in spominjaj se, kakšne in kolike nevarnosti je prestala zaradi tebe! In kedar tudi ona dopolni čas svojega življenja, pokoplji jo poleg mene!»

2.) «Vse dni svojega življenja imej Boga v spominu in varuj se, da kdaj ne privoliš v greh in da v nemar ne puščaš zapovedij Gospoda, našega Boga!»

3.) «Od svojega premoženja dajaj miloščino in svojega obraza ne obračaj od nobenega siromaka; tako namreč se bo zgodilo, da tudi Gospod od tebe ne odvrne svojega obličja. — Kakor premoreš, tako bodi usmiljen! Ako imaš veliko, dajaj obilno; če imaš malo, prizadevaj si, rad podeljevati tudi malo, zakaj dobro plačilo si nabiraš za dan potrebe!»

4.) «Varuj se, moj sin, vse nečistosti, in napuhu ne puščaj gospodovati ne v svojih mislih, ne v svojih besedah: zakaj v njem se je začela vsa spačenost!»

5.) «Kdor ti kaj dela, temu daj brž plačilo, in nikdar ne zastajaj pri tebi plačilo tvojega najemnika!»

6.) «Kar nočeš, da bi kdo drugi storil tebi, glej, da ti nikdar ne storiš drugemu!»

7.) «Boga vsak čas hvali in prosi, da vodi tvoja pota in da ostanejo v njem vsi tvoji sklepi.»

8.) «Nikar se ne boj, moj sin, revno sicer živimo, pa imeli bomo mnogo dobrega, ako se bojimo Boga, se ogibamo vsega greha in delamo dobro.» (Tob. 4. pogl.)

Ginjenega srca je odgovoril mladi Tobija: «Oče, vse storim, karkoli si mi zapovedal.»

§ 94. Mladi Tobija in nadangel Rafael.

Po teh opominih pošlje Tobija svojega sina v Ragez, da bi iztirjal dolg od Gabela. Pot do tje je bila dolga, in zato mu svetuje oče, naj si poišče zvestega tovariša. Mladi Tobija gre in najde lepega mladeniča, prepasanega in kakor za pot pripravljenega. Bil je nadangel Rafael, a Tobija tega ni vedel. Naprosi si ga torej za spremljevalca na dolgem potu; oče oba blagoslovi, rekoč: «Srečno hodita, Bog bodi na vajinem potu, in njegov angel vaju spremljaj!»

Na večer prvega dne sta dospela do reke Tigrida. Tobija gre k vodi, da bi si umil noge. Kar pride silno velika riba, da bi ga požrla. Tobija se ustraši, angel pa mu reče: «Primi jo za žabre (dušnice) in potegni jo k sebi!» Tobija stori tako. Angel pa mu še dalje naroča: «Iztrebi ribo ter ohrani si njeno srce in žolč in jetra, zakaj s temi rečmi se s pridom zdravijo oči.»

Prišedši v Ekbatano, medijsko mesto, ostaneta pri možu, z imenom Raguel. Bil je iz rodú Tobijevega in je imel hčer Saro. Raguel gostoljubno vzprejme tujca; Tobija snubi Raguelovo hčer, in oče mu jo dá za ženo. Angela, katerega doslej še ni spoznal, pa prosi Tobija, naj gre sam iztirjat dolg v Ragez. Rafael to stori in po štirinajstih dneh se vsi trije zopet vrnejo proti Ninivam. Mej tem Tobijevi stariši silno žalujejo, da se sin še ni povrnil. Njegova mati je neprenehoma jokala, sedeč ob potu na gričku, odkoder se je videlo daleč na okrog, ter zrla hrepeneče v daljavo, iz katere je pričakovala svojega jedinca. Slednjič ga ugleda in ga spozna v tem hipu. Urno se vrne možu to povedat. Slepi oče ystane, gre ob roki svojega služabnika sinu naproti, objame ga in poljubi, in on in žena zajokata od veselja. Mladi Tobija pa vzame ribjega žolča in pomaže ž njim očetove oči. Bela mrena se odlušči z njih, in starček zopet izpregleda. Vsi pričujoči hvalijo in časté Boga. Po sedmih dneh dospe tudi Sara s svojimi služabnicami in z imetjem.

V zahvalo ponuja Tobija angelu polovico od vsega prinesenega. On pa odvrne: «Molitev s postom in miloščino je boljša, nego spravljati zaklade sveta. Ta čas, ko si ti s solzami molil in mrličé pokopaval, nosil sem jaz tvojo molitev pred Gospoda. In ker si bil Bogú všeč, je bilo treba, da te je skusila skušnjava. Jaz sem Rafael, jeden izmed sedmerih angelov, ki stojimo pred Gospodom.» To rekši izgine izpred njih očij.

Stari Tobija je živel še 42 let. Predno umrje, pokliče predse svojega sina in njegovih sedem sinov, rekoč: «Blizu je pokončanje Niniv. Naši bratje, ki so razkropljeni iz Izraelove dežele, povrnejo se v njo. Vsa njih zapuščena dežela se bo napolnila in hiša božja, ki je bila v njej požgana, bo zopet sezidana; in tje se povrnejo vsi, ki se boje Boga. In neverniki zapuste svoje malike in pridejo v Jeruzalem in bodo ondi prebivali. Nikar tedaj, otroci, ne ostajajte tukaj, marveč kateri dan pokopljete svojo mater poleg mene v isti grob, napravite se kar na pot, da greste od tod!» Nato je umrl, star 102 leti. Po smrti materini se preseli mladi Tobija z vso rodbino k starišem Sarinim, kjer je dosegel starost 99 let. Ves njegov rod je bil všeč Bogu in ljudem.

27. Stari Tobija nam podaja prelep vzgled pobožnega, bogoljubnega človeka, ki dejanjsko ljubi svojega bližnjega ter potrpi v žalosti in bridkosti.

Take kreposti plačuje Bog dostikrat že v tem življenju.

Mladi Tobija pa je ginljiv vzgled pokornega, v strahu božjem vzgojenega sina, ki postane prav vsled tega deležen blagoslova božjega. «Očetov blagoslov zida otrokom hiše.» (Sir. 3, 11.)

Tobijevo zgodbo zajemamo iz knjige svetega pisma jednakega imena: uči nas, kako Bog pravične dostikrat obiskuje s časnimi nesrečami, katere pa jim slednjič obrne v prid.

B. Babilonska sužnost (606—536 pr. Kr.).

§ 95. Usoda Judov v sužnosti.

Pregnanci iz nekdanjega Judovega kraljestva (prim. § 88.) so ohranili v babilonski sužnosti neko skupnost: živeli so v Babilonu ali pa v posamnih naselbinah med Tigridom in Evfratom. Uživali so precejšno prostost; imeli so svoje občine in svoje sodnike; posamniki, odlikujoč se po posebni modrosti in vednosti, povspeli so se celo do imenitnih služb na kraljevem dvoru. Verskih dolžnostij pa niso mogli zvrševati po svoji želji; nestrpni pogani so jih pogosto motili pri bogoslužju. Zlasti pa so Judje bridko pogrešali prekrasnega templja jeruzalemskega. To bridkost izraža 136. psalm:

«Ob rekah babilonskih ondi smo sedeli in jokali,
Ko smo se spominjali Sijona.
Na vrbe v sredi njega smo obesili
Svoje citre.

Kateri so nas ujete peljali, popraševali so nas
Po pesnih;
In kateri so nas bili odpeljali, (so govorili):
Pojte nam katero sijonskih pesnij.

Kako naj pojemo Gospodovo pesen
V tuji deželi?

Ako tebe pozabim, o Jeruzalem,
Bodi pozabljena moja desnica.

Moj jezik naj mi obtiči na nebu,
Če se ne bom spominjal tebe;
Če ne bo Jeruzalem
Moje prvo veselje.»

§ 96. Proroki ob babilonski sužnosti.

Tudi v sužnosti Bog ni pozabil svojega izvoljenega ljudstva. Obujal mu je proroke, ki naj bi poučevali ljudstvo, da jim je sužnost zaslužena kazen, ker so odpadli od pravega Boga in od

njegove postave. Zajedno so jim prorokovali, da se bodo smeli skoro vrniti v domovino. Taki proroki so bili:

1.) Baruh. Bil je zvest učenec in služabnik proroka Jeremije, čegar prorokbe je napisal. Svojega učenika je spremil v Egipet (prim. § 89.), po njegovi smrti pa se je preselil v Babilon, kjer je tolažil svoje rojake.

2.) Ecehijel. Ko so Kaldejci drugič premagali Jeruzalem, odpeljali so Ecehijela seboj v Babilon, kjer ga je Bog poklical v proroško službo. Oznanjeval je, da bodo Jeruzalem skoro razdejali, vse ljudstvo pa odpeljali v sužnost. Napovedoval je tudi povrat iz sužnosti in ustanovitev Mesijevega kraljestva. Ecehijel je prorokoval večidel le v prikaznih (vizijah). Ustno izročilo trdi, da so ga rojaki umorili iz jeze zaradi njegovih ostrih proroških govorov.

3.) Danijel. Ko so jeruzalemsko mesto prvič premagali (l. 606.), odpeljali so Danijela v Babilon na dvor kralja Nabuhodonozorja, ker je bil iz kraljevega rodu. Kmalu si je pridobil veljavo in zaupanje pri kralju. Ker mu je Bog dal dar prorokovanja, razlaganja sanj in dar čudežev, razširjal je uspešno pravo vero mej pogani, hkrati pa poboljšaval svoje rojake. Njegovo življenje je v tesni zvezi z vladajočimi osebami v Babilonu, in njegovo delovanje je največjega pomena za izvoljeno ljudstvo v babilonski sužnosti.

§ 97. Danijel in kralj Nabuhodonozor.

1.) Nabuhodonozor je zapovedal, naj se vzgajajo nekateri ujeti izraelski mladeniči iz knežjega rodu tri leta na njegovem dvoru, da mu bodo potem služili. Mej temi so bili: Danijel, Ananija, Azarija, in Mizael. Tudi je ukazal kralj svojemu hišniku, naj hrani mladeniče z jedmi s kraljeve mize. Mladeniči pa so se branili uživati jedila, katera jim je prepovedovala Mozesova postava. Poprosijo torej dvornika, naj bi jim dajal le sočivja jesti in vode piti. Hišnik noče privoliti; »zakaj« — rekel je — »ako bodo medlejša vaša obličja kakor drugih mladeničev, zapadem glavo.« Vendar se za poskušnjo uda želji mladeničev, hrani jih po njih volji deset dnij. In glej! Po desetih dneh so njih lica lepša in obilnejša nego vseh drugih, ki so živeli ob kraljevi hrani. Torej jim hišnik še dalje daje sočivja in vode. Bog pa jim je podaril izredno modrost in razumnost, osobito Danijelu; zato postanejo po treh letih kraljevi svetovavci in služabniki.

2.) Danijel je imel kmalu priliko pokazati svojo modrost in razumnost. Dva judovska sodnika namreč po krivem zatožita Suzano, ženo bogatega Juda Joakima, velike, skrivne pregrehe. Suzana je bila vsled tega po krivici obsojena na smrt; s kamenjem bi jo bili morali pobiti. Danijel pa je bil uverjen o Suzanini nedolžnosti. Zato zakliče sodnikom in starejšinam: «Sodite še enkrat!» Zdaj izprašuje Danijel vsakega tožnika posebe: njijino pričevanje pa se ni ujemalo. Iz tega spozna ljudstvo, da sta hudobneža vedoma krivo tožila nedolžno Suzano, ter ju za kazen in svarilen vzgled da posuti s kamenjem.

3.) Kralj Nabuhodonozor je imel neko noč strašne sanje, katerih pa se na jutro ni mogel več spomniti. Zato zapové svojim modrijanom, naj mu povedó in pojasnijo sanje, sicer bodo morali umreti. Danijel pa prosi Boga, in Bog mu po noči v prikazni razodene vso skrivnost. Nato stopi h kralju in pravi: «Bog je tvojo skrivnost, o kralj, razodel meni. Videl si prav veliko podobo: glava je bila iz najboljšega zlata, prsi in roke iz srebra, trebuh in stegna iz brona, piščali iz železa, noge pa deloma iz železa, deloma iz ila. Utrgal pa se je sam od sebe kamen z gore in je zadel podobo v železne in ilnate noge in jih je razdrobil. Kamen pa je postal velika gora in je napolnil vso zemljo. To so sanje; njih razlaga pa je ta: Zlata glava si ti, ker si kralj kraljev; deli iz srebra, brona in železa pomenijo troje drugih kraljestev, ki bodo nastala za tvojim. Četrto, železno, bo vse premagalo. Noge pa, deloma iz železa, deloma iz ila, pomenijo, da se bó razdelilo kraljestvo. Tiste dni teh kraljestev pa bo Bog obudil kraljestvo, katero ne bo razdejavano na veke, pač pa bo vsa ta kraljestva razdrobilo in pokončalo, kakor si videl, da se je kamen z gore utrgal sam od sebe in je razdril podobo.» Ko Danijel konča, reče mu kralj osupel: «Resnično, vaš Bog je Bog bogov!» — in postavi Danijela za poglavarja vsej babilonski deželi in za najvišjega predstojnika modrijanom v Babilonu.

Štiri kraljestva, o katerih prorokuje Danijel, so: 1.) asirsko-babilonsko, 2.) medijsko-perziško, 3.) grško-macedonsko in 4.) rimsko. To zadnje se je razdelilo na vzhodno in zapadno. Kamen pa, ki je postal velika gora, je Cerkev Kristusova, ki ni nastala po človeških rokah, pa je premagala vsa nekdanja kraljestva s svojo duhovno močjo, uničiti pa je ne more nihče.

4.) Nekoliko pozneje je dal Nabuhodonozor narediti malika na zlatem stebru ter ga ukazal postaviti na ravnini pred Babilonom.

K posvečevanju povabi vse velikaše svojega kraljestva in da po klicarju oklicati: «Tisto uro, ko zaslišite trombe glas, padite na obraz in molite zlato podobo! Kdor ne pade in ne moli, bode še tisto uro vržen v peč gorečega ognja.» Vse je pokorno temu ukazu, le Ananija, Azarija in Mizael ga ne slušajo. (Danijela takrat ni bilo v Babilonu.) Kralj jim preti s smrtjo v ognjeni peči, oni pa mu odgovore: «Naš Bog nas more potegniti iz peči gorečega ognja. Če pa ne bo hotel, vedi, o kralj, da ne častimo tvojih bogov in ne molimo zlate podobe, katero si postavil.» Ves razsrjen ukaže kralj, da se peč sedemkrat bolj razbeli kakor po navadi. Najmočnejši možje pridejo in jih z oblačili vred vržejo v razbeljeno peč. Toda angel Gospodov pristopi k mladeničem in pahne plamen iz peči, tako da zažge in konča može, ki so jih bili vrgli vanjo; sredi peči pa je hlad, kakor da veje večerni veter. Ogenj se mladeničev celo nič ne dotakne, sežge le vezi, s katerimi so bili zvezani. Mladenci pa jednoglasno hvalijo, slavé in časté Boga. Ko kralj sliši hvalno petje, ostrmi in pravi svojim imenitnikom: «Nismo li vrgli treh zvezanih môž v sredo ognja? Glejte, jaz vidim štiri može razvezane, hodeče sredi ognja, in nič niso poškodovani; in podoba četrtega je lepa in krasna, kakor sinu božjega.» Nato jim ukaže stopiti iz peči in pravi: «Češčen bodi njih Bog, ki je poslal svojega angela, ter je rešil svoje služabnike. Zato dam od danes to povelje, da mora umreti, kdorkoli izreče zoper tega Boga kletev, kajti ni ga boga, ki bi mogel tako rešiti!» Potem je kralj povišal tri mladeniče v babilonski deželi.

Danijel in njegovi tovariši so uživali le sočivje, pa so se odlikovali pred drugimi s trdnim zdravjem. Jednako tudi oni, ki izpolnjujejo cerkveno zapoved posta, sebi ne izpodkopujejo zdravja in močij, marveč šele krepé si jih v zmernosti in treznosti.

Nedolžna Suzana, katero je Danijel po volji božji rešil smrti, in trije mladeniči v ognjeni peči so nam živ dokaz, kako Bog varuje svoje zveste služabnike tudi časnega zla.

§ 98. Danijel in kralj Baltazar.

Baltazar, vnuk Nabuhodonozorjev in zadnji kralj babilonski, je napravil nekoč svojim velikašem imenitne gosti. Že vinjen postane toli pederzen, da ukaže prinesiti zlate in srebrne posode, katere je bil odnesel njegov stari oče iz templja jeruzalemskega. Iz teh posod pije kralj, njegovi boljari in njegove žene.

Kar se prikaže roka, ki zapiše nekaj besedij na steno. Kralj se prestraši, skliče urno vse modrijane, da bi mu razložili besede. A nihče ne more brati pisanja, torej tudi ne razložiti. Zdaj pokličejo Danijela pred kralja. Ta mu obljubi drago plačilo, ako razloži pisanje. Danijel odgovori: «Darovi, kralj, naj bodo le tvoji; pisanje pa ti preberem in ti povem njega pomen. To pa je napisano: Mane, Tekel, Fares. In to se takole razlaga: Mane — seštel je Bog tvoje kraljestvo in je dokončal. Tekel — tehtan si bil na tehtnici in prelahek si najden. Fares — razdeljeno je tvoje kraljestvo in dano Medijanom in Perzijanom.» Zdaj ukaže kralj Danijela obleči v škrlat; okrog vratu mu obesijo zlato verižico in postavijo ga za tretjega v vsem kraljestvu.

Danijelovo prorokovanje pa se je izpolnilo še tisto noč: Darij, medijski kralj in Cir, perziški kralj, pridereta v mesto ter si je osvojita. Baltazarja umoré, zmagovavca pa si razdelita njegovo kraljestvo: Dariju pripade Babilon, Ciru pa Asirija. Po smrti Darijevi pa je združil Cir vse obširno ozemlje pod svojim žezlom.

Kdor predrzno oskrunja in zlorablja svete in Bogu posvečene reči, stori kakor kralj Baltazar, božji rop ali bogoskrunstvo. Božjepropnik pa ne odide kazni božji.

§ 99. Danijel in kralj Darij.

Kralj Darij je Danijela tako čislal, da ga je povzdignil za jednega izmed treh knezov, ki so imeli vrhovno nadzorstvo nad upravo vsega kraljestva. Nameraval ga je celo postaviti nad vse kraljestvo. Iz zavisti pa so si prizadevali knezi in drugi kraljevi služabniki, da bi Danijela spravili s poti in pogubili. Izposlujejo torej pri kralju povelje, da bodi vržen v levnjak vsakdo, ki bi v tridesetih dneh česa prosil boga ali človeka, razun kralja. Danijela pa to povelje ni odvrčalo od molitve: kakor po navadi hodi v svojo hišo, odpira okna zgornje hiše ter proti Jeruzalemu obrnjen trikrat na dan poklekujе, moli in hvalo daje svojemu Bogu. Njegovi nasprotniki sporoče to kralju. Kralj, ki je Danijela čislal, ga izgovarja, da bi ga otel smrti. Toda sovražniki Danijelovi pravijo: «Pri Medijanih in Perzijanih je postava, da se ne sme izpremeniti nobeno povelje, katero je dal kralj.» Tako je moral kralj privoliti, da Danijela vržejo v levnjak. Prej ga pa še pokliče k sebi ter mu reče: «Bog, katerega vedno častiš, te bo rešil.» Vendar pa se je

kralj bal, da ne bi nasprotniki Danijelu storili kaj zlobnega; zato zapečati s svojim prstanom kamen, katerega so položili črez jamo.

Tisto noč kralj ni mogel spati od skrbi za Danijela. Ob zori drugega dne pa hiti k jami in zakliče z žalostnim glasom: «Danijel, služabnik živega Boga, ali te je mogel tvoj Bog, kateremu vedno služiš, ubraniti levom?» Danijel odgovori: «Moj Bog je poslal svojega angela, da je levom zaprl žrela, in mi niso škodovali, kajti nisem se pregrešil.» Silno oveseljen ukaže sedaj kralj, da Danijela potegnejo iz levnjaka; njegove tožnike pa vržejo vanj, in takoj jih levi zgrabijo in razdrobé vse njih kosti. Nato je dal Darij povelje vsem svojim ljudstvom, da naj se boje in spoštujejo Boga Danijelovega.

§ 100. Danijel in kralj Cir.

Po dveletnem kraljevanju je umrl Darij, in Cir postane sam vladar medijsko-perzijskemu kraljestvu (536 pr. Kr.). Tudi Cir je visoko čislal Danijela in ga hranil pri svoji mizi. To ugodnost je uporabljal Danijel, da je razširjal mej pogani vero v pravega Boga, in sicer je: 1.) pokončal Belov tempelj, 2.) umoril zmaja, katerega so po božje častili.

1.) Babilonci so imeli malika, z imenom Bel (Bal); darovali so mu vsak dan dvanaajst mer pšenične moke, štirideset ovac in šest vrčev vina. Tudi Cir je molil vsak dan v njegovem templju. Nekoč pa vpraša kralj Danijela, zakaj tudi on ne moli Bela. Danijel mu odgovori: «Ker častim živega Boga, ki je ustvaril nebo in zemljo, in ima oblast nad vsem, kar živi.» Kralj se začudi in vpraša: «Ali se ti Bel ne zdi živ Bog? Ne vidiš li, koliko vsak dan povžije in popije?» Danijel odvrne: «Motiš se, o kralj; Bel je znotraj iz ila, zunaj iz brona in nič ne je.» Nato pokliče kralj Belove duhovnike in jim reče: «Ako mi ne poveste, kdo povživa te darove, boste umrli. Ako pa skazete, da Bel povžije to, umrl bo Danijel, ker je preklinjal Bela.» Danijel odgovori kralju: «Zgodi se po tvoji besedi!»

Ko so odšli Belovi duhovniki, postavi kralj sam pred malika jedil; Danijel pa potrese pepela po vsem templju. Potem zakleneta vrata in jih zapečatita s kraljevim prstanom. Po noči pa pridejo duhovniki in njih žene in otroci, ter po svoji navadi vse pojedó in popijejo.

Zgodaj na jutro gresta kralj in Danijel v tempelj. Pečati so celi; zdaj odpreta vrata. Kralj ugleda prazen oltar pred malikom in zavpije z močnim glasom: «Velik si, o Bel, in ni je goljufije pri tebi!» Danijel pa zadržuje kralja, da ne vstopi, ter mu pokaže razne stopinje, ki so se poznale po pepelu. Nato kralj bolj natanko preišče tempelj in najde tudi skrivna vratca, skozi katera so prihajali Belovi duhovniki jemati jedi z oltarja. Cir se razsrdi ter ukaže duhovnike zgrabiti in pomoriti. Bela pa izroči Danijelu, ki ga razdene s templjem vred.

2.) Ko so si Perzijani osvojili babilonsko kraljestvo, preselili so tja tudi svoja božanstva. Zato nahajamo v Babilonu češčenje velikega zmaja. Pri tej besedi nam je misliti na kačo. Babilonci so kače posebno častili, ker so ž njih pomočjo razlagali sanje in ugibali prihodnje reči. Iz tega namena so jih redili v templjih. Kralj Cir zahteva torej od Danijela, naj moli zmaja; «ne moreš namreč reči,» — mu pristavi — «da to ni živ bog.» Danijel pa vzame smole, masti in dlak, jih skupaj skuha, naredi iz tega kepe ter jih da zmaju v žrelo, — zmaj pa se razpoči. Potem pa reče: «Glej, kakšnega Boga ste častili!» Ko Babilonci to slišijo, razsrde se silno nad kraljem, rekoč: «Kralj se je pojubil: Bela je porušil, zmaja ubil in duhovnike pomoril.» Gredo torej pred kralja in mu reko: «Daj nam Danijela, ali pa pomorimo tebe in tvojo rodbino!» Kralj se ustraši, uda se sili in jim s težkim srcem izroči Danijela. Uporna druhal vrže Danijela v levnjak. V jami je bilo sedem levov, katerim so vsak dan dajali po dve trupli in po dve ovci. Le takrat jim niso dali ničesar, da bi požrli Danijela. Toda levi mu niso storili nič žalega.

Šest dni je bil Danijel v levnjaku; mučila ga je silna lakota. — Tisti čas pa je živel blizu razdejanega mesta Jeruzalema prorok, po imenu Habakuk. Skuhal je kosilo, da bi je nesel ženjicam na polje. Kar se mu prikaže angel Gospodov, rekoč: «Nesi jedilo v Babilon Danijelu, ki je v levnjaku.» Ko se Habakuk izgovarja, da ne vé, kje je ta kraj, prime ga angel vrh glave in ga nese s hitrostjo svojega duha v Babilon. Nad jamo stoječ zavpije Habakuk: «Danijel, služabnik živega Boga, vzemi kosilo, katero ti Bog pošilja.» Danijel odgovori: «Spomnil si se me tedaj, o Bog, in nisi zapustil njih, ki tebe ljubijo.» Potem vstane in já. Angel Gospodov pa Habakuka brž zopet nazaj postavi na njegovo mesto.

Sedmi dan pride kralj sam k levnjaku, da bi ondi žaloval za Danijelom. A pogledavši v jamo in opazivši, da Danijel sredi levov sedi zdrav in vesel, zakliče: «Velik si, Gospod, Danijelov Bog!» Danijela ukaže potegniti iz levnjaka, one pa, ki so ga hoteli pokončati, dá vreči v jamo. In v hipu so jih raztrgali levi. Kralj pa iznova pripozna: «Bojé naj se vsi prebivavci po vsej zemlji Boga Danijelovega; ker on je rešitelj, ki dela znamenja in čudeže na zemlji!»

Življenje proroka Danijela je nepretrgana vrsta bojev zoper poganstvo. V tem boju je Danijel prenašal premnogo bridkostij in nevarnostij, a Bog ga je iz njih čudovito reševal. Bog namreč nikdar ne zapusti onih, ki se bojujejo za resnico in pravico.

Danijel je umrl na tuji zemlji v visoki starosti.

§ 101. Danijelova prorokba o prihodu Odrešenikovem.

Danijel je prejel od Boga tudi dar prorokovanja. Najimennejša je prorokba, katero mu je Bog naznanil v prikazni (viziji); razodel mu je v njej čas Odrešenikovega prihoda.

Prvo leto kralja Darija, ko je molil Danijel ob večerni daritvi za svoje ljudstvo, prikaže se mu angel Gabrijel in mu oznani to-le: «Vedi in razumi! Od danega povelja, da se zopet zidaj Jeruzalem, do Kristusa vojvode bode sedem tednov in 62 tednov; ulice in zidovi se bodo zopet zidali v težavnih časih. In po dvainšestdesetih tednih bo Kristus umorjen, in ne bode njegovo ljudstvo, katero ga bo zatajilo. In ljudstvo z bodočim vojvodo bo razdejaló mesto in svetišče, in njega konec bo razdejanje, in po dokončani vojni je odmenjena pustota. Sklenil pa bo z mnogimi zavezo v jednom tednu, in sredi tedna bo jenjala klavna in jedilna daritev, in v templju bo gnusoba razdejanja, in do končanja in konca bo trajalo razdejanje.»

Tedni, katere navaja Danijel, pomenjajo letne tedne, t. j. dobo sedmih let. — Povelje, da se zopet sezidaj Jeruzalem, dal je perziški kralj Artakserks Dolgoroki (Longimanus) l. 454. pr. Kr. ali 299. po sezidanju Rima. Kristus je začel učiti potem, ko ga je krstil Janez Krstnik v 15. letu vladanja cesarja Tiberija, t. j. 782. ab u. c. Če odštejemo od te številke 299, dobimo 483 let, t. j. 69 letnih tednov. Po treh letih, t. j. sredi sedemdesetega letnega tedna, je umrl Kristus. L. 70. po Kr. pa so Rimljani razdejali tempelj, in razdejan je do današnjega dne.

II. Izraelsko ljudstvo po babilonski sužnosti.

(536 pr. Kr. do rojstva Kristusovega.)

1. Judje podložni perziškemu kraljem (536—330 pr. Kr.).

§ 102. Prva vrnitev v domovino. Sezidanje templja.

Sedemdesetletna sužnost je zelo izpremenila Izraelce: trpljenje in bridkosti tuje zemlje, spokorni proroški govori, osobito Ecehijelovi in Danijelovi, so jih toliko izmodrili, da niso več hoteli malikovati. Zato pa je Bog omečil srce perziškemu kralju Ciru, da je dovolil prvo leto svojega vladanja (536) Izraelcem povrniti se v domovino. Po vsem kraljestvu je ukazal oklicati: »Gospod, Bog neba, mi je zapovedal, naj sezidam njemu hišo v Jeruzalemu. Kdor je izmed njegovega ljudstva, idi gori v Jeruzalem in zidaj hišo Gospodu, Izraelovemu Bogu!« Ukazal je tudi onim, ki so ostali v Babilonu, naj podpirajo svoje rojake pri zidanju templja z denarnimi doneski. Tudi jim je vrnil 5400 svetih posod, katere je bil uplenil kralj Nabuhodonozor.

Zdaj se vzdigne okoli 50.000 Judov proti Jeruzalemu. Vodila sta jih Zorobabel, iz rodú Davidovega, in veliki duhovnik Jozve. Dospevši v sveto mesto, kmalu postavijo žgavni oltar; na njem se je opravljala jutranja in večerna daritev. Petnajst dnij pozneje veselo praznujejo praznik šotorov. Nastopno leto položé templju temelj. Duhovniki in leviti svirajo na trombe in cimbele in pojo Bogú hvalne in zahvalne pesni; vse ljudstvo se raduje. Le starčki, ki so videli nekdanji tempelj, milo tožijo, da je oni tempelj tega v veličastnosti daleč presegal. Prorok Agej pa jih tolaži z obljubo, da se bo novi tempelj odlikoval pred starim, kajti v njem bo nastopil Mesija. Tudi Samarijani so hoteli pomagati pri zidanju templja. Ker pa jim tega Judje niso pustili zaradi njih malikovanja, podkupili so Samarijani iz maščevanja svetovavce perziškega kralja, ki so zares pregovorili kralja, da je Judom za nekaj časa zidanje popolnoma ustavil. Šele Darij (Histaspovič) je iznova dovolil, da se sme dalje zidati. L. 515. pr. Kr. je bil tempelj sezidan. Slovesno ga posveté in po dolgem prestanku praznujejo zopet velikonočni praznik v templju Gospodovem. Ta tempelj, kateremu pravimo Zorobabelov tempelj, ni imel skrinje zaveze. Prorok Jeremija jo je bil skril na gori Nebo, ko so Kaldejci premagali Jeruzalem, in od takrat je ni nihče več videl. Najsvetejše je bilo torej po-

polnoma prazno. Tudi Bog ni prebival v podobi oblaka v Najsvetejšem, kakor v svetem šotoru in v Salomonovem templju. V novi tempelj je namreč imel vstopiti Kristus, ki je pravi Bog.

Oni, ki so se vrnili iz babilonske sužnosti, bili so večinoma iz Judovega rodú. Zato se odslej Izraelci imenujejo s splošnim imenom Judje. Judeja se je imenovala poslej dežela nekdanjega Judovega kraljestva z rodом Simeonovim in Danovim vred, ki sta se bila že poprej odtrgala od Izraelovega kraljestva in se zjediniła z Judovim. — Judje so po vrnitvi v domovino živeli dosti svobodno; imeli so sicer perziške oblastnike (satrape) nad seboj; toda ti se niso brigali za drugo, nego da so pobirali davke in vojake. Vse druge zadeve so vodili veliki duhovniki in starejšine ljudstva.

§ 103. Druga vrnitev v domovino. Ezdra. Nehemija.

Mesto Jeruzalem se zopet obzida.

Leta 468. pr. Kr. je iznova dovolil perziški kralj Artakserks I. Dolgoroki, da se smejo vrniti Judje v svojo domovino. To milost je dosegel pri kralju pobožni duhovnik Ezdra. Okrog njega se torej zbere mnogo Judov, ki po velikih težavah v Sirski puščavi, zalezovani od raznih sovražnikov, naposled pod varstvom božjim vendarle srečno dospejo v Jeruzalem. Kmalu pa opazi Ezdra, da so se mej rojaki ugnezdele razne grde razvade. Posebno ga je bolelo, da so si jemali za žene hčere nevernih sosedov. Z veliko gorečnostjo torej jame ljudstvo poučevati v postavi božji in mej drugim uvede te-le koristne naprave:

1.) Veliki zbor (sanhedrin ali sinedrij, senatus). Predsedoval mu je veliki duhovnik, katerega je podpiralo 71 mož, ki so bili izbrani iz duhovnikov, pismoukov in starejšin. Veliki zbor je imel nalogo čuvati, da se postava Mozesova natančno izpolnjuje; sodil je tudi velika hudodelstva. Podrejena so mu bila manjša sodišča, katera so ustanovili po vseh mestih, kjer so prebivali Judje; marsikje jih je bilo celo po več. Ta sodišča so sodila manjše pregreške.

2.) Shodnice (sinagoge). V vsakem večjem kraju so si priredili shajališča, kjer so se zbirali ob sobotah k službi božji. Bralo in razlagalo se je ondi sveto pismo in skupno so molili. Vendar pa vsled tega niso pretrgali zveze s templjem, zakaj daritve so se opravljale le tam; v tempelj so plačevali vsako leto davek.

To versko obnovenje ljudstva je vodil izpočetka Ezdra sam; kasneje pa mu pristopi na pomoč Nehemija. Le-ta je bil točaj na dvoru perziškega kralja Artakserksa I. Od njega si je izprosil dovoljenja, da sme iti v Jeruzalem in ondi pozidati mesto in obzidje (455). Veselo so se Judje lotili dela. Ali zopet jim hočejo Samarijani zidanje po sili ustaviti. Nehemija stavi noč in dan straže in določi, da polovica mož in mladeničev delaj, polovica pa jih bodi na boj pripravljenih: z jedno roko naj delajo, v drugi pa naj drže meč. V 52. dneh je stalo zidovje z vrati in stolpi. Kmalu nato slovesno praznujejo šotorski praznik. Duhovnik Ezdra jim prebere postavo; potem obnové zavezo svojih očetov ter obljubijo, da hočejo odslej ostati postavi božji vsikdar zvesti.

Po dvanajstletnem prizadevanju se je vrnil Nehemija zopet na kraljevi dvor. A zopet se pokažejo prejšnje razvade, osobito zakoni z neverkami. Nehemija to izve in se vrne zopet v domovino in ondi pogumno odpravlja vse, kar se ne zлага z Mozesovo postavo. Mej drugimi si je vzel neverško ženo tudi Manase, sin velikega duhovnika Jojade. Ker pa je ni hotel odpustiti (bila je hči samarijanskega oblastnika Sanabalata), izključijo ga iz duhovstva. Nato sezida Sanabalat na gori Garizimski poleg Samarije tempelj, postavi Manaseto za velikega duhovnika in uredi službo božjo. Vsled tega je bila mržnja Judov do Samarijanov še večja in je prikipela do vrhunca. Odslej so živeli v nespravlljivem sovraštvu.

Kako so se Judje vrnili iz babilonske sužnosti in na novo uredili v domovini, pripovedujeta nam knjigi: Ezdrova in Nehemijeve; tako se imenujeta po možeh, ki sta ji spisala.

§ 104. Proroki po babilonski sužnosti.

Z jednako gorečnostjo in v istem duhu, kakor Zorobabel, Ezdra in Nehemija, so delovali tudi proroki, katere je Bog poslal judovskemu ljudstvu, ko se je vrnilo v svojo domovino. So pa ti-le:

1.) Agej. Ko je začel vladati perziški kralj Darij (Histaspovič) (520), opominjal je Agej goreče svoje rojake, naj sezidajo tempelj. One, ki so se solzili, spominjajoč se nekdanjega veličastnega Salomonovega templja, tolažil je s tem, da povelíča novi tempelj Mesija sam s svojo navzočnostjo.

«In prišel bo zaželeni vsem narodom, in napolnim to hišo z veličastvom, pravi Gospod vojnih čet.» (2, 8.)

2.) Caharija. Bil je vrstnik Agejev ter je prorokoval razne dogodke iz Mesijevega življenja.

1.) Vhod Mesijev v Jeruzalem. «Močno se vesêli, hči sijonska, raduj se, hči jeruzalemska! Glej, tvoj kralj prihaja k tebi; pravičen je in rešitelj; on je reven in sedeč na oslici in sicer na mladem osličinem žrebetu.» (9, 9.)

2.) Mesija izdan za trideset srebrnikov. «In sem jim rekel: Če se vam prav zdi, dajte mi plačilo; in če ne, pustite! In odtehtali so mi plačilo tridesetih srebrnikov.» (11, 12.)

3.) Beg učencev. «Udari pastirja, in razkrope se ovce.» (13, 7.)

4.) Mesijeve prebodene roke. «In se mu poreče: Kaj so tiste rane sredi tvojih rok? In poreče: S temi sem bil ranjen v hiši tistih, ki so me ljubili.» (13, 6.)

3.) Malahija. Deloval je ob času, ko se je Nehemija drugič vrnil v Jeruzalem. Z ostro besedo je šibal neverske razvade ljudstva; hkrati pa je dostavil še nekatere okoliščnosti iz Mesijevega življenja in delovanja.

1.) Predhodnik Mesijev. «Glej, jaz pošljem svojega angela (t. j. poslanca), in pot bo pripravljala pred mojim obličjem.» (3, 1.)

2.) Daritev nove zaveze. «Niste po moji volji, pravi Gospod vojnih čet, in darú ne bom vzprejemal iz vaših rok. Zakaj od solnčnega vzhoda do zahoda bo moje ime veliko med narodi, in na vseh krajih se bo darovalo, in čista daritev se bo opravljala mojemu imenu.» (1, 10—11.)

3.) Drugi prihod Mesijev. Glej, pošljem vam proroka Elijo, predno pride Gospodov dan, veliki in strašni.» (4, 5.)

§ 105. Estera.

Mnogo Judov je ostalo na Babilonskem, ker so perziški kralji lepo ravnali z njimi. To se je zgodilo po božji naredbi v prid nevernikom, da so čim dalje bolj spoznavali pravega Boga in obljube bodočega Odrešenika. Kakor nekdanj Danijel in njegovi tovariši, dosegli so tudi zdaj pobožni in modri Judje po božji previdnosti pri nevernih kraljih veliko veljavo, ki so jo obračali svojim rojakom v prid in v razširjanje prave vere. V ta namen je Bog izvolil tudi pobožno Judinjo, Estero po imenu. Estera je živela ob času kralja Kserksa I. (485—465, sveto pismo ga imenuje Asvera) v Suzah, glavnem mestu perziškega kraljestva. Starišev ni več imela; rednik jej je bil stric Mardohej. Ko kralj nekoč Estero vidi, prikupi se mu tako, da jej postavi krono na glavo in jo izvoli za kraljico. Ona pa ne pove nikomur, da

je Judinja; Mardohej jej je namreč svetoval, naj to zamolči. Mardohej je skrbel prav po očetovsko za njeno srečo; zato se je hodil vsak dan izprehajati pred kraljevo poslopje. Nekega dne izve, da sta dva kraljeva hramnika sklenila umoriti kralja. Brž poroči to kralju. Hudobneža sta bila umorjena, dogodba pa se je vpričo kralja vpisala v letopis.

Nekoliko potem je povzdignil kralj svojega ljubljenca Amana nad vse kneze v deželi. Vsi kraljevi dvorniki so pripogibali pred njim kolena, le Mardohej ne. Iz sovraštva se hoče Aman maščevati zato nad vsem judovskim narodom. Reče torej kralju: «To ljudstvo zaničuje tvoja povelja; zapovej torej, da se pokonča!» Kralj privoli. Ko Judje izvedo, da jim preti nevarnost, jamejo silno žalovati. Mardohej sporoči Esteri, kaj se je zgodilo. Veli jej, naj gre h kralju in ga prosi za svoje ljudstvo. Bila pa je postava v Perziji, da nihče ni smel nepoklican pred kralja; kdor je to storil, moral je umreti. Vendar poroči Estera Mardoheju: «Pojdem h kralju, če tudi mi preti smrtna nevarnost. Vi pa se postite tri dni in tri noči, in jaz se bom prav tako postila, in molite za-me!» Tretji dan se obleče Estera v kraljevska oblačila, opravi molitev ter pogumno stopi pred kralja. Ko jo kralj ugleda, razsrdi se silno, Estera pa omedli. Zdajci pa se omeči kraljevo srce, in ko Esteri odleže, ji reče: «Nikar se ne boj Estera, ne boš umrla; zakaj ta zapoved je dana za vse druge, le za tebe ne. Kaj hočeš, kraljica?» Estera odgovori: «Ako je kralju prav, pridi danes z Amanom k meni na kosilo!» Po obedu povabi zopet kralja in Amana za nastopni dan in dostavi: «Jutri razodenem kralju svojo željo.» Aman gre ves vesel take časti iz kraljevega poslopja. Opazivši pa, da Mardohej sedi pred vrati in ne vstane pred njim, razsrdi se silno in ukaže po nasvetu svoje žene in svojih prijateljev postaviti v svoji hiši petdeset komolcev visoka vešala za Mardoheja.

Drugo noč kralj ni mogel nič spati. Reče si torej prinesti in brati zgodbe in letopis poprejšnjih časov. Ko se bere, kako je Mardohej izdal zalezovanje hramnikov, ki sta želela kralja umoriti, vpraša kralj: «Koliko časti in plačila je prejel Mardohej za to zvestobo?» Služabniki odgovore: «Celo nič plačila ni prejel.» Nato kralj vpraša: «Kdo je na dvoru?» Odgovoré mu: «Aman.» Bil je namreč tako zgodaj prišel, da bi kralja pregovoril, naj ukaže obesiti Mardoheja. Kralj mu veli vstopiti ter mu pravi: «Kaj se mora zgoditi možu, katerega hoče kralj častiti?» Aman

si misli, da hoče kralj njega počastiti, zato odgovori: «Človeka, katerega želi kralj počastiti, morajo obleči v kraljevska oblačila in posaditi na konja in dati mu kraljevo krono na glavo, in prvi kraljevih poglavarjev in oblastnikov naj drži njegove konje in po mestnih trgih gredé naj vpije: Tako se časti, kogar hoče kralj počastiti.» Nato mu kralj reče: «Hiti in stori, kakor si govoril, Judu Mardoheju, ki sedi pred vrati!» Aman je moral, če tudi nevoljen in srdit, izpolniti kraljevo povelje.

Drugi dan je prišel kralj z Amanom k Esteri na kosilo. In zopet jo kralj vpraša: «Kakšna je tvoja prošnja, Estera? Ako si želiš tudi polovico mojega kraljestva, dobodeš jo.» Ona pa odgovori: «Če sem milost našla v tvojih očeh, o kralj, pusti življenje meni in mojemu ljudstvu; zakaj izdani smo, jaz in narod moj, da bomo poteptani, podavljani in pokončani.» Kralj vpraša: «Kdo si drzne to storiti?» Estera odgovori: «Naš sovražnik in zoprnik je ta-le prezlobni Aman!» Aman ostrmi in ne more ničesar odgovoriti. Kralj srdit vstane. Jeden izmed hramnikov pa reče: «Glej, v Amanovi hiši stoji steber, petdeset komolcev visok, katerega je postavil Aman za Mardoheja!» Kralj nato ukaže: «Nanj ga obesite!» Še tisti dan je izvolil kralj Mardoheja za prvega državnega poglavarja mesto Amana in preklical dano postavo zoper Jude. Veliko veselje je zavládalo vsled tega med Judi; ta dan rešitve so vsako leto slovesno praznovali (praznik Purim, t. j. žrebov, ker je Aman po žrebu določil dan za pomorjenje Judov).

Očitno se nam kaže v tej dogodbi previdnost božja, ki vselej in povsod najde pripomočkov, da uniči naklepe hudobnežev. Aman pa je vzgled, kako napuh človeka pahne v nesrečo. «Kjer je napuh, ondi je tudi sramota.» (Preg. 11, 2.)

Estera je predpodoba Marijina. Nje ni vezala kraljeva postava in svojemu ljudstvu je izprosila milost pri srditem kralju: Marija pa je bila izvzeta od postave izvirnega greha in s svojo milo priprošnjo tolaži jezo božjo in nam zadobiva milost in izveličanje pri Bogu.

Zgodbo kraljice Estere nam podaja svetopisemska knjiga jednakega imena. Spisal jo je kmalu potem, ko se je dogodila, pobóžen v Perziji živeč Jud. Prebirali so jo vsako leto o prazniku Purimu.

2. Judje podložni macedonskim kraljem (330—320 pr. Kr.).

§ 106. Aleksander Veliki in njegovi nasledniki.

Zgodovino zadnje dobe judovskega ljudstva nam podajeta knjigi Makabejcev; pisal pa je o tej dobi tudi judovski zgodovinar Jožef Flavij.

Dvesto let so bili Judje podložni perziškemu kralju. Slednjič pa Aleksander Veliki premaga Perzijane v bitkah pri Arbeli in Gavgameli in s tem uniči perziško kraljestvo (334 pr. Kr.). Tako se je izpolnila prorokba Danijelova o ovnu in kozlu. Videl je namreč perziško kraljestvo v podobi ovna, grško-macedonsko pa v podobi kozla, ki je prišel od zapada in s svojim močnim rogom udaril ovna, ga vrgel na zemljo in pohodil, in nihče ga ni mogel rešiti iz njegove oblasti. Kozel pa je bil silno velik; in ko je bil vzrastel, se mu je veliki rog odlomil, in izpod njega so vzrastli štirje rogovi proti štirim vetrovom neba. To je pomenilo, da se bode razcepilo velikansko kraljestvo Aleksandra Velikega na štiri manjša kraljestva, kar se je tudi zgodilo.

Judovski pisatelj Jožef Flavij pripoveduje, da je pisal Aleksander, oblegajoč mesto Tir v Feniciji, pismo do velikega duhovnika v Jeruzalem, naj mu pošlje na pomoč vojakov in denarja. Veliki duhovnik pa tega ni hotel storiti, sklicujoč se na zvestobo, katero je narod prisegel perziškemu kralju. Vsled tega odgovora se Aleksander raztogoti in napoti proti Jeruzalemu, takoj ko si je osvojil mesto Tir. Že stoji na višinah pred mestom, in ljudstvo trepeti pred njim. Kar mu gre po božjem navdihnjenju nasproti veliki duhovnik Jaddua, oblečen v duhovsko oblačilo, ljudstvo pa ga spremlja v belih oblačilih. Aleksander, ugledavši ta veličastni sprevod, gre proti velikemu duhovniku in se mu prikloni. Vsi se začudijo nad tem vedenjem kraljevim, in ko ga njegov vojskovodja vpraša, zakaj se kaže tako miroljubnega judovskemu velikemu duhovniku, odgovori Aleksander, da je videl v Macedoniji prav takega in prav tako oblečenega človeka, in ta mu je svetoval, naj brž ko brž uniči perziško kraljestvo. Nato je šel Aleksander z velikim duhovnikom v tempelj; ondi ukaže, da se zanj opravi daritev, in se oveseli, ko mu pokažejo prorokbo Danijelovo, ki mu je napovedovala zmago nad Perzijani.

Aleksander je bil Judom mil vladar. Dopustil jim je, da so živeli po svoji šegi in postavi. Toda kmalu je bilo konec njegovi vladi; umrl je l. 323 pr. Kr. Po njegovi smrti se je razdelilo kraljestvo med njegove štiri vojskovodje. Izmed teh si je ustanovil Ptolemej Lagovič kraljestvo v Egiptu in postal zarodnik Ptolemejcem. Selevk pa si je ustanovil kraljestvo v Siriji in postal začetnik vladarske rodbine Selevkovičev. Palestina je pripadla po Aleksandrovi smrti Laomedontu, Aleksandrovemu vojskovodji, kateremu pa jo je po treh letih odtrgal Ptolemej Lagovič (320). Tako so prišli Judje pod oblast Ptolemejcev. *L. 330*

3. Judje podložni egiptovskim kraljem Ptolemejcem.
(320—203 pr. Kr.)

§ 107. Ptolemejci Judom naklonjeni vladarji. Knjiga Jezusa
Siraha. Modrostna knjiga.

1.) Nad sto let so vladali Ptolemejci Palestino. Med tem so Judje živeli srečno in mirno. Ptolemej Lagovič (323—284) je naselil 200.000 Judov v Egiptu ter jim podelil enakopravnost z drugimi podložniki. Mnogo jih je doseglo častne službe na kraljevem dvoru; drugi so vstopili v egiptovsko vojsko. Povsodi po deželi so si svobodno ustanavljali šole in sinagoge. Slednjič so si sezidali celo tempelj v bližini mesta Leontopolija. V njem se je obhajala služba božja prav tako, kakor v Jeruzalemu; k praznikom so pa zahajali le v Jeruzalem. Toda Judje, živeči v Palestini, tega templja nikdar niso hoteli pripoznati.

2.) Ptolemej Filadelf (284—246) je povzročil, da se je prevedlo sveto pismo iz hebrejščine na grški jezik. Ta prevod, ki se običajno imenuje Septuaginta, ker je baje sodelovalo 72 učenih Judov; bil je velikega pomena za razširjanje razodetja božjega mej poganskimi narodi. Ker je bila grščina občevalni jezik vseh omikancev tedanjega sveta, širila se je beseda svetega pisma po tem potu na vse strani. Tako so tudi pogani bolj in bolj spoznavali vero v pravega Boga in upanje v bodočega Odrešenika.

3.) Ko je vladal Ptolemej Everget (246—221), živel je v Jeruzalemu pobožen Jud, Jezus, sin Sirahov. Spisal je poučno knjigo, v kateri izpodbuja v krasnih pregovorih svoje rojake k modrosti in krepostnemu življenju. Ker so rabili knjigo v prvih časih krščanstva v cerkvi pri podučevanju katehumenov, rekali so ji tudi Ecclesiasticus. Za vzgled navajamo iz te knjige nekaj rekov:

1.) «Sin, ako hrepeniš po modrosti, ohrani pravičnost, in Bog ti jo podeli!» (1, 33.)

2.) «V ognju se skuša zlato in srebro, ljubljenci božji pa v peči poniževanja.» (2, 5.)

3.) «Ne hvali moža zaradi njegove lepote in ne zaničuj človeka zaradi njegovega obraza!» (11, 2.)

4.) «Očetov blagoslov utrjuje otrokom hiše, materina kletev pa jih podira do tal.» (3, 11.)

5.) «Zvest prijatelj je močna bramba, in kdor ga je našel, našel je zaklad. (6, 14.)

6.) «Je sramežljivost, katera vodi v greh, je pa tudi sramežljivost, ki prinaša čast. Ne sramuj se spoznavati svoje grehe!» (4, 25. 31.)

7.) Beži pred grehi, kakor pred kačo! Ne govori: Grešil sem, in kaj žalega se mi je zgodilo? Najvišji je namreč potrpežljiv povračevavec.» (21, 2. 5. 4.)

8.) «V vseh svojih delih se spominjaj svojih poslednjih rečij in vekomaj ne boš grešil!» (7, 40.)

4.) Ptolemej Filopator (221—204) ni bil naklonjen judovskemu ljudstvu; posebno grozno je preganjal Jude v Aleksandriji. — Da bi svoje rojake tolažil v teh hudih časih preganjanja, ter jih utrjeval v pravi modrosti in veri, spisal je pobožen Jud v Egiptu Modrostno knjigo v grškem jeziku.

Nekateri modri reki iz nje so ti-le:

1.) «Ničemurni so vsi ljudje, v katerih ni spoznanja božjega, ki iz vidnih dobrot ne morejo spoznati njega, kateri je, in iz del ne spoznajo njega, ki je njih Stvarnik.» (13, 1.)

2.) «Starosti ne dela častitljive ne dolgo življenje, ne veliko število let, ampak umnost človekova velja za sive lase, in življenje brez madeža je visoka starost.» (4, 8—9.)

3.) «Krivičniki porečejo sodni dan o pravičnih: Ti so, ki smo jih nekdaj imeli v zasmeh in zasramljiv pregovor. Mi neumneži smo njih življenje imeli za nespamet in njih konec za nečast! Glej, kako so zdaj šteti med otroke božje in njih delež je med svetniki!» (5, 3—5.)

4.) «Oj, kako lep je čist rod v svetlobi (svoje čednosti); njegov spomin je večni, ker je spoznan pri Bogu in pri ljudeh.» (4, 1.)

5.) «Modrost ne gre v hudovoljno dušo, tudi ne prebiva v telesu, ki je udano grehom.» (1, 4.)

4. Judje podložni sirskim kraljem Selevkovičem (203—166 pr. Kr.).

§ 108. Judje zatirani. Mučeniška smrt Eleazarja in matere s sedmerimi sinovi.

L. 203. si je podjarmil Palestino Antijoh Veliki (224—187), kralj sirski. On Judov ni preganjal, živeli so pod njim svobodno po Mozesovi postavi; bil jim je mil, dobrohoten vladar. Kakih 2000 judovskih rodbin je naselil v Mali Aziji. Toda njegov sin in naslednik

Selevk Filopator (187—176) je trše gospodoval Judom. Ugrabiti je hotel celo zaklade judovskega svetišča. Neki Simon,

upravitelj jeruzalemskega templja, je namreč črtil tedanjega velikega duhovnika Onijo III. Da bi se znosil nad velikim duhovnikom, naznani sirskega kralju, da hrani tempelj mnogo zakladov, katere si lahko osvoji. Kralj se brž polakomni denarja in takoj pošlje v Jeruzalem svojega vojskovodjo Helijodora, da odvede zaklade iz templja. Helijodor pride v sveto mesto in hoče z vso silo odpreti zakladnico. Zastonj mu je dopovedoval veliki duhovnik, da je tempeljski zaklad odmenjen vdovam in sirotam, da je deloma celo lastnina zasebnikov, ki so svoje pošteno pridobljeno imetje dali spraviti v tempelj, da bi bilo popolnoma varno. Helijodor se ne zmeni za nobeno prošnjo; sklicuje se le na kraljevo povelje. Judje dvignejo svoje roke proti nebu in molijo, da se ne bi oskrunil sveti kraj. Kar se prikaže konj s strašnim jezdecem, ozaljšan s prelepimi odejami; ko bi trenil, zažene se v Helijodora s sprednjima kopitoma. Ob enem se prikažeta dva mladeniča, obstopita ga od obeh strani in bijeta brez prenehanja. Helijodor pade na tla in obleži v nezavesti. Takega odnesó. Še le ko je veliki duhovnik opravil zanj prošnjo daritev, prikažeta se mladeniča zopet Helijodoru, rekoč: «Duhovnika Onijo zahvali, zaradi njega ti je Bog ohranil življenje!» — Helijodor opravi Bogu zahvalno daritev in odide, ne dotaknivši se zakladov.

Posebno grozovito je vladal Antijoh Epifan (175—164). Prodajal je službo velikega duhovnika nesposobnim usiljencem in s tem pohujševal duhovstvo. Z izgovorom, češ, Judje se mu hočejo upreti, pridere s svojo vojsko nad Jeruzalem, pomori mnogo prebivavcev, veliko pa jih odvede seboj v sužnost. Celo templja se loti in s predrzno roko oskruni in ugrabi svete posode. Slednjič jame Judom usiljevati grško vero in grške šege ter jih hoče siloma poneveriti. Med drugimi je silil 99 letnega starčka Eleazarja, naj jé svinjsko meso, kar je bilo Judom po Mozesovi postavi strogo prepovedano. Prijatelji prosijo Eleazarja, naj si dá prinesti mesa, kakršnega sme jesti, in od tega naj jé ter naj se hlini, kakor da bi jedel svinjsko meso, samo da si otme življenje. On pa jim odgovori: «Moji starosti se ne spodobi hliniti se. Ako to storim, mislila bi si mladina, da sem se poprijel tuje vere ter se dal zapeljati v greh. Jaz pa bi s tem onečastil svojo starost. Kaj bi tudi imel od tega, da se umaknem človeškim mukam! Roki Vsemogočnega vendar ne uidem ne živ ne mrtev.» To izgovorivši, srčno umre mučeniške smrti za postavbo božjo.

Tudi neko mater so silili, naj je svinjsko meso s svojimi sedmerimi sinovi. Ko pa se branijo, ukaže jih kralj z biči in jermenimi tepsti. Ker pa so bili še vedno stanovitni, ukaže kralj razbeliti ponve in bronaste kotle. Potem zapove odrezati najstarejšemu jezik, potegniti mu kožo z glave, roke in noge odsekati in še dihajočega peči v razbeljeni ponvi. Vse to so morali gledati bratje in mati. Nato drugega prav tako mučijo. Pri zadnjem vzdihljeju pa reče kralju: «Ti hudobnež vseh hudobnežev, nam sicer vzameš sedanje življenje; toda kralj vsega sveta nas, ki umiramo za njegovo postavo, obudi k večnemu življenju.» Jednake smrti umrjejo potem tretji, četrti, peti in šesti sin. Na vrsto pride najmlajši. Antijoh mu obeta, da ga obogati in osreči, ako odpade od vere svojih očetov. Mati pa mu pravi: «Prosim te, ljubo moje dete, poglej nebo in zemljo in vse, kar je na njiju, in vedi, da je Bog vse to iz nič ustvaril. Zato se ne boj ter vzprejmi smrt, da te kedaj nazaj dobim s tvojimi brati vred!» Nato tudi ta mladenič odločno izpove, da ostane zvest Mozesovi postavi. Srdit ukaže kralj, naj ga mučijo še hujše kakor brate. Naposled umoré tudi mater.

Kruti trinog pa ni odšel kazni božji. V vojni zoper Perzijane premagan, moral je bežati. V Ekbatani izve, da je njegova vojska tudi v Judeji pobita. To ga tako razkači, da hoče sramoto svojega bega maščevati nad Judi. Urno potuje, da bi se postavil čim preje na čelo svoji vojski ter izpremenil Jeruzalem v groblje. Toda vsegavedni Bog ga je udaril z neozdravljivo boleznijo. Potoma pade z voza in se močno poškoduje. Zdaj grozno hudo zboli: živemu lezejo črvi iz trupla in meso mu odpada na kosce. Pri njem, ki je še nedavno menil, da bo dosegal zvezde na nebu, ne more nihče več strpeti zaradi silnega smradu. Zdaj ga pač mineva njegova ošabnost; v sé gre in spozna, da ga je ta stiska zadela zaradi krutostij, ki jih je počenjal v Jeruzalemu, ko je ropal hišo božjo in prelival nedolžno kri. Boga jame moliti in obeta, da hoče popraviti vso krivico in obhoditi vse strani sveta ter povsodi razglaševati in oznanjevati mogočnost božjo. Ali Bog ga ne usliši, ker je izviralo njegovo kesanje le iz strahu pred smrtjo; — njegovo trpljenje ne odjenja. Umrl je bogokletnik v strašnih bolečinah v tuji deželi.

Eleazar nam je lep vzgled, kako se zdržujemo vsega, kar je tudi le na videz pregrešno, da ne pohujšamo bližnjega.

Mati s sedmerimi sinovi, kateri navadno pravimo makabejska mati, kaže nam, da daje vera v prihodnje vstajenje in večno življenje moč, pretrpeti vse muke in celo smrt za pravo vero. «Ne bojte se teh, ki telo umoré, duše pa ne morejo umoriti!» (Mat. 10, 28.)

§ 109. Makabejci, vodniki judovskega ljudstva (166—64).

Ob času, ko je Antijoh grozovito preganjal Jude, živel je v Judeji duhovnik Matatija. Imel je petero sinov: Janeza, Simona, Judo, Eleazarja in Jonatana. Stanovitno se je upiral malikovavstvu; v svojem domačem mestu Modinu (na nekem hribu severozapadno od Jeruzalema) je zvesto zvrševal dolžnosti do jedino pravega Boga. Ali tudi tje pridejo odposlanci kraljevi ter silijo prebivavce, naj odpadejo od judovske vere. Mnogo so jih pregovorili, Matatija in njegovi sinovi se ne dadé pregovoriti. Ko Matatija nekoč zagleda, da Jud na oltarju javno daruje malikom, popade ga sveta jeza, in ubije brezvestnega malikovavca. Potem kliče na ves glas: «Kdorkoli gori za postavo, dvigni se in hodi za menoj!» In vzdignil se je s svojimi sinovi in mnogo zvestih ž njim; zbežali so v hribe. Kamor so prišli, podirali so malikovavske oltarje in se poganjali za Gospodovo postavo.

Po Matatijevi smrti jim je bil vodnik Juda, njegov sin. Zaradi njegovega vrlega junaštva so mu rekli Makabejec, to je kladvar. To ime je kasneje ostalo vsej rodbini. V boju je bil srčan, močan in strašan kakor lev; s peščico junakov je premagal vse Antijohove vojske in dobil Jeruzalem in tempelj zopet v oblast. Zdaj je šele prav videl, kako zapuščeno je bilo svetišče: oltar oskrunjen, vrata sežgana, po dvorih hiše božje pa je trava rastla. Urno osnaži tempelj, posveti oltar in obhaja praznik zmage s slavospevi in godbo.

Kmalu potem je umrl Antijoh (prim. § 108.). Po njegovi smrti se Juda nadalje bojuje s sirskimi kralji. V nekem boju se zgodi, da pade tudi nekoliko Judov. Ko Juda s svojimi zvestimi tovariši drugi dan pokopava mrtve, najde v oblačilih mrličev reči, ki so bile darovane malikom, kar je bilo po Gospodovi postavi prepovedano jemati. Očitno se je tu pokazalo, da je padle Jude zadela le pravična kazen božja. Juda pa nabere denarja mej svojimi zvestimi pristaši in pošlje v Jeruzalem 12.000 drahem srebra, da bi se opravila pravna daritev za pobite bojevnike;

ker «sveta in dobra je misel moliti za mrtve, da bi bili rešeni grehov.»

Drahma je približno 36 novcev a. v. Potemtakem je Juda poslal v tempelj okrog 4320 goldinarjev.

V nadaljnjih vojnah s Sirci je sklenil Juda zavezo z Rimljani, ki je pa kasneje postala Judom jako pogubna. Kmalu potem pade Juda v boju (160 pr. Kr.). Pokopljejo ga v Modinu. Vse ljudstvo je žalovalo po njem, rekoč: «Oj, padel je junak, ki je rešil ljudstvo Izraelovo!»

Po Judovi smrti je postal njegov brat Jonatan vodnik judovskemu ljudstvu. Srčno se je vojskoval in slavno zmagoval sovražnike Izraelove. Ali l. 143. so ga Sirci zvijačno umorili in ž njim vred pobijejo tisoč njegovih vojnih tovarišev.

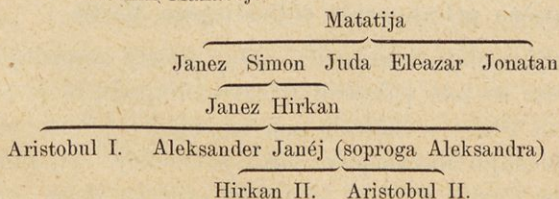
Naslednik mu je bil brat Simon. Očistil je deželo sovražnikov, in Judje so uživali mir ves čas njegovega vodstva. Iz hvaležnosti so priznali duhovniki in ljudstvo čast velikega duhovstva Simonovi rodbini za toliko časa, dokler ne vstane kak od Boga poslan prorok ter se izreče proti tej naredbi. Toda tudi Simon je vladal le malo časa; zet njegov, želeč postati mu naslednik s pomočjo Sircev, je zavrato umoril njega in dva sinova (135 pr. Kr.). A zvijačni načrt mu je izpodletel, kajti še živeči sin

Janez s priimkom Hirkan je postal knez in veliki duhovnik. Osvojil si je Samarijo in Galilejo, porušil tempelj na gori Garicinski in si podjarmil Edomljane (Idumejce). Tako so postali Judje po svojem ozemlju dokaj obsežen narod. Njegov sin

Aristobul I. si je pridejal celo naslov kralja (106 pr. Kr.), toda umrl že v enem letu. Sledil ga je njegov brat

Aleksander Janéj (105—78). Bil je grozovit trinog svoji rodbini in svojim podanikom. Ko je vsled tega nastala zarota, ukazal je pomoriti 5000 Judov. Po njegovi smrti je vladala nekaj časa njegova soproga Aleksandra.*

* Rodovnik Makabejcev:

5. Judje podložni Rimljanom (od l. 64. pr. Kr.).

§ 110. Rimljani si prisvoje nadvlado v Palestini.

Po Aleksandrini smrti je nastala med njenima sinovoma ljuta vojna za vladarstvo. Hirkan II. in Aristobul II. sta se slednjič obrnila v Rim, da jima razsodi prepir. Rimljanom je bila ta prilika jako ugodna. Že prej so si priborili Sirijo in so hoteli imeti tudi Palestino. Rimski vojskovodja Pompej, ki je posredoval mej sovražnima bratoma, odloči se za Hirkana II. (64 pr. Kr.). Toda Aristobul se neče pokoriti tej razsodbi. Vsled tega nastane državljanska vojna. To priliko pa porabi Pompej, gre s svojimi legijami v Jeruzalem, osvoji si mesto in tempelj z naskokom, Aristobula in njegova dva sinova pa kot ujetnika odvede seboj v Rim, kjer so bili priče njegovega zmagoslavja. Hirkan II. postane sedaj knez, toda popolnoma odvisen od rimske nadvlade; vsako leto je moral plačevati Rimljanom visoke davke. Odslej so se Rimljani vedno vmešavali v judovske razmere in grozno izžemali deželo. Kras, rimski vojskovodja, je pograbil leta 54. pr. Kr. celo zaklade iz templja.

Hirkan II. je umrl l. 39. pr. Kr. v vojni zoper Parte. Pač so si po njegovi smrti še prizadevali Makabejci, ali, kakor so se imenovali po svojem zarodniku Hasmoneju: Hasmonejci, za vlado v Palestini. Toda Rimljani potisnejo na prestol Heroda, kateremu dovoli rimski senat celo naslov »judovskega kralja« (39 pr. Kr.). Herod je bil sin Idumejca Antipatra, ki si je pridobil v Egiptu mnogo zaslug za rimskega vojskovodjo Cezarja. Zato se je rimski senat njegovemu sinu izkazal hvaležnega. Herod si je s pomočjo Rimljanov priboril vso Judejo. Zgodovina ga imenuje »Groznega«, in po pravici; mnogo jih je ukazal po nedolžnem umoriti in pokončal je docela rodbino Makabejcev. Dasi sam ni mnogo maral za judovsko vero in njene svete šege, ukazal je vendar tempelj v grškem slogu prezidati in iznova bogato okrasiti, da bi si s tem pridobil ljubezen podložnikov.

§ 111. Splošno pričakovanje obljubljenega Mesije.

1.) Tuji kralji, osobito Selevkoviči, zadnji stoletji gospodujoči judovskemu narodu, so zelo pokvarili ljudstvo. Najrajši bi je bili zavedli v poganstvo. Slabo je vplivalo tudi mejsebojno preganjanje in vojskovanje poslednjih Makabejcev. Tako je čimdalje bolj ginilo versko prepričanje. Častili so sicer še jedino pravega Boga, toda

večidel le z ustnicami. Njih življenje pa je bilo tako hudobno, da primerja Jožef Flavij Jeruzalem Sodomi in pravi, da je bila Sodoma boljša od Jeruzalema. Dobro seme, ki je bilo še tu in tam med njimi, zaduševale so razne stranke, ki so bolj ali manj vplivale na ljudstvo.

Izza Makabejcev se je med Judi ustanovilo troje strank: Farizeji, Saduceji, Eseni.

a) Farizeji so bili potomci onih vernih in gorečih Judov, ki so se vrnili iz babilonske sužnosti. Toda njihova prvotna strogost se je izpremenila polagoma v zunanjo, navidezno pobožnost, kažoč se v golih šegah brez verskega duha. Poleg pobožnosti so kazali le preveč svojo oholost, vladeželjnost in svetohlinstvo. Ohranili so si največ vpliva do preprostega ljudstva, od katerega so skušali odvracati vse tuje in poganske šege. Pismarji (pismouki) ali učeniiki postave so pripadali večinoma stranki farizejev.

b) Saduceji so priznavali le Mozesovo postavo, katero pa so po svoje razlagali. Imenitne resnice razodetja božjega so tajili, n. pr. neumrljivost človeške duše, vstajenje od mrtvih, večno plačilo i. t. d. Bogatini so se radi pridruževali tej stranki. Navadno so živeli nasladno in pohotno.

c) Eseni so živeli samotno na zapadni obali Mrtvega morja. Bili so večinoma neoženjeni, vse imetje jim je bilo skupno. Za zunanje bogoslužje niso marali. Nastali so bržčas iz nekdanjih proroških šol, ki so gojile skupno življenje.

Slednjič ne smemo pozabiti tudi Samarijanov, ki so živeli za-se, a v vednem hudem sovraštvu z ostalimi Judi.

Vse te razne stranke niso mogle osrečiti ljudstva: bolj in bolj je propadala vera. Zato pa so vsi dobri vzdihovali in hrepeneli po obljubljenem Odrešeniku, katerega je bil Bog že v raju naznanil prvim starišem, in o katerem so prorokovali proroki. Vse je kazalo, da se bliža čas Odrešenikovega prihoda: kraljeva palica je bila vzeta od Jude (prim. § 72), imel je torej priti skoro na syet oni, «katerega čakajo narodi»; po bitki pri Akciju (31 pr. Kr.) je postal Cezar Avgust samovladar: nastalo je četrto kraljestvo, o katerem je prorokoval Danijel (prim. § 97); tudi konec 70 letnih tednov se je bližal (prim. § 101.). Ni čuda, da je ljudstvo koprneče vzdihovalo po Mesiji s prorokom Izaijem (45, 8.): «Rosite ga, nebesa, od zgoraj; in oblaki dežite pravičnega; odpri

se zemlja in rôdi Izveličarja!» Vsak dan so prosili v svojih molitvah: «Gospod, dodeli nam rešenje!»

2.) A tudi pogani so si želeli Odrešenika. Vsled raznih zvez z judovskim narodom so se seznanili s prorokbami izvoljenega ljudstva. Zavedali pa so se tudi, da si v verskem oziru sami ne morejo pomagati. Jedino pravega Boga niso poznali: najbolj omikani narodi, Grki in Rimljani, so bili udani politeizmu. Ker pa niso poznali pravega Boga, niso ga tudi dostojno častili: pogosto so častili malike z najgršimi pregrehami in s človeškimi žrtvami. Sužnost, krvna osveta, samomor, smrtno sovraštvo se jim je zdelo dovoljeno; mnogo jih je popolnoma obupalo nad resnico, in živeli so v popolnem brezboštvu.

Pogansko modroslovje je sicer učilo, da vera ljudstva ni prava, ali mesto poganskega modroslovci niso mogli dati boljšega verskega prepričanja, kajti v najiminitnejših resnicah se niso mejsebojno zlagali, in kar so učili, niso mogli dokazati z gotovostjo.

Zato so boljši in plemenitejši pogani iskreno hrepeneli po odrešenju in razodetju božjem (n. pr. Platon). In prav sedaj se je tudi mej poganskimi narodi pričakovala nova doba, doba razsvetljenja in podučenja. To pričata mej drugimi zgodopisca Tacit in Svetonij.

Tako je bil pripravljen ves človeški rod na prihod Odrešenikov: od narodov zaželeni Mesija je mogel nastopiti. Bog se je spomnil iznova narodov, katere je nekdam razpustil iz kroga neposrednega božjega razodetja; «polnost časa» je nastopila, in prišel je

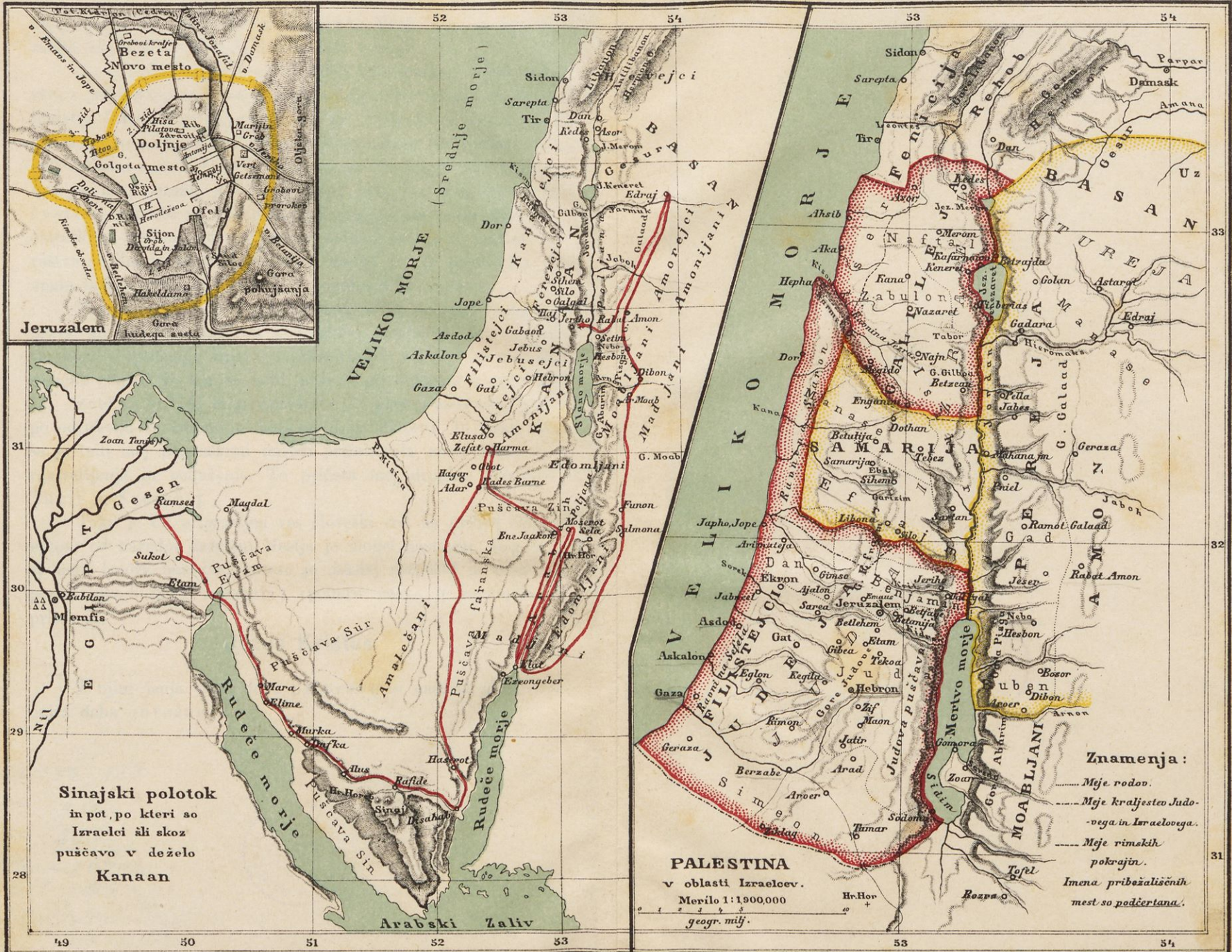
Jezus Kristus.

Ž njimjenja stara doba priprave in nastopi nova, srečnejša doba odrešenja.

ner 330-323
don - 320
yor - 203
den - 166
er - 64
1

PALESTINA.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00155 8

00000320618

